

Maahanmuuttajiin liittyvien huhujen omaehtoinen kumoaminen
ja huhuista neuvottelu

– tapausesimerkkinä Uuninpankkopoika Saku Timonen -blogi

Emilia Laitinen
Pro gradu -tutkielma
Folkloristiikka
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos
Humanistinen tiedekunta
Turun yliopisto
Marraskuu 2018

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos/
Humanistinen tiedekunta

LAITINEN, EMILIA: Maahanmuuttajiin liittyvien huhujen omaehtoinen kumoaminen ja huhuista neuvottelu – tapausesimerkkinä Uuninpankkopoika Saku Timonen -blogi

Pro gradu -tutkielma, 108 s., 1 liites.

Folkloristiikka

Marraskuu 2018

Tarkastelen tutkielmassani maahanmuuttajiin liittyvien huhujen omaehtoista kumoamista vuoden 2015 aikana tunnettuuttaan kasvattaneen Uuninpankkopoika Saku Timonen -blogin kautta. Huhujen syntyä ja leviämistä on tutkittu paljon, mutta vähemmän niiden kumoamista ja häviämistä. Tavoitteenani on tuoda läpinäkyvyyttä huhujen kumoamiseen osana huhuprosessia ja osallistua keskusteluun vuoden 2015 poikkeuksellisen turvapaikanhakijatilanteen vaikutuksista. Suomeen saapui tuolloin yli 32 000 turvapaikanhakijaa, ja sosiaalisessa mediassa liikkui paljon turvapaikanhakijoihin ja maahanmuuttajiin liittyviä huhuja, joita erilaiset tahot pyrkivät kumoamaan.

Tutkimukseni primaariaineistona toimii 23 huhuja kumoavaa Uuninpankkopoika Saku Timonen -blogin kirjoitusta vuodelta 2015 ja blogin kommenttiosiossa käyty keskustelu. Tutkimuskysymyksinäni ovat (1) kuinka kirjoittaja käsittelee ja kumoaa maahanmuuttajiin liittyviä huhuja blogikirjoituksissaan, (2) minkälaista keskustelua näiden blogikirjoitusten kommenttiosiossa käydään huhuista ja (3) kuinka vernakulaari auktoriteetti eli internet-kommunikaatiossa rakentuva yhteisöllinen auktoriteetti näyttäytyy aineistossa. Sovellan analyysissäni retorisen diskurssianalyysin lähestymistapaa.

Analyysini osoittaa, kuinka blogikirjoitusten huhujen kumoamisen tavoite ei ole välttämättä muuttaa huhuja levittävien käsityksiä, vaan vahvistaa samanmielisen lukijajoukon käsityksiä huhuista ja niiden kertojista ja varoittaa huhujen seurauksista. Yhtenä ryhmänä blogin keskustelussa nähdään hyväuskoiset huhujen välittäjät ja toisena manipuloiva ydinjoukko, joka tehtailee huhuja tarkoituksenmukaisesti omien ennakkoluulojensa levittämiseen. Blogi osoittautuu kuitenkin moniääniseksi vernakulaarin puheen paikaksi: huhujen kumoamista myös vastustetaan, ja kommentoijat pyrkivät neuvottelemaan huhujen merkityksistä.

Tutkimukseni osoittaa, kuinka huhujen kumoaminen on blogissa kommentoiville väylä keskustella huhuja laajemmista aiheista, kuten median roolista ja maahanmuutosta. Blogin omaehtoinen huhujen kumoaminen on jonkinlaista kamppailua vernakulaari puheen tilasta maahanmuuttovastaisia huhuja vastaan. Levinneet huhut ja blogi ovat esimerkkejä siitä, kuinka sosiaalinen media on vahvistanut tavallisten ihmisten ilmaisun voimaa. Internetissä kukoistava vernakulaari auktoriteetti onkin lähitulevaisuuden haaste, jota on pyrittävä ymmärtämään syvemmin.

Asiasanat: huhut, nykytarinat, maahanmuuttajat, turvapaikanhakijat, retorinen diskurssianalyysi, sosiaalinen media, blogit, vernakulaari auktoriteetti

Sisällys

1. JOHDANTO	1
Vuosi 2015: Jännitteinen yhteiskunnallinen ilmapiiri.....	3
Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoitteet.....	6
Katsaus aiempaan huhututkimukseen.....	9
Paikantuminen tieteenalaan: folklore yhteiskunnan peilinä.....	13
2. TEOREETTISET JA METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT	16
Sosiaalinen konstruktionismi ja uusi retoriikka.....	16
Retorinen diskurssianalyysi.....	19
Keskeiset käsitteet.....	22
<i>Huhu</i>	22
<i>Vernakulaari auktoriteetti</i>	26
Tutkimuseettiset kysymykset ja tutkijapositio.....	28
3. TUTKIMUSAINEISTO	33
Internet- ja blogiaineisto tutkimuskohteena.....	33
Tutkimusaineiston muodostaminen ja esittely.....	37
Maahanmuuttajista kertovat huhut.....	40
4. OMAEHTOINEN HUHUIEN KUMOAMINEN JA HUHUISTA NEUVOTTELU	45
Käsityksiä huhuista, niiden kertojista ja kumoajista.....	45
<i>Huhut ja maahanmuuttajakuva</i>	46
<i>Tietämättömät levittäjät ja manipuloiva ydinjoukko</i>	50
<i>Sinisilmäiset kumoamisen puolustajat</i>	52
Keinot huhujen kumoamisessa.....	54
<i>Paljastaminen ja selittäminen</i>	55
<i>Nykytarinoiden tunnistaminen</i>	58
Blogikirjoitusten yleisösuhte.....	62
Huhun kumoamisen vastaanotto.....	66
<i>Arviointi ja osallistuminen</i>	67
<i>Epäily ja vastustus</i>	69
<i>Tarjotut ratkaisut: kuinka huhuja tulisi kumota?</i>	72
5. HUHUIEN VOIMA JA VERNAKULAARI AUKTORITEETTI	75
Auktoriteettien rooli huhuista neuvottelussa.....	75
Huhujen kulttuurinen logiikka.....	79
Vernakulaari auktoriteetti.....	83
<i>Vernakulaarin auktoriteetin tunnistaminen</i>	83
<i>Vernakulaarin ja institutionaalisen sekoittuminen</i>	88
6. YHTEENVETO JA POHDINTA	92
LÄHTEET	97
LIITTEET	

Joskus mietin, että vanhan kansan tarinoissa noidista oli enemmän järkeä ja logiikkaa kuin näissä nykyajan nettitaruissa.

(Bloggaaja Saku Timonen blogikirjoituksessaan
Totta tuo lienee 15.4.2017)

1. JOHDANTO

Vuonna 2015 yli 1,2 miljoonaa ihmistä haki turvapaikkaa Euroopan unionin jäsenmaista. Turvapaikanhakijoita saapui etenkin Lähi-idän ja Afrikan konfliktialueilta – lähes joka kolmas turvapaikkaa hakenut oli lähtöisin Syyriasta. (Eurostat News Release 44/2016.) Suurten ihmisjoukkojen liikkuminen samaan aikaan aiheutti ongelmia ja haasteita: merta ylittävien pelastusoperaatiot Välimerellä olivat lähes päivittäisiä, ja EU- sekä Schengen-alueen vapaan liikkuvuuden puolesta pelättiin, kun rajojen sulkemista ja rajatarkastusten lisäämistä vaativien joukot kävivät aiempaa äänekkäämmiksi. Tilannetta kutsuttiin pian mediassa pakolaiskriisiksi ja hallitsemattomaksi kansainvaellukseksi.

Suomessa turvapaikkaa haki lähes 32 500 ihmistä, kun vuonna 2014 määrä oli noin 3 600. Uusia vastaanottoyksiköjä perustettiin eri puolille maata yli sata kappaletta. (EMN 2016: Maahanmuuton tunnusluvut 2015.) Jännittynyt yhteiskunnallinen tilanne ilmeni muun muassa siten, että sosiaalisessa mediassa levisi paljon turvapaikanhakijoita ja maahanmuuttajia¹ koskevia huhuja. Maahanmuuttajat ovat historiallisesti katsoen aina kohdanneet ennakkoluuloja, eivätkä muualta tulleista kerrotut tarinat ja huhut ole uusia Suomessakaan. Poikkeuksellista vuoden 2015 tapahtumissa oli kuitenkin se, että erilaisia maahanmuuttajiin liittyviä huhuja liikkui niin paljon, että useat median edustajat, poliisi ja muut viranomaiset sekä yksityishenkilöt katsoivat tarpeelliseksi kumota laajalle levinneitä huhuja. Huhujen levittäminen nähtiin tarkoituksenmukaisena toimintana, jolla pyrittiin lietsomaan ennakkoluuloja ja jopa vihaa turvapaikanhakijoita ja erilaisia kulttuurisia ja etnisiä ryhmiä kohtaan. Huhuilla nähtiin olevan yhteys sosiaalisen median mahdollistamaan nopeaan tiedonjakamiseen ja provosoivien otsikoiden jakamiseen juttua lu-

¹ Arkikielissä keskustelussa turvapaikanhakijaa, maahanmuuttajaa ja pakolaista käytetään usein toistensa synonyymeinä (ks. termien määritelmät: Maahanmuuttovirasto 2018: Sanasto). Tutkimuksessani käsittelen maahanmuuttajia koskevia huhuja, joihin sisällytän myös selvästi turvapaikanhakijoihin ja vuoden 2015 tapahtumiin liittyvät huhut. Pohdin maahanmuuttaja-termin käyttöä tarkemmin luvussa 4, ks. s. 46.

kematta. Näitä ominaisuuksia hyödynsivät myös erilaiset maahanmuuttovastaiset sivustot, jotka osallistuivat huhujen tehtailuun ja levittämiseen.

Vihaa lietsovien huhujen ja tarinoiden suosiota ihmeteltiin, ja pohdittiin, miksi selvästi keksittyjä ja vääristettyjä kertomuksia turvapaikanhakijoista ja maahanmuuttajista levitettiin sosiaalisessa mediassa. Kuka näihin huhuihin uskoi ja miksi? Toimittajat, kolumnistit ja bloggaajat pyrkivät löytämään vastauksia näihin kysymyksiin, pohtimaan syitä huhujen leviämisen taustalla ja taistelemaan huhuja ja vääriä väittämiä vastaan. Esimerkiksi Yle aloitti Valheenpaljastaja-juttusarjan, jossa faktantarkistukseen perehtynyt toimittaja Johanna Vehkoo pyrkii tekemään fak-tan ja fiktion erottamisesta verkossa kansalaistaitoja (Solla 20.1.2017).

Vuoden 2015 aikana suosiotaan kasvatti myös Uuninpankkopoika Saku Timonen -blogi, jonka kirjoittaja käsittelee kriittisesti erilaisia ajankohtaisia ilmiöitä ja aiheita. Blogin takana on sosionomi, oikeustieteen kandidaatti ja juukalainen kunnanvaltuutettu Sakari Timonen, joka on pitänyt blogiaan vuodesta 2010 asti. Vankan lukijakunnan vakiinnuttanut blogi lisäsi tunnettuuttaan ja suosiotaan maahanmuuttokriitikoita käsittelevien ja huhujen kumoamiseen keskittyvien blogikirjoitusten sekä *Image*-lehden verkkosivuille elokuussa 2015 siirtymisen myötä. Kirjoittaja on itse kertonut loppuvuonna 2015 blogikirjoituksillaan olleen yli kymmentuhatta lukijaa (Hentunen 25.12.2015).

Tutkimuksessani tarkastelen maahanmuuttajia koskevien huhujen kumoamista Uuninpankkopoika Saku Timonen -blogin kirjoitusten ja niihin liittyvän kommentoinnin kautta. Blogikirjoituksissa huhuja käsitellään paikkansapitämättöminä, usein poliittisia päämääriä palvelevina ja ennakkoluuloja vahvistavina kertomuksina, joiden aiheet pysyvät samankaltaisina vuodesta toiseen. Huhuja kumoavien blogikirjoitusten kommentoinnissa on puolestaan nähtävissä, kuinka blogin lukijat neuvottelevat huhujen sisällöstä, tarjoavat omia selityksiään huhuille, epäilevät blogikirjoittajan tarjoamaa kumoamista ja toisaalta toisinaan vastaavat huhujen kumoamiseen uusilla kuulemillaan kertomuksilla. Blogi toimii tapausesimerkkinä omaehtoisesta huhun kumoamisesta, jota tarkastelen folkloristisesta näkökulmasta.

Tutkielmani rakentuu seuraavasti: Johdanto-luvussa kontekstoin tutkimukseni vuoden 2015 yhteiskunnallisiin tapahtumiin ja kotimaiseen maahanmuuttokeskusteluun. Esittelen lyhyesti aiempaa huhututkimusta painottaen tutkimusta, joka liittyy etnisiin ryhmiin ja huhujen kumoamiseen tutkimuksissa, ja paikannan tutkielmani folkloristiikan kenttään huhu-, nykytarina- ja internet-ilmaisun tutkimuksen kautta. Toisessa luvussa esittelen tutkimuksen sosiaalisesta konstruktionismista ja retorisesta diskurssianalyysistä ammentavat teoreettiset ja metodologiset lähtökohdat. Esittelen lisäksi tutkimukseni keskeiset käsitteet, huhun ja vernakulaarin auktoriteetin, ja tarkastelen tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä. Kolmannessa luvussa pohdin internet-tutkimuksen ja blogiaineiston erityispiirteitä, esittelen tutkimusaineistonani toimivan blogin ja kommentoinnin sekä tutkimusaineistoni huhut peilaten niitä samalla aiempaan tutkimukseen maahanmuuttajiin liittyvistä huhuista.

Neljännessä luvussa esittelen analyysini tuloksena aineistosta nousevia käsityksiä huhuista, niiden kertojista ja kumoajista. Erittelen blogikirjoitusten huhunkumoamiskeinoja, yleisösuhdetta ja kommentoijien erilaisia tapoja reagoida huhujen kumoamisiin. Viidennessä luvussa syvennän analyysiani tarkastelemalla auktoriteettiä ja ilmaisun voimaan liittyviä piirteitä: erittelen blogin keskustelussa esiintyviä auktoriteettien, kuten median ja poliisin, roolia ja huhujen kulttuurista logiikka eli sitä, mikä tekee maahanmuuttajia koskevista huhuista uskottavia. Lopuksi tarkastelen, kuinka tavallisten ihmisten internet-kommunikaatiossa rakentuva yhteisöllinen auktoriteetti eli vernakulaari auktoriteetti näkyy aineistossani, ja pohdin mitä huhuissa ja blogissa näkyvä kansanomaisen ja institutionaalisen sekoittuminen tarkoittaa huhujen kumoamisen kannalta.

Vuosi 2015: Jännitteinen yhteiskunnallinen ilmapiiri

Suomessa maahanmuuton historiallinen vähäisyys on vaikuttanut julkiseen keskusteluun maahanmuutosta. Maastamuutto on ollut yleisempää kuin Suomeen saapuminen; vasta 1980-luvulla Suomeen tulleiden määrä ylitti pois muuttaneiden määrän. Kotimainen maahanmuuttopolitiikka on käynyt läpi erilaisia vaiheita viimeisten vuosikymmenien aikana: 1990-luvulla maahanmuuttopolitiikka keskittyi lähinnä pakolaisiin, 2000-luvulla siirryttiin puolestaan työperäisen maahanmuu-

ton edistämiseen tähtäävään politiikkaan. (Jaakkola 2009, 11, 16.) Maahanmuutto-keskustelua onkin leimannut tietty kaksijakoisuus, jossa on puhuttu toisaalta työperäisestä maahanmuutosta ja toisaalta pakolaisista sivuuttaen maahanmuuttajaryhmien moninaisuus (Huttunen 2009, 117–118).

Maahanmuuttajien vähydestä johtuen julkista keskustelua maahanmuutosta oli ennen vuotta 1990 vähän (Raittila 2009, 68). Edelleen maahanmuuttajien määrä Suomessa on kansainvälisesti verrattuna prosentuaalisesti pieni: vuonna 2016 ulkomaan kansalaisten määrä oli reilu neljä prosenttia väestöstä (Väestöliitto 2018: Maahanmuuttajien määrä). Viimeisen kymmenen vuoden aikana maahanmuuttokeskustelu on politisoitunut, muun muassa kansallismielisen oikeistopopulistipuolue perussuomalaisten kannatuksen nousun siivittämänä. Maahanmuuttokriittiksi itseään kutsuvat maahanmuuttopolitiikan arvostelijat nousivat kunnallisvaaleissa 2008 esiin, ja maahanmuutosta alettiin keskustella entistä laajemmin julkisuudessa. Keskustelun ytimeen ovat nousseet etenkin maahanmuuton ongelmat, ja puheenvuorot aiheen ympärillä ovat vaihdelleet nykyisen politiikan arvostelusta internetin keskustelupalstojen avoimen rasistisiin väitteisiin. (Keskinen 2009, 33–34, 40.)

Turvapaikanhakijoita saapui kesän 2015 loppua kohden yhä enemmän Suomeen. Syyskuussa hakijoita oli eniten: turvapaikkaa haki lähes 11 000 ihmistä. Vastaanotokeskuksia ja hätämajoitusyksiköjä perustettiin kiireisesti saapuneiden suuren määrän vuoksi. Tulijoita ei otettu kaikkialla vastaan myötämielisesti; majoitustilat joutuivat ilkeiden kohteeksi, ja niitä heiteltiin muun muassa polttopulloilla ja sytytettiin palamaan. (Rautio & Juutilainen 17.1.2016; Nironen 10.12.2015.) Jännittynyt ilmapiiri näkyi myös mielenosoituksina: erilaiset kansallismieliset tahot kuten Rajat kiinni! -kansanliike ja Suomen sisu -järjestö sekä äärioikeistoon kytkeytyvä uusnatsistinen Suomen Vastarintaliike järjestivät mielenilmauksia yhdessä ja erikseen syksyn 2015 aikana. Mustiin pukeutuneet ”haittamaahanmuuttoa” vastustaneet Soldiers of Odin -katupartiot marssivat kaduilla tarkoituksenaan valvoa omatoimisesti alueidensa turvallisuutta. Huoli asenteiden kovenemisesta ilmaistiin heinäkuussa järjestetyssä Meillä on unelma -mielenosoituksessa, jossa 15 000 ihmistä kokoontui Helsingin Kansalaistorille osoittamaan mieltä rasismia ja vihaa vastaan. Kiristyneeltä tuntunutta tilannetta puitiin niin sosiaalisessa kuin perinte-

sessä mediassa päivittäin, ja keinoja dialogin avaamiselle eri näkökulmia edustavien välille pohdittiin. Kärjistyneen keskustelun ”ääripäitä” pyrittiin tuomaan yhteen esimerkiksi Ylen pakolaisteemaisessa A2-keskusteluohjelmassa. Suojelupoliisi julkaisi loppuvuodesta paljon keskustelua ja kritiikkiäkin herättäneen raportin, jossa se arvioi turvapaikanhakijatilanteen vaikutuksia kansalliseen turvallisuuteen muun muassa huomioimalla väkivaltaisten viharikosten uhkan lisääntyneen maahanmuuttovastaisen ilmapiirin vuoksi (Supo 3.11.2015).

Jännitteinen ilmapiiri, epätietoisuus ja kriisipuhe – jota perinteinen media osaltaan ruokki – purkaantui myös turvapaikanhakijoihin ja maahanmuuttajiin liittyvien huhujen kautta. Etenkin sosiaalisessa mediassa levinneet huhut kertoivat muun muassa turvapaikanhakijoista, jotka polttivat majoituspaikkansa patjoja, koska vääräuskoiset olivat nukkuneet niillä (MTV Uutiset 4.9.2015), saksalaisesta risteilyaluksesta, joka toi 2500 turvapaikanhakijaa Turkuun (*Turun Sanomat* 14.9.2015), vastaanottokeskuksesta löytyneistä pommintekovälineistä (Niemistö 18.11.2015), junissa ilmaiseksi matkustavista turvapaikanhakijoista (VR Junablogi 10.9.2015) ja turvapaikanhakijoista, jotka sylkevät ohikulkijoiden päälle tartuttaakseen tuberkuloosia (Siivikko 2.12.2015). Lukemattomat huhut kertoivat rikosten, väkivallan, raiskausten ja seksuaalisen ahdistelun lisääntymisestä vastaanotokeskusten ympärillä. Poliisi ja media pyrkivät kumoamaan huhuja minkä ehtivät. Huhuja kumoamaan perustettiin journalistisissa kollektiiveissa vaikuttavien henkilöiden toimesta myös esimerkiksi Huhumylly-sivusto, jonka toiminta ei tosin säilynyt aktiivisena pitkään.

Uutismaisten huhujen levittämisestä tuli tunnetuksi myös Mitä Vittua??!! -lehdiksi² itseään kutsuva sivusto, joka kasvatti tunnettuuttaan vuoden 2015 aikana nimenomaan maahanmuuttovastaisilla kirjoituksillaan. Keskustelu ja huoli tahallaan harhaanjohtavasta, faktaksi puuetusta mis- ja disinformaatiosta sekä MV:n

² Mitä Vittua??!! -lehti eli MV-lehti on Ilja Janitskinin vuonna 2014 perustama blogisivusto. *Helsingin Sanomien* selvityksen mukaan MV:n juttuja luettiin ja jaettiin eniten vuoden 2015 lopussa ja 2016 alussa. Tämän jälkeen lukijamäärät, jaot ja julkaisutahti hiipuivat vähitellen. Tammikuussa 2018 sivusto vaihtoi omistajaa ja muutti nimensä MV-mediaksi. (Nieminen 18.2.2018.) Sivuston toiminta on hiipunut edelleen loppuvuonna 2018. Sivustoa on syytetty rasismista, islamofobiasta ja vihapuheesta. Janitskin tuomittiin vankeuteen lokakuussa 2018 MV-sivuston toimintaan liittyvistä 16 eri teosta, mm. törkeästä kunnianloukkauksesta ja kiihottamisesta kansanryhmää vastaan (Salminen 18.10.2018). Käytän sivustosta edempänä lyhennettä MV.

kaltaisista vale- ja vastamediaksi³ kutsutuista sivustoista nousi esiin. Puhuttiin siirtymisestä totuuden- ja faktojen jälkeiseen maailmaan, jossa tunne on saanut ylivallan järjestä ja tiedosta (ks. Korvela & Vuorelma 2017).

Vuonna 2015 levinneet turvapaikanhakijoita ja eri maahanmuuttajaryhmiä koskeneet huhut asettuvat maahanmuuttokeskustelun ja epäluulon jatkumoon. Epäluuloinen suhtautuminen muualta tulleisiin muukalaisiin yhteisön voimavaroja kuluttavana uhkana tunnistetaan ilmiönä ympäri maailmaa. Huhuissa näkyy kuitenkin kotimaisen maahanmuuttokeskustelun työn roolia korostava painotus, jossa työ nähdään tienä yhteisön jäsenyyteen. (Wrede 2010, 16–17.) Myös julkista ja poliittista keskustelua dominoivan talousretoriikan valta tulee esiin selkeästi: esimerkiksi turvapaikanhakijat ja pakolaiset nähdään lähinnä kustannusten aiheuttajina (Keskinen, Rastas & Tuori 2009, 14–15). Maahanmuuttovastaisten argumenttien esittämisestä laskelmina onkin tullut hyväksyttävä maahanmuuttokriittisyyden muoto (Pyrhönen 2018). Laajasta näkökulmasta katsoen vuoden 2015 huhuissa on maahanmuuttovastaisuuden lisäksi kansallismielisyyden, eliittien ja EU:n arvostelun sekä populismin kaikuja. Kyse on ylijaraisesta ilmiöstä, jonka osa myös Suomi on, ja muun muassa taloudellisen epävarmuuden on uumoiltu vaikuttavan asenteiden kovenemisen taustalla. (Keskinen et al. 2009, 16; Keskinen 2009, 43.) Toisaalta myös kansallisvaltiokehityksen seurauksena ”kansallisen” ymmärtäminen ja diskursiivinen rakentaminen näkyy asenteiden ja pelkojen taustalla (Anttonen 2005, 126). Maahanmuuttajia koskevat huhut ja niiden kumoamisen tarkastelu toimiikin rajattuna näkökulmana vuoden 2015 yhteiskunnalliseen keskusteluun ja tapahtumiin Suomessa.

Tutkimuskysymykset ja tutkimuksen tavoitteet

Huhujen tutkiminen on haastavaa, sillä ajankohtaisina aiheina niiden perusominaisuuksiin on katsottu kuuluvan nopea leviäminen ja unohtuminen (Tieteen termipankki, folkloristiikka 2018: huhu). Usein huhuista kiinnostuneet tutkijat ovat

³ Sopivaa termiä ilmiön suhteen on pohdittu. Viha-, vale- ja törkymedia ovat olleet MV:n kaltaisten sivustojen vastustajien nimityksiä, vastamedia ja uusi media puolestaan kannattajien (Nieminen 18.2.2018). Nimitän MV:tä tutkimuksessani Noppari & Hiltusen (2018) mukaan populistiseksi vastamediaksi. He painottavat määritelmässään sivustojen tapaa haastaa valtajulkisuutta ja asettua journalismin vastavoimaksi. Populistisia sivustoja ovat retoriikaltaan ja tavassaan asettua valtaapi-täviä ja eliittiä vastaan ja viestiä ”tavallisen kansan” äänellä.

joutuneet yhdistelemään erilaisia lähteitä, jäljittämään huhujen jälkiä mediasta, internetistä ja keskusteluista ihmisten kanssa ja olemaan valppaana huomioimaan vastaantuleva huhu välittömästi.⁴ Huhujen tutkimuksessa on kiinnitytty erityisesti huhujen syntyyn ja leviämiseen sekä syihin ja motivaatioihin huhujen levittämisen ja leviämisen taustalla. Vähemmän huomiota on kiinnitetty kuitenkin huhujen elinkaaren toiseen päähän, huhujen häviämiseen ja niiden kumoamiseen (Ellis 2005, 123).

Tutkimuksessani olen kiinnostunut siitä, kuinka huhujen kumoaminen asettuu osaksi huhuprosessia. Huhujen kumoamista tarkastelen analysoimalla Uuninpankkopoika Saku Timonen -blogin (myöh. Uuninpankkopoika-blogi) maahanmuuttajiin liittyviä huhuja kumoavia blogikirjoituksia ja niihin liittyvää kommentointia blogissa. Analyysini kohteena ovat 23 huhun kumoamiseen tähtäävää blogikirjoitusta kommentteineen vuodelta 2015. Käytän analyysin tukena myös 20 muuta huhuja kumoavaa blogikirjoitusta vuosilta 2010–2017, ja teen huomioita blogista kokonaisuutena.

Analyysiani ohjaavat tutkimuskysymykset (1) kuinka blogikirjoittaja käsittelee ja kumoaa maahanmuuttajiin liittyviä huhuja blogikirjoituksissaan – millaisin keinoin huhuja pyritään kumoamaan ja millaiselle yleisölle nämä blogikirjoitukset on suunnattu – ja (2) minkälaista keskustelua näiden blogikirjoitusten kommenttiosiossa käydään huhuista. Kommentoinnin analyysissä keskityn tarkastelemaan erityisesti sitä, millä tavalla huhujen kumoamiseen reagoidaan, minkälaisia selityksiä huhuista ja niiden levittäjistä tarjotaan ja minkälaisiin auktoriteetteihin keskustelussa vedotaan. Kolmanneksi tutkimuskysymyksekseni on tutkimuksenteon aikana noussut (3) kuinka internet-kommunikaatiossa rakentuva vernakulaari auktoriteetti näyttäytyy aineistossa. Internet ja sosiaalinen media on vahvistanut tavallisten ihmisten mahdollisuuksia saada äänensä kuuluville instituutioiden rinnalla. Pyrin jäljittämään tätä kansanomaisen ilmaisun voimaa paikantamalla vernakulaarin auktoriteetin muotoja tutkimusaineistostani.

⁴ Esimerkiksi Fine ja Ellis (2010) ovat lähestyneet huhuja laajojen temaattisten kokonaisuuksien kautta. Aineistoa on koottu yhdistelemällä erilaisia internet-lähteitä, perinteistä mediaa ja keskusteluja ihmisten kanssa.

Kysymyksenasettelussa näkyy kiinnostukseni kielenkäyttöön ja tutkimuksen aineistolähtöisyys, eli blogikirjoitukset ja kommentointi on otettu tutkimuskohteeksi sellaisenaan. Blogi ja verkkokeskustelu tutkimusaineistona sekä tutkimuskysymykset ovat johdattaneet huomioimaan myös vuonna 2015 levinneiden huhujen muodon: verkkoympäristö mahdollistaa huhujen leviämisen ja kumoamisen usein kuvallisessa muodossa, ja kuvakaappaukset, tekstien irrottaminen kontekstistaan sekä niiden sopiva yhdistely, helppo kopiointi ja sivustojen jakamistoiminnot kietoutuvat tiiviisti aiheeseen. Tekstien, kuvien ja samojen aiheiden kierrättäminen perinteisen ja sosiaalisen median välillä sekä rajojen hämärtyminen institutionaalisen ja kansanomaisen sekä eri genrejen välillä toimii tutkimukseni tärkeänä kontekstina.

Tavoitteenani on tuoda läpinäkyvyyttä huhuprosessiin ja vähän tutkittuun huhujen kumoamiseen. Aiemmassa huhututkimuksessa on huomioitu, kuinka samat aiheet kiertävät huhuissa ja tarinoissa eri ajankohtina, muokkautuvat ja nousevat jälleen ajankohtaisiksi. Toisinaan on oletettu, että huhujen ja nykytarinoiden saadessa esimerkiksi paljon mediahuomiota ihmiset tulevat tietoisiksi näiden genrejen olemassaolosta ja genret häviävät (Fine & Turner 2001, 8). Todellisuus on kuitenkin osoittanut toisin, ja haluankin käyttää tutkimustani esimerkkinä tästä. Osallistun tutkimuksellani myös keskusteluun vuoden 2015 poikkeuksellisen turvapaikanhakijatilanteen vaikutuksista.

Oletuksenani on, että huhujen kumoaminen ei ole huhujen päätepiste, vaan osa kompleksista prosessia. Huhujen kumoamisessa tulee esiin prosessin kompleksinen luonne ja sen ympärille kiinnittyvät aktiiviset toimijat. Huhuja kuulevat ja välittävät yksilöt eivät ole passiivisia toimijoita, jotka joko uskovat tai päättävät olla uskomatta huhun sisältöön. Huhuista ja niiden kumoamisesta neuvotellaan, ja huhujen kumoaminen saattaa linkittyä osaksi uusia huhuja. Aivan kuten huhujen kertomista, myös niiden kumoamista tehdään sekä omaehtoisesti että tarkoituksenmukaisesti. Tutkimusaineistossani verkkokeskustelijat tunnistavat huhuja ja nykytarinoita ja erottelevat eri ryhmiä sen mukaan, ketkä huhuja levittävät ja miksi. Maahanmuuttoaiheisten huhujen levittämisen, ja välillä myös niiden kumoamisen, tulkitaan tutkimusaineistossani palvelevan toisinaan hyvin vahvasti myös poliittisia tarkoituksia. Tutkimustulokseni viittaavat siihen, että maahanmuuttajiin liit-

tyvät huhut ovat Uuninpankkopoika-blogissa keskustelevalle keino käydä keskustelua maahanmuutosta, median roolista sekä toisinaan hakea selkeyttä epävarmalta ja kaaottiselta vaikuttavassa yhteiskunnallisessa tilanteessa.

Katsaus aiempaan huhututkimukseen

Huhut ovat kiehtoneet tutkijoita monilla eri tieteenaloilla, ja siksi huhuja on tutkimuskohteena lähestytty myös monista erilaisista näkökulmista. Varhainen huhututkimus pyrki vastaamaan kysymyksiin, kuten mistä huhut syntyvät, miksi niitä kerrotaan eteenpäin ja miksi niihin uskotaan, erityisesti psykologian näkökulmasta. Huhujen tutkimisesta kiinnostuttiin etenkin toisen maailmansodan aikana ja sodan jälkimainingeissa, ja pyrkimys kontrolloida huhuja ajoi tutkimusta voimakkaasti etenkin Pohjois-Amerikassa. (Donovan 2004, 13; Dalziel 2016, 423.)

Gordon Allportin ja Leo G. Postmanin *The Psychology of Rumor* (1947) on yksi vaikutusvaltaisimmista ja laajasti hyväksytyistä teoksista, josta myöhemmät huhututkijat ovat ammentaneet inspiraatioita ja tietoa omaan tutkimukseensa (Dalziel 2016, 429–430; Bordia & DiFonzo 2005, 87; Donovan 2004, 13–14). Tutkimuksessaan Allport ja Postman testasivat informaation kulkua yksilöltä toiselle valvotuissa olosuhteissa ja seurasivat sitä, kuinka välitetty viesti muuttui matkalla. Koetilanteen perusteella he päättelivät huhun käyvän läpi kolme mahdollista vaihetta: huhu voi tasaantua eli joitakin yksityiskohtia jätetään pois, sisältö lyhenee ja muuttuu helpommin ymmärrettäväksi, tai huhu voi terävöityä eli jotkin yksityiskohdat korostuvat ja dramatisoituvat. Kolmas vaihtoehto on, että huhu mukautuu eli mahdolliset aukot tarinassa täytetään, ja huhu muuttuu kulttuuristen oletusten mukaiseksi. (Allport & Postman 1947; myös esim. Dalziel 2016, 429; Virtanen 1982, 189.)

Psykologisen lähestymistavan vahva individualistinen tulkinta jätti huomioimatta huhujen kollektiivisen luonteen, ja sai osakseen kritiikkiä jo 1940-luvulla (Donovan 2004, 12–13). Amerikkalais-japanilainen sosiologi Tamotsu Shibutani arvosteli huhujen mekaanista lähestymistapaa ja nosti huhujen tutkimuksen keskiöön ryhmän ja kollektiivisen toiminnan. Hänen tutkimustaan *Improvised News: A Sociological Study of Rumor* (1966) pidetään yhtenä huhututkimuksen vaikutusval-

taisimmista teoksista Allportin ja Postmanin urauurtavan tutkimuksen jälkeen. (Dalziel 2016, 433–434.) Shibutani tarkasteli huhuja nimenomaan prosessina ja kritisoi aiemman tutkimuksen sosiaalisen kontekstin ohittavaa tapaa käsitellä huhuja jonkinlaisina yksilöstä riippumattomina universaaleina objekteina, joita voidaan siirtää eteenpäin ihmiseltä toiselle. Shibutanille huhut olivat kollektiivista, sosiaalista toimintaa, jonka avulla ihmiset pyrkivät saamaan informaatiota epävarmoissa olosuhteissa. (Shibutani 1966, 7–9; 31–32.)

Psykologit ovat usein tarkastelleet huhuja ihmisen sisäisten tunteiden ilmaisuna, ja huhujen olemassaoloa on selitetty esimerkiksi psykologisen paineen vähentämisenä epävarmoissa tilanteissa. Sosiologinen tutkimus on puolestaan tarkastellut tavallisesti Shibutanin jalanjäljissä huhuja kollektiivisena toimintana, jonka tarkoituksena on mielekkäiden selitysten etsiminen (engl. *sensemaking*). Sekä psykologisissa että sosiologisissa selityksissä huhujen on katsottu ilmaisevan yhteisön huolenaiheita. (Dalziel 2016, 426, 431, 442.) Tällaisten selitysten mukaan huhuissa heijastuvat ihmisten pelot ja toiveet, jotka löytävät ilmaisumuodon huhuista. Informaation tai olosuhteiden ollessa epävarmoja tai monitulkintaisia, huhujen levittäminen saattaa toimia jonkinlaisena selviytymiskeinona ja epävarmuutta lieventävänä tekijänä. Tähän myös Shibutani (1966) viittasi kutsuessaan huhuja improvisoiduiksi uutisiksi.

Huhujen tutkimuksessa onkin kiinnitetty usein huomiota ympäröiviin sosiaalisiin olosuhteisiin. Kalmre (2013, 20) on huomauttanut sosiaalisen muutoksen tarkastelun yhdistävän erilaisia huhuista ja tarinoista tehtyjä tulkintoja. Kalmren mukaan huhujen ja sosiaalisen muutoksen yhteyden tarkastelu painottuu kolmen K:n ympärille: konfliktien, kriisien ja katastrofien. Kulttuurien ja etnisten ryhmien välisten yhteentörmäysten on tulkittu aiheuttavan konfliktitilanteen, jossa riittämätön tieto ja epävarmuus luo otolliset olosuhteet huhujen synnylle ja leviämislle. Huhujen funktio on tällaisissa tilanteissa toimia eräänlaisena kollektiivisen ongelmanratkaisun keinona, jolloin epävarmaa tilannetta pyritään selittämään tai lievitämään järkevä selityksen etsimisellä (Tieteen termipankki, folkloristiikka 2018: huhu; Fine & Turner 2001, 59, 64; Peltonen 1996, 47). Huhuilla on kuitenkin eräänlainen kaksoisrooli tällaisissa tilanteissa: toisaalta huhut voivat luoda turvaa

epävarmassa tilanteessa, mutta toisaalta ne myös ruokkivat epäluottamusta (Fine & Ellis 2010, 94).

Rotuun ja etnisiin ryhmiin liittyvä huhututkimus osoittaa, että huhuilla on myös todellisia sosiaalisia vaikutuksia: ne saattavat esimerkiksi vahvistaa jo olemassa olevia ennakkoluuloja ja vihamielisiä uskomuksia. Mediatutkija ja kriitikko Terry Ann Knopf on tarkastellut teoksessaan *Rumors, Race, and Riots* (1975) rotumellakoita Yhdysvaltain historiassa ja etenkin 1960-luvun yhteiskunnallisia levottomuuksia. Vertailemalla levottomuuksien ajanjaksoja toisiinsa Knopf on esittänyt mellakoihin liittyvän teorian, jonka mukaan vihamieliset uskomukset toimivat huhujen hedelmällisenä kasvualustana. Rotuun liittyvät huhut kiteytyvät tällaisista vihamielisistä uskomuksista sosiaalisesti epävakaisissa oloissa, kuten levottomuuksien ja mellakoiden aikaan. Linkittyessään todellisiin tapahtumiin huhut muuttavat vihamieliset uskomukset faktoiksi ja näin myös vahvistavat uskomuksia. Huhut eivät toisin sanoen ole pelkästään kriisitilanteiden oireita, vaan yksi olennainen väkivaltaan, ennakkoluuloihin ja syrjintään myötävaikuttavista tekijöistä. (Knopf 2006 [1975]; Fine 2005, 2; Fine & Turner 2001, 41–42.)

Myös folkloristit ovat tarkastelleet etnisiin yhteisöihin liittyviä huhuja ja nykytari-noita. Gary Alan Fine ja Patricia A. Turner teoksessaan *Whispers on the Color Line: Rumor and Race in America* (2001) pitävät Alan Dundesia mukailleen huhuja ja tari-noita ilmaisuina ennakkoluuloista ja peloista, joita ei muulla tavoin voida tai osata sanallistaa. Oleellista on huhujen sisältämä kulttuurinen logiikka: huhut ovat väit-tämiä todellisuudesta, ja niiden valta kumpuaa siitä, että ne sopivat huhuja usko-vien ja välittävien käsitykseen maailmasta. Etniset huhut ja niiden sisältö paitsi heijastavat niin myös muokkaavat sosiaalisia rakenteita, ja huhun on sovittava so-siaaliin rakenteisiin ollakseen uskottava. Pahimmillaan huhut saattavat toimia oikeutuksena väkivallalle. (Fine & Turner 2001, 17–21, 43, 57, 79.)

Huhujen häviämistä ja kumoamista on tutkittu huomattavasti syntyä ja leviämistä vähemmän, vaikka huhujen kontrollointiin pyrkivät tahot tukivatkin varhaista hu-hututkimusta. Folkloristisen tutkimuksen tehtävänä ei yleensä ole tähdätä huhu-jen, salaliittoteorioiden tai tarinoiden kumoamiseen tai paljastamiseen, vaikka näin voidaan joskus tehdäkin (Lee 2014, 142–168). Toisaalta sosiaalinen vastuu

saattaa painaa tutkijoita, ja halu kertoa asioiden oikea laita voi johtaa enemmänkin huhujen, nykytarinoiden ja huijausten kumoamiseen kuin syvälliseen analyysiin (Donovan 2004, 12). Folkloristit ovat joka tapauksessa esittäneet joitakin kiintoisia hypoteeseja huhujen kumoamiseen ja häviämiseen liittyen, vaikka tutkimuksessa ei pääsääntöisesti ole pyritty huhujen kumoamiseen.

Esimerkiksi Fine ja Turner (2001, 69–70) esittävät erilaisia tekijöitä, joilla on vaikutusta huhujen häviämiseen: mielenkiinnon väheneminen, kaikkien yhteisön jäsenien saavuttaminen sekä sosiaalisen kontrollin keinojen aktivoituminen vaikuttavat yhdessä huhujen katoamiseen. Käytännössä huhuihin siis kyllästytään ja niiden ”uutisarvo” lakkaa, kun kaikki yhteisön jäsenet ovat kuulleet asiasta. Kun tilalle tarjotaan lisäksi luotettavampaa tietoa muusta lähteestä, huhuille ei ole enää käyttöä yhteisössä. Fine ja Turner eivät kuitenkaan esitä aktiivisia keinoja huhujen kumoamiseen, vaan kolmen tekijän summa puhuu enemmänkin huhumyllyn laantumisen odottamisen puolesta.

Folkloristi Jon D. Lee pitää huhujen laantumisen odottelua ongelmallisena tapauksissa, joissa huhut saattavat aiheuttaa vahingollisia seurauksia. Hän tarkastelee teoksessaan *An Epidemic of Rumors: How Stories Shape Our Perception of Disease* (2014) vuosina 2002 ja 2003 vellonutta, nopeasti alkanutta ja laantunutta SARS-epidemiaa. Leen mukaan erilaiset SARS-narratiivit stigmatisoivat epidemian aikana eri ryhmiä, kuten aasialaistaustaisia henkilöitä, sairastuneita ja hoitohenkilökuntaa. Pelkästään potentiaalinen kuuluminen tiettyyn ryhmään riitti leimautumiseen. SARS-narratiivit myös ilmaisivat sekä implisiittisesti että eksplisiittisesti rasismia ja kulttuurisia stereotyyppioita. (Lee 2014, 91, 99, 106–107, 173.) Aiempien huhujen kumoamiseen kantaaottavien tutkimusten tulosten perusteella Lee esittää hypoteesin, jonka mukaan huhujen kieltämisen sijaan kumoamisessa tehokkaampaa olisi toistaa paikkansapitävää, positiivista informaatiota mahdollisimman monen kertaan. Positiivisen, paikkansapitävän tiedon välittäjän tulee olla jonkinlaisessa auktoriteettiasemassa, ja Leen mukaan potentiaalisin tähän tehtävään olisi perinteinen media, sillä sen kautta on mahdollisuus tavoittaa suurin osa ihmisistä. (ibid., 178–181.)

Bill Ellis (2005) on puolestaan esittänyt niin kutsuttua antitarinaa (engl. *anti-legend*) kieltämistä tehokkaampana kumoamisen keinona. Ellisin mukaan huhuista saattaa toisinaan lähteä liikkeelle vastahuhuja, eräänlaisia huhuista kertovia huhuja. Tällainen humoristinen antitarina jäljittelee alkuperäistä, uskottavaa tarinaa tai huhua ja parodioi tätä. Antitarina ei kyseenalaista alkuperäistä tarinaa levittävien henkilöiden uskottavuutta, mutta auttaa huumorin kautta analysoimaan alkuperäisen tarinan elementtejä ja huomaamaan sen tapahtumien mahdottomuuden. Yhdessä virallisten auktoriteettiasemassa olevien lähteiden kumoamisten kanssa antitarina voi Ellisin mukaan toimia virallisten tahojen kieltämällä kumoamista tehokkaammin alkuperäisen tarinan oikaisemisessa.

Kieltämiseen tehokkaana tapana kumota huhuja onkin suhtauduttu monessa tutkimuksessa epäillen. Muun muassa Lee (2014, 173–179) on huomionut, että huhututkimukset ovat tuloksissaan osittain ristiriitaisia siinä, auttaako huhujen kumoaminen tilannetta. Fine ja Turner (2001, 70–71) ovat puolestaan argumentoineet, että virallisten tahojen huhujen kumoamisen tehokkuutta on vaikea todentaa suuntaan tai toiseen. Tutkimuksessa on myös huomioitu, että julkinen huhun kumoaminen tiedotusvälineissä saattaa vaikuttaa siihen, että huhu itse asiassa leviää entistä laajemmalle (esim. Virtanen 1982, 192; Donovan 2004, 78, 191–192).⁵

Paikantuminen tieteenalaan: folklore yhteiskunnan peilinä

Kiinnityn tutkimuksessani käsitykseen folkloresta kulttuurisen ja sosiaalisen todellisuuden peilinä (Blank 2009, 4). Aiemman tutkimuksen perusteella huhut ja nykytarinat ovat tukahdutettujen tai sanallistettavaksi kelpaamattomien tunteiden heijastumia sekä maailmankuvien, arvojen, moraalikäsitteiden luonnehdintoja. Ne tarjoavat ilmaisukanavan aiheille, joita voi olla hankala muuten esittää, ja joihin kertojan on mahdollista ottaa etäisyyttä kertomalla asia huhu- tai tarinamuodossa. Toisin sanoen kertomuksissa nähdään symbolista arvoa, jolla on kaikupohjaa ryhmän tai yksilön ajatuksissa. (Donovan 2004; Fine & Turner 2001; Virtanen 1982.)

⁵ Esimerkiksi Leen (2014, 9, 56–57) mukaan media oli keskeisessä roolissa SARS-epidemiassa rakentamassa ja muokkaamassa koko ilmiön kulkua. Media toimi välikätenä ja tiedonvälittäjänä laajan yleisön ja virusta tutkivan tiedeyhteisön välillä, ja sen rooli tapahtumien ja taudin sosiaalisessa konstruoinnissa oli tiedeyhteisöä paljon suurempi. Leen mukaan pelkästään se, että voidaan esittää kysymys siitä, kuinka paljon median SARS:in käsittely vaikutti viruksesta kertoviin runsaisiin huhuihin, osoittaa jonkinlaisen korrelaation medialähteiden ja huhujen välillä.

Folkloristit ovatkin tutkineet erilaisia huhujen uskomisen ja uskottavuuden keinoja; suoraviivaista suhdetta todellisuuteen ja ”totuuteen” ei ole mahdollista vetää, mutta folkloristit ovat ymmärtäneet huhujen ja tarinoiden vallan kumpuavan näistä tasoista (ks. Dalziel 2016 435–436; Fine & Turner 2001, 54–57; White 2000, 56–57; Mullen 1972, 95–109).⁶ Nimittäessäni folklorea yhteiskunnan peiliksi, en käsitä sen yksiselitteisesti representoivan kollektiivisia tunteita; folklore on kommunikatiivinen prosessi, jolla rakennetaan kategorisia erontekoja ja esimerkiksi yhteisöllisiä identiteettejä (Anttonen 2005, 105).

Folkloristiikassa huhut on liitetty perinteisesti henkilökohtaiseen kerrontaan ja arkikommunikaatioon, jossa ryhmällä on vahva rooli. Huhujen ja tarinoiden yhteys on tunnistettu folkloristiikassa jo varhain (Kalmre 2013, 18). Huhujen on katsottu edustavan jonkinlaista tarinoiden esiainesta, joka kiinteämmän ja pidemmän narratiivisen rakenteen saadessaan kiteytyy tarinaksi (Tieteen termipankki, folkloristiikka 2018: huhu; Virtanen 1982, 171–173). Toisaalta liike saattaa mennä myös toiseen suuntaan: tarinat ja tarina-aihelmat voivat aktualistua huhuina (Peltonen 1996, 50). Turnerin (2005, 169) mukaan folkloristit ovatkin yleensä sijoittaneet huhut samalle jatkumolle myyttien, kansantarinoiden, nykytarinoiden ja memoaraattien kanssa, kun taas esimerkiksi sosiologit käsittelevät huhuja yhdessä juorujen, kuulopuheiden ja anekdoottien kanssa. Huhujen ja tarinoiden on folkloristiikassa katsottu palvelevan samankaltaisia tehtäviä: ne ilmaisevat yhteisön pelkoja, toiveita ja ennakkoluuloja. Yhtenä huhujen tehtävänä on vähentää ns. kognitiivista dissonanssia eli lieventää ristiriitatilannetta, jossa kaksi samanaikaista havaintoa koetaan yhteensopimattomiksi. Tehtäviä ei kuitenkaan pidetä välttämättä näin yksinkertaisia tai yksiselitteisiä. (Virtanen 1982, 189–191, 193.)

Internet on nähty monien huhujen lähteenä ja leviämisalustana jo ennen internetin käytön valtavirtaistumista (Howard 2008a, 193). Folkloristit ovat perinteisesti olleet kiinnostuneita huhujen sisällöstä ja niiden traditionaalisuuden tarkastelusta. Yhä enemmän on kuitenkin lähennytty yhteiskuntatieteiden näkökulmaa huhuista kollektiivisena toimintana ja niiden prosessimaisesta luonteesta. (Kalmre 2013, 20.)

⁶ Esimerkiksi Fine & Ellis (2010, 5, 24–25) pohtivat huhujen uskottavuuden politiikkaa; tullakseen osaksi julkista puhetta ja kollektiivista muistia, huhujen täytyy olla sekä uskottavia (engl. *credible*) että mahdollisia (engl. *plausible*).

Tutkimukseni asettuu folkloristisen huhu- ja nykytarinatutkimuksen jatkumoon ja jatkaa keskustelua huhusta prosessina ja sosiaalisena käytänteenä. Keskityn maa-hanmuuttajia koskeviin huhuihin ja niiden kumoamiseen ennemminkin kommunikaationa ja vuorovaikutuksena kuin teksteinä. Lisäksi tutkielmani paikantuu folkloristisen internet-kommunikaation tutkimuksen kenttään. Internetin kulttuurinen omaksuminen (ks. Suominen 2009, 8–10), digitalisaatio ja viestintäteknologian kehitys ovat haastaneet folkloristeja pohtimaan ja uudelleenmäärittelemään tutkimuskohteitaan ja folkloren olemusta. Esimerkiksi teoksessa *Folklore and the Internet: Vernacular Expression in a Digital World* (2009) amerikkalaiset folkloristit tarkastelivat jännitteitä vanhan ja ”uuden” folkloren sekä *online-* ja *offline-*todellisuuden välillä. Ennen 2010-lukua internetin tutkiminen folkloristisesta näkökulmasta onkin ollut vähäistä (Heimo 2011, 4). Folkloristiikka on alusta alkaen pyrkinyt kuitenkin ymmärtämään ja säilyttämään instituutioiden ulkopuolella välitettyä epävirallista ilmaisua ja tietoa, ja sen tähden se soveltuu erinomaisesti verkossa ilmenevien uusien, eri medioita sekoittavien ilmaisumuotojen ja instituutionaalisen ja kansanomaisen valtasuhteiden tutkimiseen (Howard 2012, 43, 45). Folkloristin tehtävä ei ole pelkästään tunnistaa internetissä esiintyvää nettilorea ja pohtia sen suhdetta perinteisiin kerronnanlajeihin; folkloristiikalla on valtava potentiaali tarkastella laajemmin kansanomaisen ilmaisun muotoja ja kommunikaation prosesseja internetissä (Howard 2008a, 201; Blank 2013, xi, 13–14; Blank 2009, 17).

Paskaa argumenttia, paskaa argumenttia kaikkialla!

(Kommentoija, *Siveyden sipulit* 10.11.2015)

2. TEOREETTISET JA METODOLOGISET LÄHTÖKOHDAT

Tutkimus on prosessi, jossa tutkija joutuu tekemään erilaisia valintoja aineistojen, teorian ja metodien suhteen. Tutkimukseni tieteenfilosofiset lähtökohdat ovat sosiaalisessa konstruktionismissa, jonka mukaan kieli ja kielenkäyttö rakentaa ja tuottaa sosiaalista todellisuuttamme. Metodiset lähtökohdat puolestaan kumpuavat niin kutsutusta uudesta retoriikasta eli 1900-luvun puolesta välistä alkaneesta tieteellisestä kiinnostuksesta käsitellä retoriikkaa puhutun ja kirjoitetun kielen ominaisuutena. Uuden retoriikan myötä mielenkiinto on kohdistunut etenkin argumentaatioon, jonka tarkastelu on myös oman tutkimukseni keskiössä. Lähestynkin tutkimusaineistoa retorisen diskurssianalyysin keinoin: analyysini kohteena ovat argumentaation lisäksi yleisösuhte ja argumentaatiokonteksti eli se, millaiselle yleisölle blogikirjoitukset on suunnattu ja mihin keskusteluun Uuninpankkopoi-ka-blogissa käytetyt argumentit ovat puheenvuoroja. Sosiaalisen konstruktionismin, uuden retoriikan ja retorisen diskurssianalyysin lisäksi esittelen tässä luvussa tutkimukseni keskeiset käsitteet, huhun ja vernakulaarin auktoriteetin, ja pohdin tutkimukseeni liittyviä eettisiä kysymyksiä.

Sosiaalinen konstruktionismi ja uusi retoriikka

Huhujen kumoamisen tarkastelu ensisijaisesti tekstipohjaisen blogiaineiston avulla suuntaa huomion kieleen ja kielenkäyttöön bloggaajan ja kommentoijien välisessä vuorovaikutuksessa. Kielenkäyttöä on mahdollista lähestyä kahdesta vaihtoehdoisesta näkökulmasta: se voidaan ymmärtää joko todellisuuden kuvana tai todellisuuden rakentamisena (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 17). Näistä näkökulmista jälkimmäinen on melko laajasti tieteen kentällä hyväksytty käsitys kielen ja todellisuuden suhteesta, eli kielen käsitetään pikemminkin tuottavan ja rakentavan todellisuutta kuin jäljentävän sitä (Juhila 2016b, 371; Aittola & Raiskila 1995, 226–227). Sosiaalinen konstruktionismi on tieteenfilosofinen suuntaus, jonka mukaan tieto, todellisuus ja ilmiöt rakentuvat sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Ky-

seessä ei ole yhtenäinen suuntaus, vaan sosiaalisen konstruktionismin sisällä on erilaisia käsityksiä todellisuuden ja tiedon luonteesta (Burr 2015 [1995], 94).⁷

Tutkimukseni teoreettiset ja metodologiset lähtökohdat ovat sosiaalisessa konstruktionismissa ja tavassa ymmärtää kieli sosiaalisen todellisuuden rakentajana. Keskeinen teoreettinen lähtökohtani on se, että kielenkäyttö rakentaa, merkityksellistää ja järjestää sosiaalista todellisuutta (Jokinen et al. 2016, 26). Kieli on ihmisen tärkein merkkijärjestelmä, sosialisointi väline ja tapa hahmottaa ja välittää järjestäytyneitä todellisuutta (Berger & Luckmann 1995 [1966], 32, 47, 81). Sosiaalisen konstruktionismin lähtökohdista tutkimuksen kysymyksenasettelussa huomio kiinnittyy sosiaaliseen kanssakäymiseen ja käytänteihin sekä sosiaalisiin prosesseihin. Kieli katsotaan enemmän kuin vain tavaksi ilmaista itseään – kieli on luonteeltaan performatiivista, se on sosiaalista toimintaa, jolla todellisuutta tuotetaan ja ylläpidetään. (Burr 2015 [1995], 10–11.)

Muita keskeisiä lähtökohtaletuksia tutkimuksessani ovat absoluuttisten totuuksien kyseenalaistaminen ja sosiaalisen todellisuuden kompleksisuus. Sosiaalinen konstruktionismi haastaa itsestäänselvyydet – sosiaalinen todellisuus, siinä luonnollisuuksina esiintyvät asiat ja kaikki instituutiot ovat lopulta ihmisen luomia (Berger & Luckmann 1995 [1966]). Todellisuuden tulkinnallisen luonteen vuoksi absoluuttisia totuuksia ei ole, vaan erilaisia selitystapoja ja kertomuksia, ja ihmiset muodostavat oman tulkintansa heitä ympäröivästä arkitodellisuudesta. Tieto ei heijasta suoraan objektiivista todellisuutta, vaan luomme omia versioitamme siitä (Burr 2015, 4–5, 9). Tämä johtaa siihen, että sosiaalinen todellisuutemme on kompleksinen, sillä todellisuus rakentuu kilpailevista systeemeistä tai merkitysjärjestelmistä (Jokinen et al. 2016, 32). Kompleksisuuteen kuuluu myös se, että erilaiset todellisuudet ja niitä määrittelevät instituutiot kamppailevat keskenään (Berger & Luckmann 1995 [1966], 171–172).

⁷ Sosiaalipsykologi Vivien Burr (2015, 2–5) on Kenneth J. Gergenin mukailleen listannut neljä pääkohtaa, jotka yhdistävät sosiaalisen konstruktionismin kannattajia. (1) Kannattajia leimaa kriittisyys itsestäänselvyyksiä kohtaan: sosiaalinen konstruktionismi haastaa ja kyseenalaistaa ”luonnollisena” maailmassa esiintyvät jaot ja kategoriat. (2) Sosiaalinen konstruktionismin mukaan käsityksemme maailmasta ovat historiallisesti ja kulttuurisesti määrittyneitä. (3) Sosiaalinen konstruktionismi katsoo tiedon syntyvän ja sitä ylläpidettävän sosiaalisissa prosesseissa, ja (4) tiedon ja sosiaalisen toiminnan katsotaankin kuuluvan yhteen. Erilaisista suuntauksista ks. myös Potter 1996, 99–103 ja Jokinen 2016b, 251.

Näistä teoreettisista lähtökohdista kiinnityn myös ymmärrykseen huhuista sosiaalisena toimintana. Kielen ja muiden symbolisten ilmaisujen analysointi on sosiaaliseen konstruktionismiin nojaavien metodien keskiössä (Burr 2015 [1995], 28). Analysoin nimenomaan kielenkäyttöä huhujen kumoamisessa retorisen diskurssi-analyysin avulla. Tutkimusmenetelmäni teoreettinen tausta paikantuukin sosiaalisen konstruktionismin lisäksi niin kutsuttuun uuteen retoriikkaan.

Uudeksi retoriikaksi kutsutaan 1900-luvun puolivälissä virinnyttä kiinnostusta retoriikan tutkimusta kohtaan. Antiikin ajalta asti tunnettu klassinen retoriikka keskittyi puhetaitoon, yleisöä suostuttelevaan puheeseen ja puhumisen retorisiin tekniikoihin. Uudessa retoriikassa kyse oli kuitenkin puhutun ja kirjoitetun kielen tutkimisesta. Uusi retoriikka voidaan ymmärtää väljänä teoreettisena viitekehystenä, joka niin ikään pohjaa sosiaalisen konstruktionismin ajatukseen kielestä sosiaalisen todellisuuden rakentajana, vaikka sen juuret ovatkin klassisessa retoriikassa. (Sakaranaho 2001, 10–11.)

Uuden retoriikan keskeisinä teoreetikoina pidetään Kenneth Burkea, Chaïm Perelmania ja Stephen Toulminia, jotka kaikki tahoillaan kyseenalaistivat vähättelevän suhtautumisen retoriikkaan 1950-luvulla. Heidän lähtökohtansa retoriikan tutkimukseen poikkesivat kuitenkin toisistaan: Etenkin Perelman ja Toulmin keskittyivät tutkimaan argumentointia ja tietoista, vakuuttavaa kielenkäyttöä, kun taas Burke oli kiinnostunut retoriikasta osana inhimillistä toimintaa. (Summa 1996, 51–52, 55–56.)

Uuden retoriikan viitekehyksessä keskeisiksi tarkastelun kohteiksi nousevat argumentaatio ja sen yleisösuhte. Etenkin Perelmanin suurimana ansiona on pidetty sitä, ettei tämä katsonut retoriikkaa kaunopuheisuuden, vaan nimenomaan päättelyn ja vakuuttamisen tutkimukseksi. Perelmanin mukaan argumentaatioon liittyy oleellisesti myös tietoisuus yleisöistä. (ibid. 64–67.) Ymmärrys retoriikasta kumpuaa edellä mainittujen teoreetikoiden ajattelun yhdistelmästä: käsitän retoriikan Jonathan Potterin (1996, 106) tavoin kokonaisvaltaisena ihmisten välisen kanssakäymisen ominaisuutena.⁸ Retoriikka-sanalla voidaan viitata klassisen retoriikan

⁸ Potter seuraa tässä puolestaan Michael Billigin ajatusta siitä, ettei retoriikkaa pitäisi rajata selvästi argumentatiiviseen tai suostuttelevaan kommunikaatioon, vaan nähdä se kokonaisvaltaisena ominaisuutena vuorovaikutuksessa ja tavassa pyrkiä yhteisymmärrykseen (ks. Potter 1996, 106).

viitoittamalla tavalla puheoppiin ja -taitoon tai uuden retoriikan mukaiseen analyttiseen tutkimusotteeseen. Tutkimuksessani rajaan retoriikan koskemaan jälkimmäistä eli keskityn kirjoitetun kielen ja kommunikoinnin tutkimukseen. (ks. Sakaranaho 2001, 9, 13.)

Retorinen diskurssianalyysi

Sosiaalinen konstruktionismi ja uusi retoriikka toimivat teoreettisena viitekehystenä retorille diskurssianalyysille, joka nimensä mukaan ammentaa sekä diskurssianalyttisestä tutkimustavasta että retorista analyysistä. Käsitän retorisen analyysin Arja Jokisen (2016c) tavoin osana diskurssianalyttistä tutkimusta, ja diskurssianalyysi toimiikin laajana lähestymistapana tutkimusaineistooni. Diskurssianalyysi tukeutuu konstruktionistiseen näkökulmaan ja tarkastelee sosiaalisen todellisuuden tuottamista analysoimalla kielenkäyttöä ja muuta merkitysvälitteistä toimintaa. Se on väljä teoreettinen viitekehys, jonka sisään mahtuu erilaisia tutkimuksellisia painopisteitä ja sovelluksia tutkimusmenetelmistä. (Jokinen et al. 2016, 17, 25.)

Retoriikalla voidaan yksinkertaistaen tarkoittaa ”yleisön vakuuttamista jonkin argumentin pätevydestä ja pyrkimystä saada yleisö sitoutumaan siihen” (Jokinen 2016b, 259). Retoriikan tutkimuksessa huomio kiinnittyykin argumentaatioon rakentumiseen eli argumentaation kontekstiin, strategioihin ja retorisiin keinoihin sekä yleisösuhteen tarkasteluun. Jokisen (2016b, 261) mukaan retorisen ja diskurssianalyttisen lähestymistapojen väliset painotuserot liittyvät siihen, että retoriikassa tarkastelu kohdistuu etenkin lausumien muotoiluun ja yleisösuhteeseen. Diskurssianalyysissä puolestaan painottuu lausumien ja diskurssien tarkastelu osana sosiaalista kanssakäymistä ja kulttuuristen merkitysten tuottamista. Potterin (1996, 107–108) mukaan diskurssianalyttinen lähestymistapa painottaa retoriikassa ennemminkin erilaisten kuvausten todellisuusversioiden välisiä suhteita, ja kuinka niitä rakennetaan juuri esimerkiksi argumentaatiossa.

Sovellan tutkimuksessani diskurssianalyttistä tapaa käsittää retoriikka tapoina rakentaa erilaisia kuvauksia ja selontekoja maailmasta. Retorisen diskurssianalyysin lähtökohtaoletuksena oleva todellisuuden tulkinnallinen luonne merkitsee sitä,

ettei kielenkäyttö yksiselitteisesti kerro ulkomaailman tosiasioista tai kirjoittajan asenteista. Sen sijaan tarkastelun kohteena on, kuinka näitä asioita argumentoidaan. (Jokinen 2016c, 338.) Käsitän retoriikan ja argumentaation suhteen vastaavuroiseksi: argumentaatio on osa laajempaa retoriikan kehystä, mutta toisaalta retoriset keinot ovat erottamaton osa argumentaatiota. Argumentaatiossa olennaista on tarkastella paitsi argumenttien kehittelyä, niin myös argumentointia sosiaalisena toimintana, toisin sanoen sitä, mitä argumenteilla tehdään (ibid).

Edellä esitellyistä lähtökohdista sovellan analyysissäni retorista diskurssianalyysia tarkastellessani Uuninpankkopoika-blogin kirjoitusten ja kommenttien argumentaatiota, keskustelun argumentaation kontekstia sekä blogikirjoitusten yleisösuhdetta. Argumentaation analyysissä huomion kohteena ovat etenkin argumentoinnin retoriset keinot sekä lähtökohtapremissit. Retorisilla keinoilla tarkoitan kaikkia niitä kielellisiä keinoja, joilla bloggaaja ja kommentoijat pyrkivät taivuttelemaan muita esittämiensä argumenttien taakse (Jokinen 2016a, 181). Käytännössä retoriset keinot koostuvat erilaisista sanallisista, lausetason ja tekstin rakenteellisista osista sekä kielellisistä sävyistä. Keinojen kartoittamisessa on kuljettava tutkimusaineiston ehdoilla, sillä samat retoriset keinot voivat toimia toisella tavalla erilaisessa aineistossa (Jokinen 2016c, 344). Ohjenuoranani analyysissä toimii kuitenkin Arja Jokisen (2016c) erittelemät argumentaation vakuuttavuutta tukevat keinot, jotka puolestaan mukailevat osittain Jonathan Potterin (1996) mainitsemia tapoja tuottaa vakuuttavaa puhetta tai tekstiä.

Toinen tarkastelemani asia blogikirjoitusten ja kommenttien kielenkäytössä on argumentaation lähtökohtapremissit eli sellaiset ääneen sanomattomat oletukset, jotka kirjoittaja tai puhuja jo lähtökohtaisesti jakaa yleisönsä kanssa. Lähtökohtapremissit tai -oletukset ovat eräänlaisia argumentoijan ja yleisön välisiä esisopimuksia esimerkiksi siitä, mitä pidetään ”normaalina, totena ja arvokkaana”, ja niihin voidaan usein vedota perustelematta (Jokinen 2016a, 183; ks. myös Summa 1996, 70). Lisäksi tarkastelen argumentaation kontekstia, eli sitä, millaisiin vastaargumentteihin blogikirjoituksissa ja kommentteissa jo ennalta varaudutaan, tai mitä implisiittisiä oletuksia argumentaatioon sisältyy. Tällaiset oletukset edustavat usein laajalle levinneitä kulttuurisia konventioita, kuten erilaisia stereotypioita tai tapoja (Jokinen et al. 2016, 39–40.) Lähtökohtaoletukset ja argumentaatiokontek-

ti liittyvät retorisen analyysin eräänlaiseen kaksinapaisuuteen. Analyysin kohteena on toisaalta se, mitä sanotaan eli itse argumentaatio, ja toisaalta se, mitä jätetään sanomatta tai mihin argumentaatiolla implisiittisesti viitataan, kuten juuri mahdollisiin lähtökohtapremisseihin tai vasta-argumentteihin sekä piiloväitteisiin ja muihin äänen lausumattomiin merkityksiin. (Sakaranaho 2001, 14; Potter 1996, 106–107.)

Kolmanneksi analysoin Uuninpankkopoika-blogikirjoitusten yleisösuhdetta eli millaista yleisöä argumentaatiolla pyritään vakuuttamaan. Argumentaatio on aktiivista ja suunnattua toimintaa, joten puhuja–yleisösuhte on tärkeä osa argumentaatiota. Yleisöllä tarkoitetaan sitä kohderyhmää, jota argumentaation avulla pyritään vakuuttamaan; se ei toisin sanoen tarkoita välttämättä esimerkiksi tapahtumapaikalla olevaa yleisöä. (Jokinen 2016a, 182; Jokinen 2016c, 340.) Myös Uuninpankkopoika-blogin julkaisujen todellinen lukijakunta on laajempi kuin lukijayleisö⁹, jolle huhuja kumoavat tekstit on kirjoitettu.

Käsitän yleisön ja kirjoittajan välisen suhteen molemminsuuntaisena: kirjoittaja välittää sekä tiedostettuja että tiedostamattomia merkityksiä aktiivisesti tulkitsevalle yleisölle. Lukija yrittää puolestaan ymmärtää kirjoittajan välittämää viestiä, ja toisaalta kirjoittaja pyrkii paikantumaan samaan tulkintakehykseen lukijan kanssa tehdäkseen viestinsä ymmärrettäväksi. (Pesonen & Lassander 2001, 51, 53.) Blogiympäristön tarjoama mahdollisuus vuorovaikutukseen tekee blogikirjoitusten yleisösuhteesta dynaamisen, sillä on suurempi todennäköisyys, että kommentoijien reaktiot vaikuttavat kirjoittajaan enemmän kuin esimerkiksi painetuissa teksteissä. Yleisösuhdetta olen tarkastellut analysoimalla kirjoitusten avointa puhuttelelu eli niitä kohtia, joissa sanat suunnataan suoraan lukijalle tai lukijoille (ks. Aro 1999, 71), edellä mainittuja argumentaation lähtökohtapremissejä (ks. Pesonen & Lassander 2001, 54; Jokinen 2016a, 183; Jokinen 2016b, 260) ja erilaisia retorisia

⁹ Retoriikan tutkimuksessa puhutaan yleensä yleisöstä ja kirjallisuuden- ja tekstintutkimuksessa puolestaan lukijasta tai lukijoista. Yleisö-termillä voidaan korostaa paitsi klassisen retoriikan mukaista puhetilannetta retoriikan alkuperäisenä käyttökontekstina, myös retoriikan sosiologista lähestymistapaa, jonka kiinnostuksen kohteena ei ole yksittäinen lukija tai kuulija vaan suurempi joukko, yleisö. (Pesonen & Lassander 2001, 53.) Koen yleisön sopivan paremmin blogigenren edustamaan yksilölähtöiseen massaviestintään (engl. *mass self-communication*, ks. Castells 2009; myös Laaksonen, Matikainen & Tikka 2013, 9–10). Käytän yleisö-termiä viitattessani nimenomaan blogikirjoitusten argumentaation kohdeyleisöön. Lukijoilla tai lukijakunnalla viitataan yleisellä tasolla yksilöihin ja ryhmiin, jotka lukevat ja kommentoivat blogia.

keinoja, kuten varautumista vasta-argumentteihin ja argumentoijan tapaan kategorisoida itsensä (ks. Jokinen 2016c, 347, 366–367).

Retorisen diskurssianalyysin lähestymistavassa on syytä painottaa, että tutkimuksellinen kiinnostus kohdistuu kielenkäyttöön sosiaalisina käytänteinä ja itse teksteihin, ei niitä tuottaviin yksilöihin. Kieltä ei katsota väyläksi yksilön ”pään sisään”, kognitiivisiin toimintoihin, eikä pyrkimyksenä ole selittää ihmisen toimintaa ulkoisilla syillä. (Jokinen et al. 2016, 43–44; Suoninen 2016, 62; Potter 1996, 124.) Samoin puhetta tai kirjoitusta ei nähdä ensisijaisesti tarkoituksenmukaisena toimintana, vaan retoriikassa – niin kuin kielenkäytössä yleensäkin – esiintyvät yhtäläillä tiedostetut kuin tiedostamattomat puolet. Retorinen argumentaatio on olennainen osa kielenkäyttöä eli ihmisten välistä vuorovaikutusta ja täten vaikuttaa siihen, millaiseksi sosiaalinen todellisuutemme rakentuu (Jokinen 2016c, 340).

Keskeiset käsitteet

Diskurssianalyysin painotus vuorovaikutukseen ja kielenkäyttöön toimintana tuo metodisia ulottuvuuksia, joiden avulla on mahdollista paremmin vastata tutkimuksessani asetettuihin kysymyksiin, kuten kuinka maahanmuuttajia koskevista huhuista ja niiden kumoamisista neuvotellaan. Retorinen analyysi puolestaan auttaa analysoimaan keinoja, kuinka maahanmuuttajia koskevia huhuja pyritään kumoamaan ja millaiselle yleisölle blogikirjoitukset on suunnattu. Vuorovaikutuksellisuus painottuu myös määrittelemissäni huhun ja etenkin vernakulaarin auktoriteetin käsitteessä, joka toimii yhtenä tutkimusaineiston lähestymistapana ja analyysin välineenä.

Huhu

Erilaisten määritelmien mukaan huhut ovat ajankohtaisia ja lyhyitä aiheita tai nopeasti leviäviä ja unohtuvia kertomuksia (Tieteen termipankki, folkloristiikka 2018: huhu; Peltonen 1996, 47; Virtanen 1982, 188), epävirallista tai varmistamattonta informaatiota (Fine 2005, 1; Knopf 2006 [1975], 1–2; Allport & Postman 1947), totuusväittämiä maailmasta (Dalziel 2016, 435; Fine & Ellis 2010, 220; Fine & Turner 2001, 18–19, 55–56) tai kollektiivista toimintaa ja sosiaalisia käytänteitä (Donovan 2004; Shibutani 1966). Aiemmassa tutkimuksessa näkyy määrittelyn

hankaluus: usein liikkeelle on lähdetty siitä, mitä huhut eivät ole eli miten ne poikkeavat muunlaisista kerronnallisista ja kommunikatiivisista kategorioista. Yleensä eroja esimerkiksi huhujen, nykytarinoiden ja juorujen välille on pyritty tekemään tarkastelemalla niiden sisältöä, narratiivista rakennetta tai funktioita. (Dalziel 2016, 427–428.)

Aiemmin esiteltyssä huhututkimuksessa käy myös ilmi, kuinka huhuja ja nykytarinoita on usein käsitelty yhdessä. Huhun ja nykytarinan välinen raja näyttäytyykin tutkimuksissa usein veteen piirrettynä viivana, ja folkloristiikassa huhun ja nykytarinan välillä eroa on nähty lähinnä kiteytyneisyyden asteessa (Tieteen termipankki, folkloristiikka 2018: huhu). Esimerkiksi Fine ja Ellis (2010, 4–5) sisällyttävät nykytarinat pitkälti huhun kategoriaan ja keskittyvät genre-määrittelyjen sijaan nimenomaan sosiaaliseen prosessiin, joka saa tällaisia narratiiveja aikaan. Monet tutkijat ovat huomanneet, että kertojille itselleen erot huhun ja nykytarinan välillä ovat merkityksettömiä (Dalziel 2016, 428). Myös internet-kulttuuriin kuuluu olennaisesti erilaisten genrejen uudelleen yhdistely sekä faktan ja fiktion sekoittaminen (Fagerjord 2010, 193; Koski 2011, 25). Laaja, inklusiivinen huhun määritelmä antaa mahdollisuuden analysoida Uuninpankkopoika-blogin tekstejä yhdessä ja on hedelmällisempi lähestymistapa kuin pyrkimys erotella erilaiset humaiset tekstit toisistaan.

Tutkimuksessani käsitänkin huhut laajana kategoriana, johon kuuluu erilaisia ilmaisumuotoja internetissä: sosiaalisen median tilapäivilyksiä, kuvia ja kuvatekstejä, perinteisen uutisen muotoa mukailevia artikkeleita, kontekstistaan irrotettuja väittämiä ja virheellisiä uutisia. Kiinnityn käsitykseen folkloresta prosessina: huhut ovat kommunikaatiota, jossa esitetään jonkinlaisia uskottavia väitteitä asioiden tilasta, ilmiöstä tai maailmasta.¹⁰ Tutkimuksessani huhu on etic-käsite, jota olen käyttänyt valikoidessani tutkimusaineistooni sopivia tekstejä ja johon sisällytän bloggaajan ja kommentoijien huhun lisäksi käyttämät erilaiset termit, kuten urbaanitarina, kuulopuhe, tarina, juttu ja myytti. Keskeistä on, että blogikirjoittaja on tunnistanut erilaisia maahanmuuttajiin liittyviä tekstejä ja pyrkii kumoamaan

¹⁰ Esim. Knopf (2006 [1975], 1): "A proposition is offered for belief --, and passed along from one source or person to another --, without secure standards of evidence." Fine & Turner (2001, 19): "Rumor is a convenient label for a type of talk that claims factual status for beliefs." Kalmre (2013, 22): "Legend and rumor exhibit a version of veracity that does not have the strength of fact, although speakers and listeners still believe that what they hear could, or even should, be the truth."

niissä esitettyjä väitteitä. Näitä väitteitä esitetään usein totena, mutta ei aina, ja niillä saatetaan vahvistaa omia uskomuksia tai mielipiteitä. Niiden avulla saatetaan ilmaista myös esimerkiksi epävarmuutta ja esittää ennemminkin kysymyksiä kuin vastauksia ja näin nostaa keskusteluun arkojakin aiheita (Fine & Ellis 2010, 146). Tutkimusaineistossani esiintyvät huhut saattavat ”varmistamattoman informaation” lisäksi – tai sijaan – esittää uudelleen tulkittua informaatiota, jota käytetään esitetyn väitteen tueksi. Huhuja saatetaan toistaa myös esimerkkinä ”tyypillisistä” maahanmuuttajiin liittyvistä väitteistä.

Väitteen esittämisen lisäksi keskeisinä ominaisuuksina huhuille olen pitänyt aiempia huhumääritelmiä mukaillen tekstien leviämistä ja kierrättämistä ja sitä, että niitä on välitetty eteenpäin totena. Nojaudun tässä bloggaajan mainintoihin ja tulkintoihin siitä, että tekstiä on levitetty sosiaalisessa mediassa ja monet ovat uskooneet sen sisältöön.¹¹ Maininnat kiertämisestä ja levittämisestä erottavat huhut esimerkiksi yhden ihmisen esittämistä väitteistä, ja toisaalta ne kertovat siitä, että sisältö on nähty eteenpäin välittämisen arvoiseksi. Lisäksi bloggaaja on usein tulkinnut juttujen sisällön resonoivan niitä eteenpäin jakavissa. Fine ja Turner (2001, 19) kutsuvat tätä huhujen kulttuuriseksi logiikaksi, josta kumpuaa myös huhujen valta: huhut ovat uskottavia, kun niiden sisältämä logiikka sopii kertojien käsitykseen maailmasta.

Huhun kontekstuaalisella luonteella tarkoitetaan sitä, että sama informaatio voidaan kontekstista ja yksilöstä riippuen kategorisoida huhuksi tai uutiseksi tai jättää kokonaan kategorisoimatta (Dalziel 2016, 437). On tärkeää huomioida, että tutkimuksessani huhujen tarkastelu rajautuu ainoastaan blogikirjoitusten kumoamisen yhteydessä tehtyihin tulkintoihin eli blogikirjoituksiin ja niiden kommentointiin. Toisenlaisessa tutkimusasetelmassa olisi mahdollista tarkastella samoja tekstejä emic-näkökulmasta huhun tai tarinan sijaan esimerkiksi uutisena.

Greg Dalziel on tunnistanut kaksi yleistä ongelmakohtaa huhujen määrittelyssä: variaatio huhujen merkityksissä ja huhu leimaavana kategoriana. Huhu saa erilai-

¹¹ Esim. *Leipää, tonnikalaa ja mediakasvatusta* (14.9.2015): ”Eilen sosiaalisessa mediassa levisi nopeasti päivitys, jonka mukaan turvapaikanhakijat vievät ruuan leipäjonossa seisovilta. - - Kymmenet tuhannet ovat nähneet tämän jutun ja heistä ällistytävänä monet nielaisevat sen sellaiseen.”

sia merkityksiä riippuen siitä, kuka termiä käyttää ja missä kontekstissa. Myös tutkijan ja tutkittavien käsitykset huhuista voivat poiketa paljon toisistaan. Huhu lisäksi implikoi usein valheellisuutta tai väärää tietoa sekä termin arkipäiväisessä käytössä että tutkimuksissa, joissa keskitytään usein osittain tai kokonaan paikkansapitämättömiin huhuihin. Dalziel on ehdottanut ratkaisuksi huhun määrittelymistä keinoksi erotella informaatiota. Tämän vuorovaikutusta painottavan näkökulman mukaan huhun voidaan ajatella muistuttavan kehystä (engl. *frame*), joka kehystää informaatiota tietyllä tavalla. Dalziel nojaa Zerubavelin (1991, 11) kehysten määritelmään, jonka mukaan kehyksessä sisältö ei ole ratkaisevaa, vaan kehystä luonnehtii tapa, jolla se muuttaa sisällön merkitystä. Tästä näkökulmasta oleellista on tarkastella kuka nimeää tietyn informaation huhuksi, miksi ja missä kontekstissa ja mitä siitä seuraa. Lähestymistapa auttaa kiinnittämään huomiota valan ja auktoriteetin kontekstiin sekä huhujen institutionaaliseen kontekstiin, joka on usein jätetty huhujen tutkimuksessa huomioimatta. (Dalziel 2016, 426, 439–440.)

Dalzielin kehysnäkökulmaa mukailleen olen pitänyt huhun määritelmässäni alkupe räisen tekstin sisällön sijaan tärkeämpänä tapaa, jolla tekstiä käytetään ja välitetään eteenpäin. Sovellan Dalzielin lähestymistapaa myös analyysissäni tarkastele malla Uuninpankkopoika-blogissa käytettyjä erilaisia termejä, jotka kehystävät huhuiksi määrittelemiäni tekstejä tietynlaisiksi ja ohjaavat tekstien lukutapaa. Etenkin negatiiviset termit, kuten valhe tai roskaautinen, kehystävät informaation lähtökohtaisesti paikkansapitämättömäksi ja vääräksi informaatioksi. Tästä huolimatta blogin kommentoinnissa vastustetaan tällaisia annettuja kehysiä ja pyrkivät neuvottelemaan huhun piirteistä.

Huhujen faktuaalisen paikkansapitävyyden arvioiminen on keskeisellä sijalla huhujen kumoamiseen keskittyvässä tutkimusaineistossani. En käsitä huhuja kuitenkaan lähtökohtaisesti todeksi tai valheeksi, vaan huhujen sisällön suhde ”totuuteen” on kompleksinen. Narratiivinen totuus ja uskottavuus muuttuu huhun kontekstin ja kertojan mukaan (Kalmre 2013, 22). Faktuaalisen paikkansapitävyyden tarkastelun sijaan on tärkeää kysyä, miksi huhun voidaan olettaa olevan totta, vaikka kysymykset sisällön todenmukaisuudesta eivät tietenkään ole täysin yhden tekeviä. Uskottavuus ja uskominen tekee huhuista vaikutusvaltaisia, ja siksi niiden

tarkastelu on usein objektiivisen paikkansapitävyyden jäljittämistä kiinnostavampaa. (White 2000, 57; Fine & Turner 2001, 56.)

Vernakulaari auktoriteetti

Folkloristi ja digitaalisen kulttuurin tutkija Robert Glenn Howard on muotoillut vernakulaarin auktoriteetin käsitteen kuvaamaan ihmisten välisessä kommunikaatiossa syntyvää auktoriteettia, jonka vaikutusvalta pohjaa sen ei-institutionaaliseen luonteeseen. Howard on soveltanut käsitettä nimenomaan verkossa tapahtuvan viestinnän ja ilmaisun tarkasteluun. Käsitteen taustalla vaikuttavat keskeisesti osallistavan median¹² kehitys sekä käsitys vernakulaarin kaksija-koisesta luonteesta.

Folkloristiikassa vernakulaari eli kansanomainen on keskeinen tutkimuskohde, ja sen on pohdittu olevan koko tieteenalaa luonnehtiva erityispiirre (Lehtonen 2013, 84–85). Käsitteenä kansa ja kansanomainen kantavat historiallista painolastia ja myös arvottavia konnotaatioita. Näiden tilalle onkin toisinaan ehdotettu neutraalimmiksi koettuja käsitteitä, kuten omaehtoinen tai vernakulaari.¹³ Kansanomaisen käsitetään usein tavallisten ihmisten omaehtoiseksi toiminnaksi ja täten instituutioiden ja virallisten käytänteiden vastakohtaksi. (Tieteen termipankki, folkloristiikka 2018: kansa; kansa-termistä esim. Hakamies 2015, 47.) Vernakulaari ymmärretään yleensä dikotomisten vastakkaisuuksien kautta: erilaisissa käsityksissä kuvitellaan usein tiukka raja vernakulaarin ja institutionaalisen välille, ja eri tieteenaloilla vernakulaaria on yleensä käytetty viittaamaan ei-institutionaalisiin kulttuurin muotoihin ja käytänteisiin (Lehtonen 2013, 85; Howard 2010, 243; Howard 2008b, 497).

¹² Howard viittaa osallistavalla tai osallistuvalla medialla (engl. *participatory media*) nimenomaan osallistavaan internet-mediaan ja tämän teknologian päälle rakennettuun interaktiivisuuteen (Howard 2008a, 192). Ilmiöstä on puhuttu myös osallistuvana käänteenä (Koski 2011, 23). Mediatutkijat ovat kuitenkin painottaneet, että osallistava media ei ole historiallisesti niin uutta kuin usein ehkä ajatellaan (esim. Ekström et al. 2011). Käytän jatkossa termiä sosiaalinen media viitatessani Howardin osallistavaksi mediaksi kutsumaan tapaan käyttää ja tuottaa sisältöä internetissä. Pohdin internetiin liittyvää tutkimusta tarkemmin luvussa 3.

¹³ Termiä vernakulaari (engl. *vernacular*) ovat käyttäneet etenkin amerikkalaiset folkloristit kuvaessaan internetissä tapahtuvaa ihmisten välistä kommunikaatiota. Omaehtoisen ja kansanomaisen lisäksi termi voidaan suomentaa esimerkiksi kotitekoiseksi tai paikalliseksi. (Heimo 2011, 5.)

Howard (2008b) argumentoi niin kutsutun dialektisen vernakulaarin käsitteen puolesta. Tällä hän kiinnittää huomiota vernakulaarin kaksijakoiseen luonteeseen: osallistavassa mediassa, kuten blogeissa, vernakulaari ja institutionaalinen usein yhdistyvät, ja vernakulaari on ennemminkin institutionaalisen ja kansanomaisen sekoitus. Lisäksi kaksijakoinen luonne viittaa siihen, että vernakulaari rakentuu aina suhteessa institutionaaliseen: vernakulaari tunnustaa instituution ensisijaisena, jotta voi erottaa itsensä siitä ja rakentaa ”vaihtoehtoista” auktoriteettia. Tästä riippuvuussuhteesta johtuu myös se, että vernakulaari ei voi koskaan olla autenttisesti ”puhdas”, täysin vaihtoehtoinen tai erillinen institutionaalisesta.

Howard on soveltanut vernakulaarin käsitettään tutkiessaan nimenomaan internetissä tapahtuvaa kommunikaatiota, vaikka huomauttaakin, että internetissä rakentuvat vernakulaarit verkostot¹⁴ eivät ole uusi asia. Teknologian mahdollistama kommunikaatio ja sen uudet muodot, etenkin osallistava media, ovat vahvistaneet arkipäiväisen kommunikaation ja tavallisten ihmisten ilmaisun voimaa. Se on myös mahdollistanut yksilöllisen pääsyn informaation äärelle, mahdollisuuden tuottaa sisältöä ja valikoida, mitä sisältöä kuluttaa verkossa. (Howard 2012, 27; Howard 2013, 82.) Tämä toimijuuden laajentuminen on lisännyt myös vernakulaarin auktoriteetin voimaa, kun yksilöillä on mahdollisuus ilmaista itseään vakiintuneiden, vahvojen instituutioiden rinnalla (Howard 2013, 76).

Auktoriteetti liittyy läheisesti sosiaaliseen valtaan ja vallankäyttöön, ja se voidaankin lukea yhdeksi vallan harjoittamisen muodoksi (Hynninen, Lindfors & Opas 2015, 174). Howard (2013, 76) näkee vernakulaarin auktoriteetin käsitteen keinoon lähestyä jokapäiväistä, osallistavaa diskurssia. Auktoriteetti rakentuu siitä, että diskurssissa vedotaan nimenomaan instituutioiden ulkopuolisuuteen (ibid., 80–81; Howard 2008b, 497). Se ei kuitenkaan aina välttämättä vastusta institutionaalista, vaan voi myös tukea sitä. Koska vernakulaari rakentuu aina suhteessa institutionaaliseen, se myös painottaa vähintäänkin kahta erilaista auktoriteettia: instituution auktoriteettia ja omaansa vaihtoehtona instituution edustamalle auk-

¹⁴ Vernakulaari verkosto on Howardin käsite, joka pohjaa Clifford Geertzin ajatukseen merkitysten verkostoista (engl. *webs of significance*) (Howard 2008b, 508). Vernakulaarit verkostot muodostuvat, kun yksilöt toistuvasti vierailevat tietyissä *online*-paikoissa, joita yhdistävät samanlaiset mielenkiinnon kohteet tai arvot (Howard 2013, 82). Vernakulaarin ja institutionaalisen sekoittumisesta on tullut olennainen osa vernakulaareja verkostoja (Howard 2012, 27).

toriteetille. Sosiaalisen median keskustelupalstat, chatit, kommenttiosiot ja muut netin ilmaisukanavat avaavat moniäänisyydessään tilaa tällaiselle yhteisesti tuotetulle auktoriteetille. (Howard 2008a, 205–207.)

Vernakulaarit verkostot, joiden sisäisessä kommunikaatiossa myös auktoriteetti rakentuu, voivat toimia sekä voimauttavasti että poissulkevasti: yksilöt voivat löytää tukea omille ajatuksilleen ja toisaalta saada uutta informaatiota tällaisten verkostojen kautta. Toisaalta verkostot voivat muodostua myös poissulkeviksi yhteisöiksi, joissa informaatiota suodatetaan ja uudenlaisten ajattelutapojen omaksuminen estyy. (Howard 2013, 82–83.) Vuoden 2015 aikana käytiin keskustelua kuplautumisesta: ihmiset ympäröivät itsensä usein samalla tavalla ajattelevilla ihmisillä, ja etenkin sosiaalisen median ajatellaan vahvistavan näitä samanmielisten kerhoja.¹⁵ Myös tutkimusaineistossani on viitteitä tällaisesta ajattelusta, kuten myöhemmin analyysini tuloksia esittäessä käy ilmi.

Vernakulaari auktoriteetti tuo esiin arkipäiväisen ja epävirallisen tai epämuodollisen kommunikaation voiman. Se myös ohjaa tarkastelemaan auktoriteetin käytön sosiaalisia vaikutuksia ja arvioimaan niitä kriittisesti (Howard 2013, 75–76, 79–80). Tutkimuksessani vernakulaarin auktoriteetin käsite toimii analyysin välineenä, jonka avulla tarkastelen internetissä tapahtuvaa tavallisten ihmisten kommunikaatiota sekä institutionaalisen ja vernakulaarin eli kansanomaisen välisiä jännitteitä tutkimusaineistossani. Käsittelen Uuninpankkopoika-blogia Howardin vernakulaarin käsitystä mukaillen vernakulaarin puheen paikkana, jossa institutionaalinen ja ei-institutionaalinen sekoittuvat (Howard 2008b, 491), ja pyrin paikantamaan keskeisiä tapoja, joilla vernakulaari auktoriteetti ilmenee tutkimusaineistossani.

Tutkimuseettiset kysymykset ja tutkijapositio

Eettiset kysymykset liittyvät keskeisesti koko tutkimusprosessiin ja sen eri vaiheisiin aina tutkimuskohteen valinnasta tutkimustulosten vaikutuksiin saakka (Kuula

¹⁵ Kuplautuminen nousi julkiseen keskusteluun etenkin näyttelijä Krista Kososen *Helsingin Sanomien* (Lehtonen & Koppinen 20.4.2015) haastattelun myötä. Juuri eduskuntavaalien jälkeen tehdysä haastattelussa Kosonen sanoi elävänsä kuplassa, sillä ei tunne ketään perussuomalaisia äänestänyttä. Jo aiemmin keskustelua aiheesta herätti esimerkiksi perussuomalaisten Suomen Uutiset - verkkosivuston kirjoitus, jossa luonnehdittiin ns. punavihreää kuplaa (ks. Hamilo 7.7.2014).

2011, 11). Eettisesti hyvä tutkimus pyrkii jo lähtökohtaisesti kyseenalaistamaan tutkimuksen alkuoletuksia sekä tiedostamaan tutkimuksen tiedonintressit. Tutkija tekee erilaisia valintoja sekä tehdessään tutkimusta että raportoidessaan ja esittäessään tutkimustuloksiaan. (Vakimo 2010, 80, 82.) Näitä kysymyksiä pohtiessani olen paikantanut tutkimukseni keskeisimpien eettisten kysymysten liittyvän aineiston käsittelyyn, tutkijaposition sekä laajempiin kysymyksiin tutkimustulosten relevanttiudesta ja vaikutuksista.

Internet on vahvasti sidoksissa laajaan yhteiskunnalliseen muutokseen, jossa sosiaalisia rajoja määritellään uudelleen. Tämä uudelleenmäärittely näkyy internetissä yksityisen ja julkisen, henkilökohtaisen ja kaupallisen sekä institutionaalisen ja vernakulaarin rajan hälventymisenä. (Baym & Markham 2009, xi; Howard 2010, 241.) Hyvänä puolena sosiaalisessa mediassa on nähty se, että se toimii tavallisille ihmisille helppona väylänä osallistua julkiseen keskusteluun (Howard 2010, 256). Sosiaalisessa mediassa piilee myös mahdollisuus vaikuttaa ja muuttaa vallitsevia olosuhteita, kuten erilaiset some-kampanjat ovat osoittaneet, sillä se tarjoaa alustan moniäänisyydelle ja vernakulaarille ilmaisulle (Howard 2013, 82–83; Howard 2008b).

Blogi on lähtökohtaisesti julkinen ja sosiaalinen genre, vaikka henkilökohtaisuuden ja julkisuuden määrä vaihtelee toki paljon erilaisten blogien välillä (Koskinen 2014, 132). Lähtökohtaisesti blogien tai kotisivujen tutkiminen ei edellytä ylläpitäjän lupaa (Kuula 2011, 188). Uuninpankkopoika-blogi on ensimmäisistä vuoden 2010 julkaisuistaan lähtien kirjoitettu julkiseksi, johon viittaa lukijoiden suora puhuttelu (ks. *Suurmieshöpinää* 12.3.2010; *Paikkarin torppa ja mens sana in corpore sano* 12.3.2010). Blogi käsittelee aiheita, jotka eivät ole muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta erikoisen henkilökohtaisia. Lisäksi blogin suosio kasvoi huimasti vuoden 2015 aikana, ja suosituimmilla julkaisuilla saattoi olla tuhansia jakoja sosiaalisen median kanavissa.¹⁶ Kirjoittaja itse myös tiedostaa suuren lukijakuntansa ja on haastatteluissa kertonut blogillaan olleen kymmeniätuhansia lukijoita vuoden 2015 lopussa (Hentunen 25.12.2015). Kaikki tämä viittaa siihen, että kyseisen

¹⁶ Maahanmuuttajiin liittyvistä, huhuja kumoavista julkaisuista esimerkiksi *Uskomisen halu* (29.9.2015) -kirjoitusta jaettiin yli 7000 kertaa. Tieto perustuu blogissa näkyvään jakojen määrään alustavan aineistonkeruun aikaan helmikuussa 2017. Blogin siirryttyä *Imagesta* Apu.fi-sivustolle huhtikuussa 2017 tiedot aiempien jakojen määristä poistuivat blogista.

blogin tekstit ovat julkista aineistoa ja täten niiden käyttö tutkimusaineistona ei ole ongelmallista. Tämän lisäksi tutkimukseni teoreettiset ja metodologiset lähtökohdat ohjaavat tutkimuksellisen kiinnostuksen pois kirjoittajasta yksityishenkilönä, kuten edellä on käynyt ilmi. Bloggaajalla on joka tapauksessa tekijänoikeus julkaisemiinsa kirjoituksiin, joten blogiin viitataan hyvän tavan mukaisesti ja tekijän moraaliset oikeudet huomioiden (Kuula 2011, 172, 188).

Eettisestä näkökulmasta haastavampaa on kommenttien käyttäminen tutkimuksen aineistona, sillä osa kommentoijista kirjoittaa omalla nimellään. Usein kommentoivia keskustelijoita, joita kutsun vakiokommentoijiksi, on mahdollista tunnistaa myös nimimerkin perusteella. Internet-aineiston käsittelyssä on otettava huomioon viestien arkaluontoisuus ja henkilökohtaisuus sekä keskustelun aihepiiri ja avoimuus (Kuula 2011, 185–186). Pääsääntöisesti kommenttiosion keskustelunaiheet rajautuvat blogijulkaisujen mukaisesti yhteiskunnallisiin, ajankohtaisiin aiheisiin. Maahanmuuttoteemaan ja huhuihin liittyvä keskustelu herättää paljon tunteita puolesta ja vastaan, ja kommentteissa esiintyykin ajoittain kiivasta keskustelua, myös omia kokemuksia, mutta harvoin arkaluontoisina pidettäviä henkilökohtaisia kokemuksia. Blogi on joka tapauksessa julkinen ja paljon lukijoita saavuttanut, joten luotan suurimman osan kommentoijista olevan tietoisia siitä, että blogi on julkista aineistoa.

En ole kokenut tarpeelliseksi yksilöidä kommentoijia aineistossani, vaan viittaan heihin pelkästään ”kommentoijina”. Henkilöt kommenttien takana – todelliset tai osittain tai kokonaan fiktiiviset – eivät ole oleellisia tutkimukseni kannalta; kiinnostavia ovat ne puheenvuorot, joita maahanmuuttajia koskevien huhujen ympärillä tuotetaan. Tutkimuksellisen otteeni mukaan blogikommentointi ei ole tiedonlähde *per se*, vaan analysoitavaa materiaalia (ks. Kuula 2011, 181–182, 189). Tutkimusotteeni on myös aineistolähtöinen, joka tarkoittaa sitä, että teen tulkintoja pelkästään aineistossa esiintyvien puheenvuorojen perusteella.

Hyvään tieteelliseen tutkimukseen kuuluu, että tutkija asemoi itsensä suhteessa tutkimuskohteeseensa sekä tunnistaa omat sitoumuksensa ja motiivinsa tutkimuksessa. Laadullisessa tutkimuksessa tutkijan tiedonintressit, persoona, tiedot ja kokemus korostuvat. Lisäksi kulttuurintutkimuksessa tutkijan tekemät tulkinnat

ovat keskeisessä asemassa tutkimuksenteossa. (Vakimo 2010, 93, 95.) Lähtökoh-
tainen tiedonintressini pro gradu -tutkimukseni teossa oli tarttua ajankohtaiseen
aiheeseen folkloristiikan näkökulmasta. Näin maahanmuuttajiin liittyvissä huhuis-
sa yhteyden vanhaan suulliseen folkloreeseen ja tarinaperinteeseen: samat huhuai-
heet ovat tuttuja vähintäänkin vuosikymmenten takaa. Pidän tätä osoituksena folk-
loren elinvoimaisuudesta vallitsevassa informaatioyhteiskunnassa. Perinteisessä ja
sosiaalisessa mediassa esitettiin vuoden 2015 aikana myös paljon arvioita siitä,
miksi ihmiset osallistuvat huhujen kerrontaan ja millaisia vaikutuksia huhuilla on.
Mielenkiinnonkohteekseni nousi aiheeseen liittyvät kirjoitukset Uuninpankkopoi-
ka-blogissa, joka ponnahteli omassa sosiaalisen median uutisvirrassani esiin. En
ollut lukenut blogia ennen vuotta 2015, ja tämän jälkeen olen lukenut tekstejä sa-
tunnaisesti sosiaalisen median kontaktieni jakamana. En ole koskaan kommentoi-
nut blogissa tai osallistunut muualla sosiaalisessa mediassa siitä käytävään kes-
kusteluun. Suhteessa tutkimusaineistoni käyttämäni blogiin paikannankin itse-
ni satunnaisesti lukijaksi.

Huhut näen puolestaan osana inhimillistä kanssakäymistä, johon me kaikki osallis-
tumme. En pidä todennäköisenä sitä, että huhut kommunikaation kategoriana ka-
toaisi, sillä aiemman tutkimuksen valossa ne näyttävät kestävänä osana inhi-
millistä kommunikaatiota. Internet ja sosiaalinen media osaltaan vielä mutkistavat
asiaa. Maahanmuuttajiin liittyvissä huhuissa näin vuoden 2015 aikana monen
muun tavoin tarkoitushakuisia pyrkimyksiä, etenkin erilaisten huhujen tehtailemi-
sen takana. En näe huhuja lähtökohtaisesti ”pahana”, vaikka arkikeskustelussa ne
usein nähdäänkin negatiivisena ilmiönä. Pohdin kuitenkin vuoden 2015 tapahtu-
mien vanavedessä paljon huhujen vaikutuksia, ja koen, että huhujen avulla voidaan
tehdä myös vahinkoa ja esimerkiksi lietsoa epäluuloja tai vihaa. Tutkimuksessa
tehtäväni on kuitenkin katsoa omien ja muiden henkilökohtaisten mielipiteiden
ylitse ja kysyä, miksi tällaisia huhuja kerrotaan ja miksi niitä halutaan myös kumo-
ta.

Uuninpankkopoi-ka-blogissa esiintyvän materiaalin analysoimisessa liikutaan jon-
kinasteisella median kentällä, jota määrittävät jännitteet vernakulaarin ja institu-
tionaalisen välillä. Koska kyseessä ovat tunnistettavissa olevan henkilön kirjoitta-
ma blogi, on syytä pohtia, mitä tutkimuksesta mahdollisesti seuraa tutkittaville

(Vakimo 2010, 105). Aina tutkimuksen tulokset eivät myöskään ole mieluisia tutkimuskohteille tai ne saattavat yllättää (Kuula 2011, 188). Refleksiivisyys on tärkeää myös siksi, että tutkija tiedostaa, mitä on tutkimuksellaan tuottamassa ja mahdollistamassa (Jokinen et al. 2016, 50). Koska maahanmuuttokeskustelu on yleisesti ottaen poliittisesti jännitteistä, on mahdollista, että tutkimustani voidaan käyttää tukemaan keskustelun eri puolille asettuvien ryhmien intressejä. Tällöin on mahdollista, että myös tutkimusaineistossa vahvasti näkyvät bloggaaja ja kommentoijat saavat huomiota osakseen. Pidän kuitenkin epätodennäköisenä, että tutkimukseni vahingoittaisi bloggaajaa tai kommentoijia yksityishenkilöinä. Bloggaaja on kuitenkin omien sanojensa mukaan saanut kaiken mahdollisen palautteen ”tap-pouhkauksista kosintaan” (*Sopivat syntipukit* 10.9.2015) sekä joutunut usein itse vihapuheen ja uhkausten kohteeksi. Tämä on myös kirjoittanut näistä avoimesti blogissaan, joten ainakin vakiokommentoijat ja -lukijat ovat tietoisia tästä.

Sosiaalisen konstruktionismin viitekehyksessä liikuttaessa on huomioitava, kuinka koska todellisuus on luonteeltaan tulkinnallista ja myös tieteellinen tieto rakentuu historiallisesti ja kulttuurisesti suhteellisesti, tutkimuksen kautta ei ole mahdollista tarjota absoluuttisia totuuksia.¹⁷ Tällaisista lähtökohdista ilmiöiden tarkastelu on haastavaa, sillä tietoisuus siitä, että ”todellisuuksia” on monia lisää vaikeuksia tarjota ”oikeita” vastauksia. Kirsi Juhilan (2016a, 175) mukaan tämä ei kuitenkaan tarkoita, että tutkijan täytyy olla ”eettinen relativisti”. Konstruktionistinen näkökulma voi yhtäläillä toimia tehokkaana kritiikin tai kamppailun välineenä, sillä ei ole samantekevää, millaiset sosiaalisen todellisuuden versiot ovat vallitsevassa asemassa (Jokinen & Juhila 2016, 94–95). Maahanmuuttajiin liittyvien huhujen kumoamisen analysointi yhden tapausesimerkin kautta ei estä tekemästä tulkintojen pohjalta yleisempiä huomioita huhujen kumoamisesta ja vernakulaarista ilmaisusta. Sosiaalisen konstruktionismin viitekehyksestä ponnistavalla tutkimuksella voidaan tuottaa relevanttia tietoa, joka lisää ymmärrystämme maailmasta ja osallistuu tarpeen vaatiessa kriittisestikin yhteiskunnalliseen keskusteluun.

¹⁷ Sosiaalisen konstruktionismin sisällä on käyty niin kutsuttua realismi-relativismi-debattia. Äärimmäisen relativistisen käsityksen mukaan mitään ei voida pitää absoluuttisena, universaalina tai pysyvänä. Realistinen lähestymistapa puolestaan katsoo, että on olemassa jonkinlaisia perimmäisiä, sosiaalisesti muokkautumattomia kokonaisuuksia (Aittola & Raiskila 1995, 228). Debatista ks. Burr 2015 [1995], 93–120.

Joku kertoo huhun tai suoranaisen valheen, toiset tarttuvat siihen hanakasti kiinni ja joku lisää mukaan salaliittoteorian. Kohta sosiaalisen median kylänväki on lähdössä soihtujen ja talikoiden kanssa hirviöjahtiin eli lakiterminä harjoittamaan omankädenoikeutta. - - Näinhän sosiaalinen media toimii.

(*Soihdut ja talikot* 14.8.2014)

3. TUTKIMUSAINEISTO

Teoreettiset lähtökohdat vaikuttavat olennaisesti tutkimusaineiston valikoimiseen, ja toisaalta aineisto vaikuttaa siihen, minkälaisia kysymyksiä sille voidaan esittää, ja millaisin metodein aineistoa on mielekästä analysoida. Edellä esittelemäni huhun määritelmä on muodostunut vuoropuhelussa teorian ja aineiston välillä: toisaalta määritelmän pohjana ovat olleet kumoamiseen liittyvät blogikirjoitukset, ja toisaalta olen käyttänyt määritelmää rajatessani tutkimusaineistoani. Tässä luvussa selostan askeleita, joita tutkimusaineiston on valinnassa ja keräämisessä on otettu, ja esittelen tarkemmin Uuninpankkopoika-blogin tyyliä.

Vuonna 2015 levinneiden huhujen aiheet eivät olleet uusia, vaan niissä kaikuvat tutkijoiden tunnistamat vanhat teemat, joita muualta tulleisiin muukalaisiin on liitetty jo kauan. Esittelen tutkimusaineistossani esiintyvien huhujen muotoja ja leviämistapoja sekä niiden aiheita. Kulttuurisen kontekstin ja argumentaatiokontekstin lisäksi on syytä tarkastella aineiston muunlaisia reunaehtoja, kuten vakiintuneita tekstien tuottamistyyliä (Jokinen et al. 2016, 40). Ensimmäiseksi pohdinkin blogiaineiston erityispiirteitä ja internet-tutkimuksen haasteita.

Internet- ja blogiaineisto tutkimuskohteena

Internet-aineiston kohdalla internet voidaan ymmärtää esimerkiksi välineenä, paikkana tai olemisena (engl. *way of being*), ja nämä eri lähestymistavat tarjoavat erilaisia metodologisia vaihtoehtoja (Hine 2009, 9; Markham 2003). Tutkimuksessani käsitän internetin tavaksi olla – ”verkossa” tapahtuva on kasvokkai-kontaktien ja eri medioiden välityksellä tapahtuvan vuorovaikutuksen tavoin osa sosiaalista todellisuuttamme ja rakentaa maailmaamme sellaiseksi kuin se on. Teknologia on osa arkipäiväämme ja identiteettiämme (Markham 2003, 9–10). Internet on

sosiaalinen ympäristö, ”jossa todelliset ihmiset toimivat, esittävät ajatuksiaan ja tunteuksiaan” (Kuula 2011, 170). Tämä on tärkeä näkökulmavalinta internet-aineiston lähestymiseen, joka ei kuitenkaan tarkoita, etteivätkö esimerkiksi tutkimusaineistossani esiintyvät keskustelijat henkilökohtaisesti tekisi eroa *online*- ja *offline*-vuorovaikutuksen välille.

Blogia voidaan pitää eräänlaisena tietokonevälitteisenä tekstilajina, genrenä, jolle on vakiintunut tiettyjä ominaisuuksia. Blogin piirteitä ovat esimerkiksi ajantasaisuus ja jatkuva päivittäminen, vuorovaikutus sekä tietty henkilökohtaisuus. (Koskinen 2014, 132; Howard 2008a, 198.) Verkkoloki, weblog eli blogi vakiintui yhdeksi web 2.0. -ajan¹⁸ genreksi 2000-luvun vaihteen jälkeen (Koskinen 2014, 130; Howard 2010, 247). Blogien kehitys liittyy osaksi laajempaa sosiaalista mediaa, tuttavallisemmin somea, jolla tarkoitetaan yleensä viestinnän muotoa, jossa käyttäjät aktiivisesti luovat ja jakavat sisältöä, sekä jolla ylläpidetään ihmisten välisiä suhteita (Salmi 2014, 200). Sosiaalisessa mediassa yhdistyvät teknologia, sosiaalinen vuorovaikutus sekä käyttäjien tuottamat sisällöt, kuten on nähtävissä juuri blogeissa ja erilaisissa verkkokeskustelupalstoissa sekä YouTuben ja Facebookin kaltaisissa yhteisöpalveluissa (Laaksonen, Matikainen & Tikka 2013, 13–14).

Erot erilaisten blogien välillä voivat olla suuriakin riippuen siitä, ovatko ne esimerkiksi yksityishenkilöiden vai instituutioiden ylläpitämiä (Koskinen 2014, 131, 142). Uuninpankkopoika-blogi istuu hyvin määritelmään, jonka mukaan blogi ”on jatkuvasti päivitettävä kotisivu, jolla bloginpitäjän säännöllisesti tuottama sisältö on esillä päivittäin ja käänteiseen kronologiseen järjestykseen aseteltuina lyhyehköinä kommentaareina” (ibid., 130). Internetissä tapahtuva, instituutioiden ulottumattomissa oleva omaehtoinen kulttuurituotanto on tunnistettu jo pitkään haasteeksi esimerkiksi perinteiselle medialle ja sen välittämälle kulttuurille (Turtiainen & Östman 2009, 337). Bloggaaminen onkin ammattimaistunut 2010-luvulla, ja ammattimaistumisen vaatimukset ja odotukset näkyvät myös tutkimusaineistossani: Uuninpankkopoika-blogin bloggaajaa verrataan usein journalistiin, jollaisena

¹⁸ Web 2.0:aa käytetään usein viittamaan internetin yhä interaktiivisempaan käytettävyyteen ja käyttämiseen 2000-luvulla. Leena Salmen (2014, 207) mukaan ”web 2.0:aan kuuluvat muun muassa vuorovaikutteisuuden ja käyttäjälähtöisyyden mahdollistavat sovellukset, tietyt tietotekniset menetelmät sekä ajatus, että internet toimi paitsi *sisältöjen* tallennuspaikkana myös sovellusten alustana”.

hän ei itseään pidä.¹⁹ Uuninpankkopoika-blogi on luonteeltaan asiapitoinen, ajan-kohtaisiin uutisiin ja ilmiöihin tarttuva, kriittinen ja ei-henkilökohtainen. Näiden piirteiden kautta sen voi katsoa kuuluvan osaksi niin kutsuttua kansalaismediaa tai kansalaisten vertaisviestintää²⁰, johon kuuluu itsenäinen, oma-aloitteinen tiedonhankinta ja siitä kirjoittaminen julkisesti.

Sosiaalisen median ja blogiaineiston tutkimuksen haastavaksi tekee sen jatkuva liike,²¹ materiaalin runsaus ja toisaalta kysymykset tutkimustulosten ja aineiston yleistettävyydestä. Vaikka materiaalia on helposti tutkijan saatavilla, esimerkiksi verkkokeskustelut edustavat aina tiettyä käyttökontekstia ja käyttäjäkuntaa. (Laaksonen et al. 2013, 21–23.) Tutkimuksellinen valintani on ollut rajata tarkastelu vain yhteen blogiin ja sen kommentointiin, vaikka tiedän keskustelun haarautuneen myös muille alustoille. Blogikirjoitusten kommenttiosio muodostaa eräänlaisen minikeskustelualustan, jossa vuorovaikutus tapahtuu keskustelun muodossa ja blogin aihetta kommentoiden (Laaksonen & Matikainen 2013, 197). Blogilla on myös aktiivisia vakiokommentoijia, jotka ylläpitävät osaltaan kommenttiosion keskustelukulttuuria. Tämä vuorovaikutuksen dynamiikka olisi saattanut jäädä huomaamatta, jos aineisto olisi laajempi tai analyysi pintapuolisempi.

Tunnistan myös blogiympäristön aiheuttamat muut rajoitteet. Pohdin esimerkiksi pitkään, onko bloggaajan aktiivinen moderointi – kommentoinnissa ei hyväksyttyä halventaa, alatyylisiä tai rasistista kielenkäyttöä, eikä myöskään provosointia provosoinnin vuoksi – ongelmallinen tutkimuksen kannalta. Näin tässä kuitenkin vahvuuden: bloggaajan vaatimus keskustelunaiheesta pysymisestä tekee kommentoinnista retoriseksi diskurssianalyysille laadukasta aineistoa. Lisäksi seassa on paljon pitkiä ja hyvin jäsenneltyjä kommentteja. Bloggaaja myös toistaa moderoin-

¹⁹ Bloggaaja on reflektoinut omaa kirjoittamistaan ja bloggaajan ja ammattitoimittajan eroja esimerkiksi kirjoituksessa *Eri puntarilla* (18.2.2016) ja saanut lukijoilta vaatimuksia journalistiseen kirjoittamiseen jo paljon aikaisemminkin (esim. *Median vika* 28.4.2012).

²⁰ Arkikeskustelussa puhutaan usein kansalaisjournalismista, jolla voidaan viitata sekä vuorovaikutuksen ja julkisen keskustelun synnyttämiseen tähtäävään ammattimedioiden journalismiin (engl. *public / civic journalism*) että omaehtoiseen, journalismin kaltaiseen blogikirjoitteluun. Journalismin tutkimuksessa kansalaisjournalismilla tarkoitetaan vain ensimmäistä, ja jälkimmäisen kohdalla olisi syytä puhua esimerkiksi kansalaismediasta tai kansalaisten vertaisviestinnästä. (Jyväskylän yliopisto 2018: Kansalaisjournalismi.)

²¹ Internet-aineiston jatkuva liike on näkynyt hyvin konkreettisesti oman tutkimukseni aikana: Uuninpankkopoika-blogi on siirtynyt omalta julkaisualustaltaan *Image*-lehden sivulle elokuussa 2015 ja lehtien keskinäisen järjestelyn seurauksena Apu.fi-sivustolle heinäkuussa 2017. Alkuvuodesta 2018 blogin ulkoasu muuttui, jonka myötä kommentit ennen helmikuuta 2016 kirjoitetuista blogijulkaisuista hävisivät.

tilinjaansa huomattavan usein sekä kommenttiosiossa että varsinaisissa blogikirjoituksissa.²² Moderointilinjaus on myös tärkeä monille kommentoijille, ja se osoitautui tarkemman analyysin perusteella blogin oleelliseksi ominaisuudeksi. On kuitenkin tärkeää tunnistaa myös aineiston hiljaisuudet, millaiset äänet korostuvat ja millaiset puolestaan vaikenevat, esimerkiksi moderoinnin seurauksena.

Verkkoaineiston jatkuva liike tarkoittaa paitsi sitä, että informaatio syntyy, kulkee ja vaihtaa paikkaa nopeasti, mutta myös sitä, että sisältöä on mahdollista kierrättää yhä uudelleen. Sosiaaliseen mediaan kuuluva sisällön tuottaminen ja kierrättäminen näkyy hyvin maahanmuuttajiin liittyvissä huhuissa: samat huhut nousevat yhä uudelleen kiertoon, sillä alustojen jakamistoiminto ja kopiointi tekee kierrättämisestä helppoa ja vaivatonta. Internet-kulttuuriin kuuluvatkin olennaisesti erilaiset hybridi- ja remix-genret. Esimerkiksi uutiselta tai dokumentilta vaikuttava fiktio on internetin yleisempiä genrejä. Faktan ja fiktion väliset jännitteet ovat osa internetissä tapahtuvaa toimintaa. (Fagerjord 2010, 193; Koski 2011, 25.) Huhujen sisällön suhde todellisuuteen on tosin jo lähtökohtaisesti kompleksinen, joten internet-ulottuvuus tuo asiaan vain yhden kerroksen lisää.

Huhujen levittäminen ja kumoaminen ei rajoitu pelkästään internetiin, vaan kuten aiempi huhututkimus osoittaa, huhut leviävät yhtä hyvin ihmisten arkikeskusteluissa ja perinteisen median kanavia pitkin. Sosiaaliset ilmiöt harvoin rajoittuvat pelkästään *online*- tai *offline*-ympäristöihin (Hine 2009, 18). Tutkimuksessani keskityn kuitenkin nimenomaan verkkoympäristössä tapahtuvaan toimintaan. Vaikka internet-aineisto tuo edellä mainittuja haasteita tutkimuksen tekoon, näen siinä myös paljon etuja. Blogi ja kommentointi edustavat ihmisten omaehtoista toimintaa ja kulttuuria (Hakala & Vesa 2013, 223). Niistä koostettu tutkimusaineisto edustaa niin kutsuttua luonnollista aineistoa, joka on syntynyt ilman tutkijan vaikutusta, toisin kuin esimerkiksi haastatteluilla kerätty aineisto (Juhila & Suoninen 2016, 448). Huhujen leviäminen internetin välityksellä tarkoittaa myös sitä, että huhuista ”jää jälki”, ja niiden kiertämistä on mahdollista seurata myös jälkikäteen.

²² Esimerkiksi *Sopivat syntipukit* (10.9.2015): ”Tarkistan kaikki kommentit, mutta en kovin tiheällä seulalla. Sinänsä tämä blogi ei ole tarkoitettu keskustelupalstaksi, vaan tarkoitus olisi kommentoida kulloisenkin jutun aihetta. Laajempikin näkemys sallitaan, mutta olisi hyvä pysyä lähellä aihetta. Jos aloittaa kommentin vaikkapa sanomalla minua viherpunikkihomoksi tai Imagen kaikkietäväksi varajeesukseksi, niin sen pitemmälle en edes lue, vaan poistan kommentin. Kommentoijien ei kannata myöskään haukkua toisiaan, koska sellaisetkin kommentit poistan.”

Koska käsitän internetin olemisen tavaksi, katson internetin mahdollistavan myös huhujen tarkastelun niiden ”aidossa” ympäristössä. Internet tarjoaa mahdollisuuden ikään kuin nähdä käytännössä, kuinka sosiaalista todellisuuttamme rakennetaan (Markham 2003, 8).

Tutkimusaineiston muodostaminen ja esittely

Aineiston valinta, keruu ja jäsentäminen ovat olennainen osa tutkimusprosessia, ja näiden vaiheiden tekeminen näkyväksi myös muille kuin tutkijalle itselleen on tärkeää (Knuutila 2010, 19). Tutkimukseni primaariaineisto koostuu 23:sta Uuninpankkopoika-blogissa vuonna 2015 julkaistusta kirjoituksesta sekä niiden yhteydessä käydystä keskustelusta blogin kommenttiosiossa, joka sijaitsee aina varsinaisten blogikirjoitusten alla.²³ Kommenttien pituus ja määrä vaihtelee suuresti: kommentit voivat olla muutaman sanan toteamuksia tai monen kappaleen pituisia analyttisiä puheenvuoroja. Vähimmillään primaariaineiston yksittäisiä blogikirjoituksia on kommentoitu 17 kertaa, enimmillään lähes 250 kertaa.

Sekundaariaineistonani toimii 20 muilta vuosilta (2010–2017) olevaa kirjoitusta, joissa käsitellään ja kumotaan maahanmuuttajiin liittyviä huhuja, ja jotka toimivat primaariaineiston analyysin tukena. Näissä olen analysoinut blogikirjoitusten huhujen kumoamista primaariaineiston rinnalla, mutta jättänyt kommentoinnin tarkastelun pääasiassa ulkopuolelle. Tämän lisäksi olen koonnut 45 muuta blogikirjoitusta vuodelta 2015, koska katsoin ne tärkeiksi kontekstiteksteiksi kokonaisuuden ymmärtämisen kannalta – niissä arvioidaan esimerkiksi huhuja levittäviä tahoja tai kommentteissa keskustellaan huhuista. Valikoin kirjoitukset mukaan sen perusteella, että niiden teemat liittyivät läheisesti tutkimusaiheeseen tai niiden kommentit palvelivat tutkimuskysymyksiäni. Olen lukenut nämä kirjoitukset kommentteineen läpi kokonaisuuden ymmärtämiseksi, mutta en ole analysoinut puheenvuoroja tarkemmin.

²³ Viittaan aineiston blogikirjoituksiin ja niiden yhteydessä olevaan kommentointiin blogikirjoituksen otsikolla ja julkaisupäivämäärällä. Selkeytän aineistolainauksissa, onko kyse viitteestä blogikirjoitukseen tai kirjoituksen kommenttiosioon (esim. *Uskossa vahvat* 11.1.2015) vai jonkun kommentin tiettyyn puheenvuoroon (esim. Kommentoija, *Uskossa vahvat* 11.1.2015).

Aineistoksi kyseinen blogi valikoitui kiinnostuksestani tutkia vuoden 2015 turvapaikanhakijatilanteen myötä syntyneitä ja levinneitä huhuja. Huhuihin oli tutkimusaiheena haastavaa tarttua – aiempaan huhututkimukseen perehtymisen ja erilaisiin perinteisen ja sosiaalisen median aineistoihin tutustumisen jälkeen toteutuskelpoisimmalta vaikutti rajata tutkimus yhteen esimerkkitapaukseen, runsaasti materiaalia sisältävään blogiin. Tammi–helmikuussa 2017 blogin keskeisten avainsanojen tehdyn alustavan aineiston keruun myötä tutkimusongelmaksi hahmottui kuinka maahanmuuttajiin liittyviä huhuja omaehtoisesti kumotaan. Avainsanat ovat kirjoittajan omaa eräänlaista teemoittelua, jonka avulla tämä kategorisoi blogikirjoituksiaan, ja joiden kautta on mahdollista tarkastella kaikkia tällä tunnuksella merkittyjä kirjoituksia. Avainsanojen avulla kartoitin myös myöhemässä vaiheessa huhuihin liittyviä kirjoituksia vuoden 2015 ulkopuolelta. Selasin läpi sekä selkeästi aiheeseen liittyvillä avainsanoilla merkityt julkaisut (esim. huhu, urbaanitarina, turvapaikanhakijat) että löyhemmin aiheeseen liittyvät ja huhujen kumoamiskirjoituksissa esiintyneet avainsanat (esim. maahanmuutto, rasismi, ns.maahanmuuttokriittiset, yhdenvertaisuus). Huomionarvoista on, että bloggaaja on hyvin tuottelias kirjoittaja, ja keskimäärin blogissa on julkaistu noin 288 kirjoitusta vuodessa vuosina 2010–2017. Maahanmuutto ja huhut ovat myös vain yksi käsiteltävä aihe – eniten bloggaaja on kirjoittanut kuntouttavasta työtoiminnasta ja työttömyydestä.²⁴

Aineiston luotettavuus ja kattavuus ovat koko tutkimuksen kannalta keskeisiä asioita. Päädyin rajaamaan primaariaineiston vuoteen 2015, sillä koin vuoden yhteiskunnalliset tapahtumat tärkeäksi kontekstiksi huhuille. Blogin tunnettuus kasvoi voimakkaasti vuoden 2015 aikana, ja muun muassa tämän myötä kiinnostava kommenttimateriaali lisääntyi. Huhuja käsitteleviä blogikirjoituksia oli myös huomattavasti enemmän kuin aiempina vuosina. Lisäksi joulukuussa 2015 kommentointi muuttui vain omalla nimellä tehtäväksi, mikä on saattanut vaikuttaa keskustelun luonteeseen.²⁵ Jokaisella keskustelupalstalla on omat kirjoittamattomat sään-

²⁴ Myös avainsanat kertovat tästä: esimerkiksi 2.2.2017 avainsanat, joilla oli merkitty yli sata julkaisua, olivat Juuka (bloggaajan kotikunta), palkaton työ ja toimeentulotuki. Kuntouttava työtoiminta -avainsanalla oli merkitty jopa 217 kirjoitusta. Vertailun vuoksi esimerkiksi turvapaikanhakijat-kategoriaan kuului 60, maahanmuuttajat 18 ja urbaanitarina-kategoriaan vain viisi kirjoitusta. Avainsanat poistuiivat sivupalkin näkyvältä paikalta blogin siirryttyä *Imagelta* Apu.fi-sivustolle.

²⁵ Anonyymi verkkokeskustelu on todettu tutkimuksissa usein tasoltaan heikommaksi kuin omilla nimillä käytävä keskustelu (Laaksonen & Matikainen 2013, 199). En väitä kommenttiosion keskustelun muuttuneen ”paremmaksi”, mutta tätä ajatusta seuraten voidaan olettaa keskustelun luon-

tönsä, ja niihin tutustuminen vie aikaa. Keskittymällä vain yhden blogin sisällä tapahtuvaan vuorovaikutukseen koin pystyväni tuottamaan syvällisempää tietoa huhujen kumoamisesta ilmiönä.

Seuraavassa aineiston keruun vaiheessa kävin läpi vuoden 2015 blogikirjoitukset, joita oli yhteensä 231. Poimin tutkimusaineistoon kaikki julkaisut, joissa pyrittiin kumoamaan maahanmuuttajiin liittyviä huhuja. Tarkalla läpikäynnillä halusin varmistaa, etten ollut aiemmalla kursorisella lukemisellani jättänyt pois oleellisia kirjoituksia. Tutkimusprosessin edetessä ja tutkimuskysymysten tarkentamisen myötä palasin yhä uudelleen aineistoon ja sen rajaamiseen. Punnitsin esimerkiksi useampaan kertaan joidenkin blogikirjoitusten soveltuvuutta huhujen kumoamisen kategoriaan, ja liikkumista primaari- ja sekundaariaineiston välillä tapahtui jonkin verran molempiin suuntiin.

Maaliskuusta 2010 asti aktiivisesti toimineen Uuninpankkopoika-blogin tyyli on kärkäs: kirjoitukset ovat lyhyitä, suorasanaisia havaintoja ja analyyseja ajankohtaisista tapahtumista (ks. Liite 1). Kriittiselle tyyliä on luotu perusta jo ensimmäisestä blogikirjoituksesta lähtien: ”Kuuntelen kaikkia, mutta en usko ketään. Tämä olkoon myös Uuninpankkopojan pysyvä periaate.” (*Lauman älykkyys* 12.3.2010.) Myös myöhemmät bloggaajan kommentit siitä, että tämä pyrkii lyhyeen ilmaisuun, eikä pohdiskelemaan, eri näkökulmia punnitsevaan tekstiin, kertoo tyylin olevan tietoinen valinta (esim. *Turha aloite* 15.4.2015). Bloggaaja Saku Timonen on bloginsa perusteella aktiivinen yhteiskunnallinen keskustelija paitsi bloginsa, niin myös muiden sosiaalisen median kanavien, kuten Facebookin, kautta. Kirjoituksista käy ilmi, että tämä seuraa aktiivisesti mediaa ja erilaisia nettijulkaisuja sekä Facebookissa erilaisissa ryhmissä ja yhteyksissä käytävää keskustelua. Joissakin huhutapauksissa on viitteitä, että bloggaaja on osallistunut tapauksesta keskusteluun muissakin yhteyksissä kuin vain blogissaan (esim. *Öykkärit ja maan hiljaiset* 6.1.2014). Bloggaaja tarttuu yleensä huomaamiinsa ajankohtaisiin epäkohtiin, joista maahanmuuttajia koskevat huhut ovat vain yksi, tosin paljon tunteita herättänyt esimerkki, jonka tähden bloggaaja on saanut myös paljon nettihäiriköintiä ja viha-

teen muuttuneen anonyymien kommentoinnin rajoituksen tähden. Bloggaajan tai muiden kommentijien kanssa eri mieltä olevat ovat esimerkiksi voineet kokea kommentoinnin vaikeammaksi, joten rajaus oli tästäkin syystä perusteltua tehdä vuoden 2015 loppuun.

puhetta osakseen. Nopea reagointi aiheisiin ja lähes päivittäinen julkaisu blogissa kertoo siitä, että blogikirjoituksia ei välttämättä haudota pitkään.

Bloggaaja osallistuu myös aktiivisesti kommenttiosiossa käytävään keskusteluun ja moderoi sitä, toisin sanoen poistaa sinne kuulumattomat ja solvaavat kommentit. Kirjoituksissa ja kommentteissa toistetaan myös usein, että Uuninpankkopoika-blogin ei ole tarkoitus olla yleinen keskustelupalsta, vaan tarkoitus on kommentoida blogikirjoitusten aihetta (esim. *Sopivat syntipukit* 10.9.2015). Blogi siirtyi elokuussa 2015 työssäkäyville, urbaaneille aikuisille suunnatun aikakauslehti *Imagen* sivuston alaiseksi, kun palvelunestohyökkäys oli kaatanut aiemman blogisivun (ks. *Puhtaalta pöydältä* 9.8.2015). Myöhemmin blogi on siirtynyt lehtitalon järjestelyn seurauksena A-lehtien ajankohtaismedian Apu.fi-sivustolle (ks. *Tästä eteenpäin* 10.4.2017).

Imagelle siirtyminen ja blogin saama mediahuomio näkyvät myös kommentoinnissa: esimerkiksi perinteisessä mediassa esiin nostettua *Suvakin kääntymys* -kirjoitusta (21.9.2015), jossa bloggaaja paljasti Kirkon Ulkomaanavun työntekijänä Facebookissa esiintyneen ”Niinan” turvapaikanhakijoita panettelevaksi valeprofiiliksi, kommentoitiin lähes 250 kertaa. Kirjoitus palkittiin myöhemmin vuoden 2015 blogitekona (Inspiration Blog Awards 23.4.2016). Myös rauhanjärjestö Sadankomitea palkitsi Timosen samana vuonna rauhanpalkinnollaan ruohonjuurita-son vaikuttamistyöstä yhteiskunnan epäkohtiin puuttumisessa (Sadankomitea 4.12.2015). Siirtyminen *Imagen* bloggaajaksi aiheutti kuitenkin sen, että kommentteissa epäillään aika ajoin, viitoittaako *Image* bloggaajan kirjoitusten linjaa. Bloggaaja on useaan kertaan kuitenkin kertonut, ettei lehti linjaa hänen kirjoittamisi-
aan (esim. *Uskomisen halu* 29.9.2015). Blogin suosion kehityskaari näkyy myös vuodelta 2015 kerätyssä primaariaineistossani, ja siirtyminen *Imagelle* aiheuttaa jännitteitä vernakulaarin ja institutionaalisen välille, kuten pohdin myöhemmin tarkastellessani aineistoa vernakulaarin auktoriteetin näkökulmasta.

Maahanmuuttajista kertovat huhut

Vuoden 2015 yhteiskunnalliset tapahtumat loivat otollista maaperää maahanmuuttajia koskevien huhujen syntymiselle ja leviämiselle. Historioitsija Carl Smit-

hin mukaan ihmisen toiminnassa on ollut hyvin tavallista jonkinlaisen katastrofin yhteydessä syyttää epäjärjestyksestä sitä voimaa, joka uhkaa enemmistön ymmärrystä vakiintuneesta järjestyksestä. Epäjärjestyttä seuraavissa huhuissa on tavallista syyttää ”toisia”. (Fine & Ellis 2010, 89–90). Folkloristi Carl Lindahl on kutsunut tätä Daavid-ilmiöksi (engl. *David-effect*) tutkiessaan hurrikaani Katrinan jälkeen levinneitä tarinoita ja huhuja hirmumyrskyn tuhoamassa New Orleansissa.²⁶ Syytetyn penkille joutuvat huonoimmassa asemassa olevat köyhät ja voimattomat, joiden ääni ei pääse kuuluviin. (Lindahl 2012, 151–152.)

Turvapaikanhakijatilanne näkyy vahvasti huhuissa, joita Uuninpankkopoika-blogissa on pyritty kumoamaan: etenkin syksystä 2015 lähtien kumoamisessa painottuvat nimenomaan turvapaikanhakijoihin kohdistuneet huhut. Blogissa on kuitenkin kumottu maahanmuuttajiin kohdistuvia huhuja ja väitteitä jo ennen vuotta 2015. Varhaisin tutkimusaineiston teksti on elokuulta 2011: blogikirjoituksessa pohditaan kuinka ”urbaanitarinat” lähtevät liikkeelle, paisuvat ja muuntuvat leviessään (ks. *Finni persposkessa* 25.8.2011).

Suurin osa tutkimusaineistoni huhuista liittyy maahanmuuttajien saamiin sosiaalietuuksiin. Huhuissa pyritään todistelemaan, kuinka maahanmuuttajat saavat parempaa kohtelua ja enemmän rahallisia ja materiaalisia etuja kuin niin kutsutut kantasuomalaiset. Usein huhuissa kerrotaan maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden saavan toimeentulotukea ja kotouttamistukea tai vastaanottorahaa ja ynnäillään suurilta kuulostavia summia yhteen. Näiden lisäksi maahanmuuttajat saavat vielä harkinnanvaraista toimeentulotukea, jolla tarkoitetaan kuntien myöntämää ehkäisevää tai täydentävää toimeentulotukea, yleensä paljon kantasuomalaisia helpommin.

Sosiaalietuuksien lisäksi etenkin turvapaikanhakijoita suositaan huhuissa myös muin tavoin: esimerkiksi leipäjonon ruoat jaetaan turvapaikanhakijoille (*Leipää, tonnikalaa ja mediakasvatusta* 14.9.2015) ja asukkaita häädetään pois asunnoistaan, koska turvapaikanhakijoille tarvitaan majoitusta (*Kun mikään ei kelpaa*

²⁶ Gary Alan Fine on kutsunut Goljat-ilmiöksi (engl. *Goliath Effect*) prosessia, jossa nykytarinoissa syyttävä sormi kohdistuu tarinoiden uudelleenkerroinnassa lopulta suurimpaan ja voimakkaimpaan tahoon. Folkloren kumouksellinen voima ei kuitenkaan toimi aina heikoimpia voimaannuttavasti, kuten Lindahl Daavid-ilmiön käsitteellään havainnollistaa. (Lindahl 2012, 151.)

19.9.2015; *Mamukriittisten nigerialaiskirjeet* 19.10.2015). Muutamat huhuista liittyvät islamilaiseen kulttuuriin, kuten sharia-lakiin ja sianlihan välttämiseen (*Mamukriittisten nigerialaiskirjeet* 19.10.2015; *Kanadan ankka* 21.10.2015).

Sosiaalietuuksien oletettu epätasapuolinen jakautuminen on tuttu aihe kotimaisesta maahanmuuttajiin liittyvästä puheesta (Anttonen 2005, 125). Gary Alan Finen ja Bill Ellisin (2010, 75–79, 80–94, 115–117) mukaan maahanmuuttajista kertovat niin kutsut vapaamatkustajahuhut ovat myös hyvin yleisiä. Tällaisissa huhuissa maahanmuuttajilla on vapaa pääsy sosiaalipalveluihin ja valtio huolehtii paremmin maahanmuuttajista kuin muista kansalaisistaan. He ovat myös osoittaneet, kuinka epäluottamuksella ulkopuolisia kohtaan on pitkä historiansa. Yhdysvalloissa siirtolaiset ja maahanmuuttajat on nähty sairautena tai viruksena, joka uhkaa perinteitä ja kansallisvaltioajattelun mukaisen kuvittelun yhteisön arvoja. Tällaisen tautime-tafora-ajattelun mukaisista huhuista voidaan erottaa kolme laajaa kategoriaa: ensinnäkin ulkopuoliset uhkaavat moraalisia ja eettisiä normeja, etenkin seksuaalisia tapoja. Toiseksi he aiheuttavat katastrofeja, kuten kulkutauteja, ja kolmanneksi he epälojaaliutensa kautta syrjäyttävät natiivin elämäntavan. Tutkimusaineistossani esiintyvät maahanmuuttajiin liittyvät huhut toistavat myös Finen ja Ellisin aineis-tosta tuttuja aiheita: erilaiset etniset ryhmät saavat erityiskohtelua muuhun väes-töön verrattuna, kuten rahaa, uusia tavaroita tai auton. He eivät maksa veroja, vaan pyrkivät pikemminkin neuvomaan toisia yhteisönsä jäseniä, kuinka esimerkiksi sosiaaliturvajärjestelmästä otetaan hyöty irti. (ibid., 115–117.)

Finen ja Ellisin (2010, 101) mukaan huhuissa esiintyy usein myös perususkomus, jonka mukaan maahanmuuttajat ovat rikollisia. Tutkimusaineistooni tällaisia huhuja on valikoitunut vähemmän, vaikka niitä levisi paljon vuoden 2015 aikana. Rikollisuutta kyllä käsitellään paljon blogin kommentoinnissa, mutta itse blogikirjoituksissa aihe esiintyy sivumainintana tai yleisen pohdiskelun aiheena (esim. *Sakeaa soppaa* 20.10.2015).

Vaikka tutkimusaineistossani esiintyvät huhut ovat teemoiltaan samankaltaisia, muodoltaan ne ovat hyvin monipuolisia. Osa huhuista liittyy tietyllä paikkakunnalla tapahtuneisiin spesifeihin tapauksiin, kun taas osassa huhujen kumoamisista keskitytään yleisellä tasolla usein esiintyvien väittämien kumoamiseen. Tällaisissa

bloggaajan ”tyypilliseksi urbaanitarinoiksi” nimittämissä tapauksissa ei välttämättä tartuta tiettyyn leviävään sosiaalisen median tilapäivitykseen tai kuvaan, vaan pureudutaan usein ja eri yhteyksissä esitettyihin väitteisiin, kuten sosiaalietuuksiin tai turvapaikanhakijoiden aiheuttamiin kustannuksiin (esim. *Puhutaan sitten kustannuksista* 24.8.2015).

Teknologian kehitys, välittymiskanavien suosio ja saatavuus ovat vaikuttaneet folkloren muotoon ja sisältöön (Koski 2010, 20). Tutkimusaineistoni esimerkkihuhut leviävät monen tahon kautta: sosiaalinen media, keskustelupalstat, blogit ja etenkin Facebook toimivat leviämisalustana huhuille. Huhut kulkevat myös hyvin erilaisissa muodoissa: kuvia voidaan jakaa kuvatekstien kera, uutisen muotoa mukailevia artikkeleita omien kommenttien kera tai jakaa kontekstistaan irrotettuja väittämiä ja virheellisiä uutisia. Yksittäiset henkilöt levittävät huhua eteenpäin kopioimalla tekstejä esimerkiksi omiin tilapäivityksiinsä Facebookissa (esim. *Uskossa vahvat* 11.1.2015) tai toistamalla nettikeskusteluissa lukemaansa tai kuulemaansa. Monet huhuista leviävät myös maahanmuuttovastaisista kirjoituksista tunnettujen blogisivustojen, kuten MV-sivuston, kautta. Usein huhussa mainitaan kuultaneen tapahtuneesta tuttavalta tai läheiseltä tai on oltu itse todistamassa tapahtumia (esim. *Uskossa vahvat* 11.1.2015; *Leipää, tonnikalaa ja mediakasvatusta* 14.9.2015; *Suvakin kääntymys* 21.9.2015; *Provokaattorin aapinen* 1.12.2015).

Sosiaaliselle medialle ja internet-kulttuurille tyypillinen kierrättäminen ja genrejen yhdistäminen käy hyvin ilmi huhuissa. Osa huhuista on myös tarkoituksenmukaisesti rakennettu tukemaan esitettyjä väitteitä, ja huhuja koostetaan kuvista ja uutisjutuista yhdistelemällä tekstejä eri konteksteista. Esimerkiksi kirjoituksessa *Tyhmiä höynäytetään* (9.2.2015) pureudutaan huhuun, jonka mukaan ”yhteiskunta maksaa mamujen ajokortin ja autokoulun”. Huhu on rakennettu rajaamalla perinteisen median todellisista lehtiartikkeleista lausuntoja ja käyttämällä kuvaa sosiaalivirastolle osoitetusta laskusta, jossa on laskutettu auton tankkauksesta. Yhdistämällä eri yhteyksistä irrotetut lausunnot ja kuva todisteet autokoulun korvaamisesta maahanmuuttajille ovat kasassa. Useimmissa huhuissa fakta ja fiktio sekoituvat, mutta aineistossa on esimerkkejä myös täysin keksityistä ja yhden ihmisen alulle panemista huhuista (esim. *Uskomisen halu* 29.9.2015).

Genrejen sekoittumista ja kierrättämistä myös hyödynnetään esimerkiksi MV:n julkaisemissa huhuissa: osa huhumaisesti leviävistä jutuista mainitaan sivuston tehtailemina (esim. *Hullut päivät* 15.3.2015), mutta usein MV on kirjoittanut ”uutisensa” sosiaalisessa mediassa leviävän yksityishenkilön kirjoituksen tai kuvan perusteella (esim. *Leipää, tonnikalaa ja mediakasvatusta* 14.9.2015; *Uskomisen halu* 29.9.2015). Tällöin eri versiot huhusta saattavat levitä myös samaan aikaan ja rinnakkain (esim. *Kanan muisti* 20.7.2015).²⁷

Internetin ansiosta huhuja on helppo nostaa esiin yhä uudelleen, ja vanhoja juttuja kierrätetään, mikä näkyy myös aineistossa. Fine ja Turner (2001, 71) kutsuvat tätä samojen aiheiden kiertämistä eri ajankohtina sukeltamiseksi (engl. *diving rumors*): huhut muuttuvat latenteiksi ja ikään kuin vajoavat pinnan alle yhteisön kollektiiviseen muistiin, josta ne voidaan jälleen uusien yksityiskohtien muokkaamina nostaa esiin, jos niille on sosiaalinen tarve. Myös Uuninpankkopoika-blogissa kumotaan yhä uudelleen samoja huhuja. Esimerkiksi huhu siitä, että maahanmuuttajat tai somalit saavat jokaiselle lapselleen uudet lastenvaunut, koska he uskovat lapsen ”hengen” jäävän asumaan lastenvaunuihin, toistuu aineistossa moneen kertaan. Kyseisen huhun kumoamiseen on Uuninpankkopoika-blogissa tartuttu jo vuonna 2014, mutta bloggaaja mainitsee vuonna 2017 huhun nousevan edelleen yhä uudelleen pintaan (*Alkulähde* 17.9.2014; *Totta tuo lienee* 15.4.2017). Bloggaaja onkin tunnistanut sen yhdeksi sinnikkäästi kiertäväksi ”myytiksi” (*Kolme myyttiä* 17.8.2015). Samat teemat ja sisällöt ja samanlaiset ennakkoluulot sekä vierauden pelko toistuvatkin eri aikoina maahanmuuttajista kerrotuissa huhuissa, kuten myös Fine ja Ellis (2010) ovat osoittaneet.

²⁷ Koska tutkimusaineistossani esiintyvät huhut saattoivat levitä rinnakkain tai eri aikoina eri versioina, analyysini kohteena on myös MV-sivuston levinneitä kirjoituksia, joita Uuninpankkopoika-blogissa on pyritty kumoamaan. Nimitän näitä laajan huhumääritelmäni mukaan huhuiksi, enkä ole kokenut tarpeelliseksi tehdä tutkimusasetelmassani rajanvetoja huhujen ja niin kutsuttujen valeuutisten välille.

Kymmenet tuhannet ovat nähneet tämän jutun ja heistä ällistytävänä monet nielaivat sen sellaisenaan. Ehkä kuvaavin näkemäni jakajan kommentti meni jotenkin niin, että en ole rasisti, en tunne alkuperäistä postaa enkä tiedä tapauksen todenperäisyyttä, mutta mielestäni ei ole mitään syytä uskoa etteikö asia olisi näin.

(Leipää, tonnikalaa ja mediakasvatusta 14.9.2015)

4. OMAEHTOINEN HUHJEN KUMOAMINEN JA HUHUISTA NEUVOTTELU

Uuninpankkopoika-blogin maahanmuuttajiin liittyvien huhujen kumoaminen on esimerkki omaehtoisesta toiminnasta, jossa aktiiviset toimijat osallistuvat keskusteluun huhujen merkityksistä. Blogikirjoituksissa käytetään erilaisia keinoja huhujen kumoamiseen, ja samalla rakennetaan tietynlaisia käsityksiä huhuista ja niiden kertojista. Blogikirjoitusten lisäksi olennaista on huhuja kumoavia kirjoituksia kommentoiva aktiivinen lukijakunta, jolle blogi tarjoaa paikan keskusteluun. Neuvotellessaan huhujen sisällöistä ja tarkoitusperistä blogissa keskustelevat osallistuvat samalla huhuprosessiin ja huhuihin kommunikaation ja vuorovaikutuksen muotona.

Käsityksiä huhuista, niiden kertojista ja kumoajista

Retorisen diskurssianalyysin tarkoituksena ei ole tulkita tiettyä diskurssia tietyn ryhmän intressejä ajavaksi sinänsä. Ihmiset kuitenkin itse tulkitsevat puheen ja tekstien kumpuavan usein erilaisten yksilöiden tai ryhmien intresseistä. Tämän tähden myös tällaiset erilaiset puheessa esiintyvät käsitykset voidaan ottaa analyysin kohteeksi. (Potter 1996, 110.) Maahanmuuttajiin liittyvien huhujen kertojiin voidaan ottaa kaksi vaihtoehtoista lähestymistapaa: joko huhujen levittäjät voidaan nähdä poliittisesti motivoituneina vihankylväjinä tai sitten huhujen sisällöistä voidaan pyrkiä lukemaan merkkejä, jotka tekevät niistä uskottavia (Fine & Ellis 2010, 177). Uuninpankkopoika-blogissa esiintyy molempia käsityksiä sekä huhuista että niiden kertojista: huhut saatetaan nähdä tarkoitushakuisesti tehtailtuina ja niiden levittäjät poliittisesti motivoituneina ja rasisisina vihanlietsojina. Toisaalta kuitenkin tunnistetaan huhujen kertovan ennakkoluuloista ja peloista, ja ihmetellään, miksi huhuja kerrotaan ja kuka niihin usko.

Huhut ja maahanmuuttajakuva

Blogikirjoituksissa huhumaisesti jaetut tekstit kehystetään nimeämälle ne vääräksi ja valheelliseksi informaatioksi. Blogikirjoitusten perusteella huhut ovat totena jaettuina, pääasiassa paikkansapitämättömiä kertomuksia, joissa toistetaan stereotyyppisiä käsityksiä ja väitteitä maahanmuuttajista tai turvapaikanhakijoista. Sosiaalietuuksiin liittyvissä huhuissa esiintyvä väite maahanmuuttajien suosimisesta on niin yleinen, sekä vuoden 2015 että muissa vuosina 2010–2017 tutkimusaineistossa esiintyvissä huhuissa, että sitä nimitetään blogikirjoituksissa ”perusväittämäksi” ja ”tyypilliseksi urbaanitarinaksi” (*Lisää myyttejä* 19.8.2015).

Huhuissa maahanmuuttajat nähdään hyvin negatiivisessa valossa ja eroa tehdään ”meidän” ja ”heidän” välille. Huhuissa esiintyvä ”maahanmuuttaja” on jonkinlainen stereotyyppinen, sosiaaliavustuksilla elävä elintasopakolainen, joka nähdään jollakin tavalla uhkana kantaväestölle tai riistävän jotain kantaväestöltä. Usein termejä maahanmuuttaja, ulkomaalainen, ulkomaalaistaustainen, turvapaikanhakija ja pakolainen käytetään huhuissa ja niihin liittyvässä keskustelussa sekaisin ja toistensa synonyymeinä, vaikka virallisessa kielenkäytössä termeillä on eroja.

Maahanmuuttajalla tarkoitetaan yksinkertaisesti maahan, tässä tapauksessa Suomeen, muuttavaa henkilöä (Maahanmuuttovirasto 2018: Sanasto).²⁸ Termin käyttöä on kuitenkin kritisoitu, sillä maahanmuuttajat ovat kaukana yhtenäisestä ryhmästä. Heterogeeniseen joukkoon kuuluu ihmisiä eri maista, erilaisista lähtökohdista, ja syyt maasta toiseen liikkumiseen vaihtelevat. Maahanmuuttaja onkin käsite, jonka avulla ihminen voidaan leimata tiettyyn yhteisöön kuulumattomaksi ja sen ulkopuoliseksi, ja näin käsitteellä tuotetaan vierautta ja rajoja. (Wrede 2010, 14.) Tällainen on myös huhuissa esiintyvä ”maahanmuuttaja”: suomalaisen yhteiskuntaan kuulumaton vieras, etnisesti, uskonnoltaan, kulttuuriltaan tai toisinaan pelkästään ihonväriltään toinen, joka kuuluu kuitenkin yhtenäiseen ”maa-

²⁸ Tällaisena neutraalina, ei-arvottavana terminä käytän itse ”maahanmuuttajaa” tutkimuksessani. Alun perin pyrin tutkimaan turvapaikanhakijoihin kohdistuvia huhuja, mutta niiden erottaminen omaksi kategoriakseen osoittautui mahdottomaksi, koska eri termejä käytetään sekaisin. Sisällytän paremman termin puutteessa maahanmuuttajahuhuihin siis sekä turvapaikanhakijoista että ”muista” kertovat huhut, vaikka tiedostan termien viralliset merkitykset ja myös niihin kohdistuvan kritiikin.

hanmuuttajien” massaan. Eräs kommentoija arvioi osuvasti huhuissa piirtyvää kuvaa maahanmuuttajista eli ”mamuista”:

”Mamu” on nykysuomessa sellainen kasvoton ja persoonaton hirviö johon voi yhdistää kaikki primitiivisimmät pelkonsa. Mamut raiskaavat suomalaiset elovenatytöt, mamut ryöstävät vanhuksia häikäilemättömästi, mamut murhaavat, mamut myyvät huumeita ja mamut ovat terroristeja... - - Mamut taas ovat mamuvastaisten ihmisten mielissä kollektiivisesti syyllisiä myös muiden maahanmuuttajien tekemisistä. (Kommentoija, *Tyhmiä höynäytetään* 9.2.2015)

Sosiaalietuushuhujen syyttävä sormi ei osoita aina pelkästään maahanmuuttajaan. Huhun kärki on monissa huhuissa osoitettu maahanmuuttajan lisäksi – tai sijaan – suuret sosiaalietuudet mahdollistaviin tahoihin, kuten ”hyysäävään” valtioon tai hyväuskoisiin sosiaalityöntekijöihin.²⁹ Tätä ilmentää hyvin huhuesimerkki, joka on peräisin perussuomalaisten puoluesihteerin Riikka Slunga-Poutsalo haastattelusta. Puoluesihteerin vastasi elokuussa 2015 *Ilta-Sanomien* haastattelussa kysymykseen suomalaisten kokemasta vääryydestä tarinalla Suomeen saapuneesta kosvolaismiehestä: ”Hänet ohjattiin Kelaan ja siellä hänelle todettiin, että ei sinun tarvitse täällä töitä tehdä, vaan anna tilinumero ja yhteiskunta tukee. Kosovolainen oli tästä tietenkin aivan ihmeissään, kun hän haluaa töihin.” (*Yhteensattumia ja kuulopuheita* 2.8.2015; Lehto 2.8.2015.) Puoluesihteerin jakaman huhun kritiikki on osoitettu selkeästi toimintatapoja, ei Suomeen saapunutta henkilöä kohtaan. Sosiaalietuushuhuissa osansa kritiikistä saavat myös Suomi verrattuna muihin maihin (*Kolme myyttiä* 17.8.2015; *Taas höynäytetään tyhmiä* 29.10.2015), puolueet (*Hullut päivät* 15.3.2015) ja poliisi (*Pimittävä poliisi?* 21.10.2015).

Kiinnostavaa maahanmuuttajia koskevissa huhuissa on, miten ne on rakennettu ja millainen on suhde faktan ja fiktion välillä. Useimmissa tapauksissa huhun pohjana toimii esimerkiksi todellinen uutinen, tilasto, kuva sosiaaliviraston laskusta tai päätöksestä. Kuvaan tai uutiseen liitetyt saatesanat kuitenkin liittävätkin asian maahanmuuttajiin ja ohjaavat tulkitsemaan sisältöä tietyllä tavalla, usein todisteena maahanmuuttajien jonkinlaisesta suosimisesta. Esimerkiksi blogikirjoituksessa *Kun mikään ei kelpaa* (19.9.2015) käsitellään uutista, jonka mukaan Kemijärven kaupunki aikoo majoittaa 300 turvapaikanhakijaa kaupungin omistamiin kerrosta-

²⁹ Tämä mukailee huomiota siitä, että maahanmuuttovastaisessa puheessa on esiintynyt 2010-luvulla kansallisten myyttien lisäksi etenkin sisäisiä viholliskuvia, joissa tiettyjen tahojen ja henkilöiden nähdään rapauttavan suomalaista yhteiskuntaa (Pyrhönen 2018).

loihin, ja talojen vanhoille asukkaille on tarjottu vuokra-asuntoja uudemmista taloista. Uutista on jaettu todisteena siitä, että suomalaiset häädetään asunnoistaan turvapaikanhakijoiden tieltä. Huhun kumoavassa blogikirjoituksessa kuitenkin huomautetaan, kuinka uutinen itse asiassa kertoo, että toinen hätämajoituskäyttöön otetuista taloista oli jo valmiiksi tyhjillään, ketään ei pakoteta muuttamaan ja toisessa talossa asuvat 13 asukasta saavat halutessaan muuttoaikaa niin paljon kuin tarvitsevat (Auvinen & Pitkänen 18.9.2015). Sosiaalisessa mediassa leviävissä huhuissa maahanmuuttajiin liittyvä väite saatetaankin esittää nimenomaan saatesanoissa, ja se on syy myös jakamiseen. On mahdollista, että alkuperäinen uutinen tai raportti on jätetty kokonaan lukematta. Huhumaisuus ei välttämättä ole alkuperäisessä tekstissä, kuten Kemijärvi-uutisen kohdalla, vaan tavassa, jolla sitä käytetään ja välitetään eteenpäin.

Huhujen luonteen pohtiminen blogin kommentoinnissa on vähäistä. Kommenteissa mainitaan huhujen ja nykytarinoiden olevan vanha, historiallinen ilmiö, ja annetaan ymmärtää, että huhut ja niiden kaltainen ”huhua” eivät kuuluisi nykyaikaan (*Uskossa vahvat* 11.1.2015; *Kanadan ankka* 21.10.2015). Blogissa kiinnitytään enemminkin arvioimaan huhujen käyttöä ja tarkoitusta. Kommentoijien käsityksissä kompataan blogikirjoitusten linjaa: huhuilla on tarkoitus saattaa maahanmuuttajat ja turvapaikanhakijat negatiiviseen valoon, kylvää epäluuloa ja rasismia sekä aiheuttaa hämmennystä. Tällaiset käsitykset korostuvat etenkin, jos huhuja katsotaan tehtailtavan tarkoituksenmukaisesti. Huhut liitetään myös vahvasti maahanmuuttokritiikkiin, jonka osa kommentoijista näkee peiteltyinä rasismina. Eräs kommentoija perustelee tätä käsitystä esimerkiksi sillä, että maahanmuuttokriittisiksi itseään kutsuvat osallistuvat paikkansapitämättömien huhujen levittämiseen: ”Jos maahanmuuttokriittisyys sisältää valheita, jopa lavastettuja kuvia, se on ihan selvää rasismia. Eivätkö turvapaikanhakijat ole tarpeeksi kärsineet, pitääkö vielä valheellisilla todisteilla parjata?” (Kommentoija, *Leipää, tonnikalaa ja mediakasvatusta* 14.9.2015.)

Huhuilmiön ei myöskään katsota rajoittuvan vain Suomeen, vaan kansainvälisesti levinneitä huhuja ja nykytarinoita lainataan ja käännetään. Muutamat kommentoijat epäilevät huhujen olevan jonkinlaista hämäystä, jonka varjoon valtaapitävien on helppo peittää yhteiskunnallisesti tärkeämpiä asioita. Tällaiseen tulkintaan vii-

tataan myös blogikirjoituksissa (esim. *Leipää, tonnikalaa ja mediakasvatusta* 14.9.2015). Myös epäilyjä huhujen käytöstä ulkomaisen, etenkin venäläisen, internet-propagandan välineenä esitetään. Huhujen myönnetään voivan olla myös pelkkää tietämättömyyttä, mutta niissä nähdään joka tapauksessa vaara – etenkin, jos ne kelpaavat poliitikoille ja valtaapitäville perusteluiksi tai niillä vaikeutetaan viranomaisten toimintaa (esim. *Huonoilla jäljillä* 23.11.2015; *Paimenpoika ja susi* 2.2.2016).

Finen ja Ellisin mukaan (2010, 4–5, 105) huhujen ja tarinoiden kertominen on perustavanlaatuisesti poliittista toimintaa, ja niillä on potentiaalia muuttaa sosiaalisia rakenteita. Heidän mukaansa huhuja pitäisikin lähestyä eräänlaisina toiminnan käsikirjoituksina ja huomioida, kuinka ne motivoivat poliittista muutosta. Keskustellessaan huhujen tarkoituksista ja seurauksista Uninpankkopoika-blogissa kommentoivat itse asiassa osallistuvat huhujen tarkasteluun sosiaalisena prosessina. Osa kommentoijista pyrkii sovitteluvampaan ilmaisuun ja löytämään syitä huhujen kertomisen taustalla. Syiksi huhujen levittämiseksi ja maahanmuuttovastaisuudelle mainitaan muun muassa epävarmuus tulevaisuudesta, huolet, ahdistus ja erilaisuuden pelko. Erään kommentoijan mukaan huhujen tarjoama yksiselitteinen ja selkeä informaatio saa kaikupohjaa, koska ihmiset eivät saa tätä esimerkiksi päättäjiltä (Kommentoija, *Taas höynäytetään tyhmiä* 29.10.2015). Maahanmuuttovastaisuuden yleisesti katsotaan korreloivan työttömyyden ja taloudellisesti huonojen aikojen kanssa (Kommentoija, *Tyhmiä höynäytetään* 9.2.2015). Ainoastaan muutamat kommentoinnista nousevat hajaäännet käsittävät huhut ja esimerkiksi niitä kierrättävät sivustot tarpeelliseksi. Tätä perustellaan huhujen välittämällä informaatiolla, jota perinteinen ”valtamedia” ei halua kertoa.

Uutena asiana blogin keskustelussa tunnutaan näkevän nimenomaan tarkoitushakuinen huhujen tehtailu ja niiden levittäminen. Sosiaalinen media nähdään osaksi tämän mahdollistajana. Käsitykset syistä huhujen levittämisen taustalla vaihtelevat: osansa saavat vaikeneva media, epäluotettavat poliitikot ja valtaapitävät sekä erilaiset poliittiset agendat. Huhut nähdään blogissa keskustelevien käsityksissä toisin sanoen – kuten Fine & Ellis (2010, 5) nimittävät – syvästi poliittisena toimintana, jolla arvellaan olevan myös seurauksia.

Tietämättömät levittäjät ja manipuloiva ydinjoukko

Käsityksissä huhujen kertojista rakentuu kaksi erilaista ryhmää: yhtenä joukkona nähdään hyväuskoiset huhujen jakajat. Näiden yleensä järkevinä pidettyjen ihmisten toimintaan suhtaudutaan yllättävänä, ja sitä ihmetellään. Blogikirjoituksissa kertojia luonnehditaan usein erilaisilla ääri-ilmaisuilla:

Tästä jutusta innostuville on yhteistä *täydellinen* lähdekritiikin puute ja *toitaalinen* tietämättömyys Suomen lainsäädännöstä ja virkavastuulla toimivien virkamiesten työstä. Julkaisu on tarkoitettu niille, jotka ovat valmiita uskomaan *ihan mitä tahansa* törkyä, kunhan siinä vain mainitaan negatiivisessa sävyssä somali. He jakavat tätä villin kiihkon vallassa ja pitävät nettiin kirjoitettua sanaa *ehdottomana* totuutena. (*Herkkäuskoiset narrattavat* 2.3.2015; kursiiivi lisätty.)

Huhuja kertovat nähdään etenkin blogikirjoituksissa usein herkkäuskoisina, kriittöminä ja ajattelemattomina, joita on helppo huijata. Kommenteissa myötäillään osaksi näitä käsityksiä: huhuja levittäviä kuvaillaan suoraan tai rivien välistä sivistymättömiksi ”elämänkoululaisiksi”, jotka eivät osaa tai halua ajatella itsenäisesti. Eräs kommentoija kuvailee tällaisia elämänkoululaisia seuraavasti:

Elämänkoululainen on henkilö, joka korvaa koulutuksen puutteen tietämättömyyden itsevarmuudella. Yleensä e-koululainen halveksii auktoriteetteja ja oppiarvoja ja eritoten humanistisia tieteitä. E- koululaisen mielipiteet ovat aina jonkun muun häneen iskostamia, mutta hän ei tiedosta sitä. (Kommentoija, *Mamukriittisten nigerialaiskirjeet* 19.10.2015.)

Toisena ryhmänä nähdään jonkinlainen pahansuopa ydinjoukko, jonka jäsenet tehtailevat huhuja ja pyrkivät huijaamaan edellä mainittuja herkkäuskoisia kertojia. Usein tämä ryhmä liitetään maahanmuuttokriittisyyden taakse rasismiaan peittelevään joukkoon, joka on toistellut maahanmuuttajiin liittyvissä huhuissa toistuvia väitteitä omien vernakulaarien verkostojensa sisällä pitkään. Passiivisempina esitettyihin herkkäuskoisiin huhun eteenpäin kertojiin verrattuna huhujen tehtailijat näyttävät aktiivisina ja tietoisina manipuloijina. Blogikirjoituksessa *Sakeaa soppaa* (20.10.2015) tämän joukon kertomuksia verrataan liian kauan muhineeseen keittoon, joka käy yhä sakeammaksi: ”Se alkaa olla jo niin paksua, että normaalilla ajattelulla varustettu sitä kavahtaa, mutta ns. maahanmuuttokriittiset eivät itse huomaa puheissaan mitään outoa.”

Eräs kommentoija arvioi tämän vuosia netissä omissa vernakulaareissa verkostoissaan ajatuksiaan jakaneiden ydinjoukon olevan pieni ja huhujen kertojiin mah-

tuvan hyvin erilaisia ihmisiä, joilla on myös erilaisia motiiveja huhujen levittämiseen:

Tämä porukka on sitten höynäyttänyt paljon suuremman joukon juttuunsa mukaan. Joukossa on kylähulluja jotka jonakin toisena aikana olisivat olleet mukana noitavainoissa tai juoksisivat vaikka valokuvaamassa ufoja, elämäänsä pettyneitä syyllisenetsijöitä joille muslimi esitellään oikein hienona syynä siirtää vastuu omista ongelmista kuvitteellisen maahanmuuttoentiteetin syyksi, alkoholisteja jotka vain kaipaavat jotakin josta puhua vihaten, nuoria ja vähän vanhempia peräkammarinpoikia jotka syyttävät naisettomuudestaan ulkomaalaisia, kateellisia, joiden mielestä kaikki on pois heiltä: mitä näitä ihmistyyppäjä ylipäänsä on joilta puuttuu kyky ja tahto elää tervettä, normaalia elämää.

Kutsun heitä ongelmahakuisiksi tyypeiksi: he hakevat perverssiä lohtua negatiivisista tunteista kuten vihaamisesta ja pelkäämisestä. (Kommentoija, *Kanadan ankka* 21.10.2015.)

Käsityksissä huhujen kertojista esiintyy vahvasti he-puhetta: huhuja levittävät ovat ”heitä”, joukkoa, johon liitetään edellä mainittuja piirteitä, ja jonka toiminta on kummeksunnan kohteena. Ihmetyksen aiheena ovat myös henkilöt, jotka uskovat ja jakavat vanhoja, jo vääräksi todettuja huhuja. Heitä luonnehditaan blogikirjoituksissa ”aloittelijoiksi”, jotka – tietämättään tai tietoisesti – toistavat maahanmuuttokriittisen ydinjoukon tuttuja väitteitä (*Kanan muisti* 20.7.2015; *Provokaattorin aapinen* 1.12.2015). Oman kriittisyyden korostaminen suhteessa kritiikittömiin huhujen eteenpäin levittäjiin on joillekin kommentoijille tärkeää. Eroa huhujen kertojiin rakennetaan keinoin, jotka ovat nähtävissä blogikirjoitusten argumentaation lähtökohtaoletuksissa sekä kommenttiosion keskustelukulttuurissa: kriittisyyden esiintuomisella, omien argumenttien perustelulla, hyvällä kielenkäytöllä ja oikeinkirjoituksella halutaan korostaa eroa huhujen levittäjiin: ”E-koululaiset harvoin osaavat tai jaksavat miettiä edes ulosantinsa peruspremissiä, saati kieliasua. Tehdään me asiat paremmin täällä ja ollaan ylpeitä luku- ja kirjoitustaidosta.” (Kommentoija, *Taas höynäytetään tyhmiä* 29.10.2015.)

Huhuja kumoavissa blogikirjoituksissa ja osassa kommenteista vahvistetaan käsitystä siitä, että mielikuvissa huhut liitetään usein kouluttamattomaan tai sivistymättömään väestönosaan sekä naiiviuteen ja tyhmyyteen (Fine & Turner 2001, 24; Donovan 2004, 126). Kiinnostavaa on, että huhujen kumoamista puoltavien käsityksissä ongelmallisena nähdään nimenomaan huhuja uskovat ja levittävät – eivät niinkään niiden tehtailijat, jotka nähdään vaihtelevien motiivien ajamana omien ennakkoluulojensa levittäjinä. Vuoden 2015 aikana huhuja uskovia vaikutti olevan

paljon, ja blogissa käydyn keskustelun perusteella ongelmallista oli huhujen sisältämien väitteiden leviäminen pienen joukon parista laajan yleisön tietoisuuteen.

Edellä esitetyt käsitykset mukailevat nykytarinoita kumoavaa alt.folklore.urban-nettiryhmiä ja rikostarinoita tutkineen sosiologi Pamela Donovan (2004, 93–95, 135–136) tutkimustuloksia, joiden mukaan huhuja ja nykytarinoita kumoavat näkevät näihin kertomuksiin uskomisen hyväuskoisuutena ja irrationalisuutena ja siksi ongelmana. Usein nykytarinoiden paikkansapitävyyteen kiihkeästi uskovia pidetään syynä siihen, että samat tarinat pysyvät kumoamisista huolimatta elinvoimaisina. Donovan argumentoi kuitenkin, että suurempi merkitys on niin sanotuilla kasuaaleilla uskojilla, joihin useimmat rikostarinoihin uskovat lukeutuvat ja joille tarinoiden sanoma on totuutta tärkeämpää.

Blogikirjoitusten retoriikassa paljon käytetyillä ääri-ilmaisuilla voidaan korostaa haluttuja kuvauksen kohteen piirteitä, mutta toisaalta liiallinen käyttö voidaan tulkita ärsyttävänä ja liioittelevana (Jokinen 2016c, 362). Kärkäs ja ytimekäs ilmaisu on linjassa blogin yleisen tyylin kanssa, mutta tämä ei estä toisia kommentoijia vastustamasta esitettyjä käsityksiä huhuista ja niiden kertojista.

Sinisilmäiset kumoamisen puolustajat

Vaikka kommentoinnissa esiintyy sovittelevia puheenvuoroja, enemmän pyritään kuitenkin vastustamaan blogikirjoitusten ja toisten kommentoijien edellä esiteltyjä käsityksiä huhuista ja niiden kertojista. Vastustavissa kommenteissa vedotaan yleensä liialliseen yleistämiseen: etenkin maahanmuuttokritiikin rinnastaminen rasismiin herättää vastustusta. Huhujen saatetaan nähdä kertovan oikeista yhteiskunnallisista epäkohdista, ja samalla pyritään argumentoimaan oman suvaitsevaisuuden puolesta. Käsityksiä pyritään vastustamaan esimerkiksi kategorisoimalla itsensä ”en ole rasisti”³⁰- tai ”olen itsekkin suvaitsevainen” -tyyliin, jolla voidaan myös varautua vasta-argumentteihin. Tämä on usein tunnistettu retorinen keino,

³⁰ Retorinen irtisanoutuminen rasismista on leimannut kotimaista maahanmuuttokeskustelua etenkin ns. maahanmuuttokriittisten puheessa, kuten Keskinen, Rastas ja Tuori (toim.) osuvasti nimetyssä teoksessaan *En ole rasisti, mutta...* (2009) tuovat esiin. Aloituksen ”en ole rasisti, mutta” voikin väittää kääntyneen itseään vastaan, jolloin sen käyttäjän odotetaan ilmaisevan seuraavaksi rasistisia tai ennakkoluuloja sisältäviä väitteitä (ks. Potter 1996, 134–135).

jossa argumentin esittäjä samaan aikaan esittää itsensä positiivisessa ja toisen negatiivisessa valossa (van Dijk 1993, 35; Jokinen 2016c, 366–367). Seuraava kommentoija pyrkii esimerkiksi asettautumaan keskitielle kategorisoimalla itsensä suomalaisiksi, yrittäjäksi ja perheenisäksi ja irtisanoutumalla ”fasismista”:

En ole fasisti vaan ihan tavallinen huolestunut suomalainen yrittäjäksi luokituttu perheenisä. Minua oksettaa eniten se, että suvaitsevaiset eivät näe hallitsemattomassa maahanmuutossa yhtään ongelmaa ja se, että suvaitsemattomat rasistit eivät näe maahanmuutossa kuin ongelmia. Totuus on näiden kahden ryhmittymän välillä. (Kommenttoija, *Suvakin kääntymys* 21.9.2015.)

Edellisen kommentoijan tavoin huhujen kertojista rakennettuja käsityksiä vastustavissa kommentteissa argumentoidaan usein herkkäuskoisia olevan itse asiassa niiden, jotka sulkevat silmänsä maahanmuuton ongelmilta, joista huhutkin kertovat. Taloudellisiin syihin ja maahanmuuton tuomiin ongelmiin vetoaminen on tavallista vastustavissa kommentteissa. Tätä edellä mainittua joukkoa nimitetään kirjavasti esimerkiksi sinisilmäisiksi, yltiö- tai ällösuvaitsevaistoksi ja sijaisloukkaantujiksi. Myös vasemmistolaisiksi kutsumalla pyritään yleensä viemään vastakkaisen näkökannan esittäjien argumenteilta pohja ja osoittamaan, että myös bloggaajalla ja toisilla kommentoijilla on taustalla oma poliittinen agendansa. Tällaisessa kommentoinnissa myös me-te-asettelu vahvistuu. Parhaiten asetelma tulee esiin käsityksissä, joissa bloggaaja ja valtaosa muista kommentoijista nähdään maahanmuuton kannattajina ja kun kommentoija näkee itsensä maahanmuuton vastustajana altavastajana keskustelussa.

Mikäs ainoan totuuden julkaisija sinä luulet olevasi....te suvakithan³¹ kaiken tunnutte tietävän ?? kyllä tässä on aivan turhaa yrittääkään mitään kommentoia...henk.kohtaisesti minusta alkaa tuntumaan...että maahanmuuttokrittisyyden vastakohta on äärimmäinen naivius... (sic) (Kommenttoija, *Sakea soppaa* 20.10.2015.)

Sinisilmäisyyteen vetoaminen on keskeinen tapa, jolla käsityksiin huhujen levittäjien herkkäuskoisuudesta pyritään vastaamaan. Erään kommentoijan mukaan herkkäuskoisten huhujen levittäjien lisäksi yhtäläillä maahanmuuton kiihkeille puolustajille kelpaa mikä tahansa turvapaikanhakijan esittämä kertomus: ”Tariinon uskoja, levittäjiä ja yleistäjiä löytyy kyllä objektiivisesti katsottuna maa-

³¹ ”Suvakki” on etenkin sosiaalisen median keskusteluissa, usein halventavassa mielessä käytetty sana henkilöstä, joka sanan käyttäjän mielestä suhtautuu ”eri kulttuureihin, uskontoihin ja etnisiin ryhmiin (liian) suvaitsevaisesti” (Kielitoimiston sanakirja 2018: suvakki).

hanmuuttoarvoakselin molemmista päistä.” (Kommentoiija, *Kanadan ankk* 21.10.2015).

On kuitenkin huomattava, että suuri osa kommentoijista ei halua tulla kategorisoiduksi mihinkään tiettyyn joukkoon. Syksyn 2015 aikana kommentointiin ilmestyykin arvioita huhuihin ja turvapaikanhakijatilanteeseen liittyvän keskustelun polarisoitumisesta. Moni kommentoija näkee huhujen ja ääripäistä puhumisen hankaloittavan keskustelua ja aiheuttavan kuviteltua kahtiajakoa:

Medialukutaito, oma ajattelu ja ihan perinteinen maalaisjärki näyttää unohduneen maahanmuuton vastustajilta ja toisinaan myös sen kannattajilta. Suuri harmaa massa kuten minä ei yleensä kommentoi ja pohtii mitä järkeä tässä on ja miksi näin jyrkkiä linjoja eri kantojen välille pitää vetää. Tällaisten typerien valheiden ja kärjistysten vuoksi maahanmuutosta ei voi Suomessa (ja ilmeisesti oikein muuallakaan Euroopassa) keskustella asiallisesti. (Kommentoiija, *Lisää myyttejä* 19.8.2015.)

Huhujen kumoamisen yhteydessä tehdään erotteluja ja rajanvetoja erilaisten ryhmien välillä, vaikka suurin osa kommentoijista vastustaakin kaikenlaista kategorisointia. Vastakkaisissa näkemyksissä huhuista ja niiden kertojista vedotaan osaksi samanlaisiin aiheisiin: herkkäuskoisuutta, naiiviutta ja sinisilmäisyyttä pidetään syynä paitsi maahanmuuttajiin liittyvien huhujen leviämislle, niin myös maahanmuuton mahdollisesti aiheuttamiin ongelmiin.

Keinot huhujen kumoamisessa

Uuninpankkopoika-blogikirjoituksissa käytetään sekä hyökkäävää että puolustavaa retoriikkaa pyrkimyksissä kumota maahanmuuttajiin liittyviä huhuja. Hyökkäävällä retoriikalla pyritään esittämään vastakkainen argumentti tai sen esittäjä epäsuotuisassa valossa. Puolustavassa retoriikassa puolestaan pyritään saamaan argumentti ja sen esittäjä näyttämään vakuuttavalta ja luotettavalta. Molemmissa voidaan käyttää samoja retorisia keinoja, mutta argumentaation pyrkimykset ovat erilaiset riippuen siitä, pyritäänkö heikentämään vasta-argumentoijan luotettavuutta vai lisäämään oman argumentin vakuuttavuutta. Käytännössä hyökkäävä ja puolustava retoriikka eivät kuitenkaan ole toistensa vastakohtia, vaan niitä käytetään samaan aikaan rinnatusten. Siksi niitä voi olla myös hankala erottaa toisistaan. (Jokinen 2016c, 367–368; Potter 1996, 106–107.)

Paljastaminen ja selittäminen

Blogikirjoituksissa maahanmuuttajiin liittyviä huhuja pyritään kumoamaan pääasiassa kahdella tavalla, joita nimitän paljastamiseksi ja selittämiseksi. Paljastamiseen liittyvät huhun alkuperän paljastaminen, epäloogisuuksien, naurettavuuden tai huhun levittämisen motiivien osoittaminen. Huhun alkuperän paljastamiseen liittyvät sekä sellaiset huhut, jotka todetaan täysin keksityiksi ja usein yhden henkilön kehitelmäksi että sellaiset, joiden lähtökohtana on uutinen tai muu kirjoitus tai teksti. Jos huhu on rakennettu eri yhteyksistä irrotetuista teksteistä tai kuvista, tällöin kumoamisen keinona voidaan osoittaa esimerkiksi huhun pohjana olevat alkuperäiset uutiset, kuvat tai videot (esim. *Tyhmiä höynäytetään* 9.2.2015; *Kolme myyttiä* 17.8.015).

Huhun alkuperän paljastamisen lisäksi blogikirjoituksissa osoitetaan usein esitettyjen väitteiden epäloogisuus tai naurettavuus. Huhuissa käytetään paljon talousretoriikkaa ja kvantifiointia eli määrällistämistä vakuuttamisen keinona (ks. Jokinen 2016c, 358). Huhuissa määrällistämällä pyritään yleensä osoittamaan maahanmuuttajien saamien sosiaalietuuksien yhteenlaskettu suuruus tai osoittamaan, kuinka paljon kustannuksia turvapaikanhakijat aiheuttavat. Huhuissa esiintyy liioiteltuja ja keksittyjä summia, mutta myös normaaleja, lain mukaisia summia. Huhuja kumoavissa blogikirjoituksissa puolestaan käytetään määrällistämistä huhuissa esitettyjen väitteiden tyrmäämiseen: taulukoissa esitetään oikeat sosiaalietuuskina maksettavat summat ja lasketaan etuudet säädetyllä tavalla. Yleisesti esitettyyn väitteeseen turvapaikanhakijoiden aiheuttamista kustannuksista tartutaan esimerkiksi blogikirjoituksessa *Puhutaan sitten kustannuksista* (24.8.2015) osoittamalla, että vain viidennes koko kustannusten summasta menee itse turvapaikanhakijalle ja loput esimerkiksi kunnille, kiinteistönomistajille, työntekijöille ja paikallisille yrityksille. Argumentaatiota vahvistetaan vielä mainitsemalla, että vaikka Suomeen saapuisi satatuhatta turvapaikanhakijaa, kustannukset olisivat edelleen vain 3,3 % valtion budjetista, vaikka summana 1,8 miljardia saattaa kuulostaa valtavaltalta.

Jokisen (2016c, 359) mukaan kvantifiointiin liittyvä tulkinnallisuus sivuutetaan usein argumentoinnissa, mikä käy hyvin ilmi esimerkiksi huhusta, jossa OECD:n raporttia käytetään tukemaan väitettä maahanmuuttajien saamista nelinkertais-

ta sosiaalietuuksista kantaväestöön verrattuna (*Taas höynäytetään tyhmiä* 29.10.2015). Hyökkäävässä argumentaatioissa voidaan huomio toisinaan kiinnittää nimenomaan vastapuolen käyttämiin laskentaperusteisiin ja kyseenalaistaa käytetyt luvut (Jokinen 2016c, 360). Juuri tällä tavalla *Taas höynäytetään tyhmiä* (29.10.2015) -kirjoituksessa toimitaan osoitettaessa, että OECD-raporttia on hussa luettu väärin: maahanmuuttajien joukossa on muuhun väestöön verrattuna enemmän sosiaalitukia saavia, ja siksi heille maksetaan suhteessa enemmän tukia.

Eräänlaista paljastamista ovat myös tulkinnat huhujen ja niiden levittäjien tai alkuunpanijoiden motiiveista. Tällöin huhutekstit sinänsä saattavat olla toissijaisia, ja tärkeää on paljastaa, mihin huhuilla pyritään. Huhujen levittäjien motiivien paljastamiseen liittyy hyökkäävä retoriikka, jolla pyritään osoittamaan huhujen levittäjien intressit (ks. Potter 1996, 122). Vakuuttavuutta pyritään yleensä luomaan etäännyttämällä argumentti omista intresseistä. Hyökkäävässä retoriikassa tämä etäännyttämisen strategia käännetään kuitenkin vasta-argumentin esittäjää vastaan. (Jokinen 2016c, 345, 367.) Kirjoituksessa *Leipää, tonnikalaa ja mediakasvatusta* (14.9.2015) esitetään esimerkiksi, että huhujen levittämisen taustalla on pyrkimys saada ”köyhät tappelemaan keskenään”. Huhuja välittävän MV-sivuston tarkoitus on puolestaan ”kerätä Espanjassa asuvalle julkaisijalleen mainostuloja”.

Aina jaetuissa huhuissa ei ole sisällöllisesti mitään kummallista, vaan niiden sisältö on ollut paikkansapitävä ja totuudenmukainen. Silti huhuja on välitetty saatesanoihin, joissa on esitetty sisällön todistavan maahanmuuttajien suosimisesta. Toisena huhujen kumoamisen keinona käytetäänkin selittämistä eli blogikirjoituksissa pyritään selittämään tai selkokielistämään, mistä huhuna käytetty teksti itse asiassa kertoo. Esimerkiksi Kemijärven aikomuksista majoittaa turvapaikanhakijat kaupungin vuokra-asuntoihin levinneen uutisen kohdalla blogikirjoituksessa kehoitetaan lukemaan uutinen uudelleen ja ymmärtämään, mitä siinä sanotaan (*Kun mikään ei kelpaa* 19.9.2015).

Osa selittämisen tavoista liittyy toimintatapojen ja ammattietiikan selventämiseen. Huhuissa mainitaan tai niitä kertovat mainitsevat usein kuulleensa asiasta maahanmuuttajien kanssa tai sosiaalivirastossa työskentelevältä. Tällöin huhun sisällön kumoamiseksi saatetaan argumentoida, että työntekijällä on vaitiolovelvollisuus ja että esimerkiksi tiettyjä sosiaaliavustuksia ei maksettaisi suoraan etuuden-

saajalle, vaan esimerkiksi maksusitoumuksena maksajataholle (esim. *Uskossa vahvat* 11.1.2015; *Herkkäuskoiset narrattavat* 2.3.2015).

Selittämisen tapoihin kuuluu myös erilaisten lakitekstien ja tilastojen avaaminen lukijalle. Eräs useaan kertaan aineistossa esiintyvä huhu on korkeimman oikeuden antama päätös, jota blogikirjoituksissa kutsutaan ns. Faizan tapaukseksi. Kyseessä on KKO:n vuodelta 2009 oleva päätös tapaukseen, jossa henkilölle oli valheellisin perustein myönnetty oleskelulupa, ja ennen kuin asia selvisi, henkilölle oli maksettu tuhansien eurojen edestä sosiaalietuuksia. Päätös leviää sosiaalisessa mediassa yhä uudelleen todisteena siitä, että maahanmuuttaja voi huijata ja saada poikkeavia summia sosiaalietuuksia. KKO:n päätös keskittyy kuitenkin siihen, että henkilöllä oli oikeus hakea ja saada lakiin perustuvat sosiaalietuudet, vaikka oleskelulupa oli väärin perustein myönnetty. Huhun kumoavassa blogikirjoituksessa selitetään, kuinka ulkomaalaislaissa ei tuolloin ollut kohtaa, jonka mukaan virheellisten tietojen perusteella oleskelulupa olisi mitätön tai voitaisiin peruuttaa. Myöhemmin lakia on muutettu. (*Luetun ymmärtämättömyyttä* 27.8.2013; *Kolme myyttiä* 17.8.2015; *Kolme myyttiä II* 17.8.2016.) Huhun kumoaminen on osoittautunut selvästi hankalaksi, ja oikeuden päätöksen selittäminen haastavaksi, mistä myös toistuva huhun kumoaminen kertoo.

Sekä selittämiseen että paljastamiseen liittyy oikean tiedon tarjoaminen väärän tai väärin ymmärretyn tiedon tilalle. Usein tähän käytetään tilastoja tai lakitekstiä, joita käytetään perustelemaan huhussa esitetyn väitteen kumoamista. Usein bloggaaja laskee esimerkiksi turvapaikanhakijoiden tai toimeentulotuella elävien oikeat tuet ja selventää sosiaalietuuksien perusteita (esim. *Kanan muisti* 20.7.2015; *Halu usko* 20.9.2015). Blogikirjoituksissa tarjotaan myös linkkejä lähteisiin, joissa tarjotaan oikeaa ajankohtaista tietoa ja muualla perinteisessä tai sosiaalisessa mediassa esitettyihin huhujen kumoamisiin. Etenkin loppuvuoden 2015 ja alkuvuoden 2016 blogikirjoituksissa näkyy, kuinka myös perinteisessä mediassa pyrittiin kumoamaan maahanmuuttajiin ja turvapaikanhakijoihin liittyviä huhuja.

Tilastot, vasta-argumenttien osoittaminen sekä arviot huhujen levittämisen motiiveista voidaan ymmärtää hyökkäävänä retoriikkana, jonka tarkoitus on esittää huhuissa ilmaistut maahanmuuttajia koskevat väitteet ja niiden esittäjät epäsuotuisassa valossa. Hyökkäävä retoriikka on kuitenkin ymmärrettävää, sillä useim-

pien blogikirjoitusten lähtökohtana on huhujen kumoaminen eli käytännössä huhuissa esitettyjen argumenttien kumoaminen. Puolustava retoriikka näkyy taasen selkeästi kumoamisessa, jossa pyritään katsomaan asioiden toista puolta. Esimerkiksi vastaanottokeskuksen perustaminen muuttotappiolliseen kuntaan voi tuoda alueelle paljon hyvääkin (*Puhutaan sitten kustannuksista* 24.8.2015).

Nykytarinoiden tunnistaminen

Folkloristiikan näkökulmasta kiinnostaviksi kumoamiskeinoiksi nousevat huhujen nimeäminen ja nykytarinaksi tunnistaminen. Tapa puhua huhuista ja nykytarinoista kiinnittivät huomioni jo tutkimuksen alkuvaiheessa ja olivat osasyynä Uuninpankko-poika-blogin valikoitumiseen tutkimuskohteekseni. Dalzielin (2016, 439–440) mukaan huhu on keino erotella ja kehystää informaatiota. Blogissa erilaisia huhutekstejä nimetään erilaisin termein: huhun lisäksi käytetään muun muassa luonnehdintoja kuulopuhe, juttu, roskautinen, sitkeä myytti, vuosia hoettu mantra, perusväittäjä, urbaanitarina ja legenda. Useimmin toistuvat nimitykset ovat tarina ja valhe, ja useat nimityksistä implikoivatkin valheellisuutta ja paikkansapitämättömyyttä. Esimerkiksi tarinalla viitataan blogikirjoituksissa yleensä kuviteltuun, fiktiiviseen ja keksittyyn sisältöön, joka kuitenkin kerrotaan totena (esim. *Uskomisen halu* 29.9.2015). Huhujen kohdalla onkin tärkeää huomata huhujen kertojien ja niitä kumoavien erilaiset lähestymistavat samaan tekstiin: kertojat eivät itse kutsu juttujaan huhuiksi, vaan pyrkivät esittämään asian totena.³² Nimeämällä tekstit blogijulkaisuissa edellä luetelluilla tavoilla teksti kehystetään toisella tavalla ja ohjataan lukija ymmärtämään, että tekstiä on tarkasteltava fiktiivisenä tai paikkansapitämättömänä informaationa. Kun valheeksi nimettyyn tekstiin lisätään vielä tulkinnat huhujen levittämisen motiiveista, huhut kehystyvät blogikirjoituksissa usein propagandan välineiksi.

Kiertävien tekstien tunnistaminen urbaanilegendoiksi tai -tarinoiksi eli nykytarinoiksi toimii kiinnostavana ja usein käytettynä huhujen kumoamisen keinona Uu-

³² Toki huhuja eteenpäin välittävät eivät kaikki välttämättä suhtaudu huhun sisältöön totena. Aiemmassa tutkimuksessa on huomioitu, kuinka huhujen totuudenmukaisuuteen uskomisen vaihtelee, ja huhuja voidaan käyttää esimerkiksi keskustelun herättämiseen ja kyseenalaistamiseen (esim. Fine & Ellis 2010, 146). Myös Donovanin (2004, 135–136) mukaan sanomaa tärkeämpänä pitävät ovat nykytarinoiden ja huhujen kestävyys kannalta oleellisempia kuin niiden faktuaaliseen paikkansapitävyyteen uskovat, kuten edellä on mainittu.

ninpankkopoika-blogissa. Aiemmin on käynyt jo ilmi, kuinka blogikirjoituksissa tunnistetaan tiettyjen aiheiden kiertävän, leviävän erilaisina variaatioina ja nousevan yhä uudelleen esiin. Pelkästään urbaanitarina- ja urbaanilegenda-nimitysten käyttäminen blogikirjoituksissa kielii tämänkaltaisen genren tiedostamisesta. Niemämällä kiertävät tekstit urbaanitarinoiksi bloggaaja liittää ne jonkinlaiseen tarinatraditioon, jolla on kaavamaisia piirteitä ja ominaisuuksia. Blogikirjoituksissa tunnistetaankin nykytarinoiden kaava: kuinka nykytarinat syntyvät ja muokkautuvat levitessään. Vuoden 2011 kirjoitus *Finni persposkessa* (25.8.2011) alkaa kuvauksella 1990-luvun *Kaverille ei jätetä* -draamakomediasarjan televisiossa uudesta jaksosta, jolla havainnollistetaan maahanmuuttajiin liittyvien väitteiden nykytarinamaisuutta:

Pari päivää sitten näytetyssä jaksossa oli tuttu perustarina jutun muuttumisesta levitessään. Miehellä oli takapuolella finni, joka häiritsi hänen vaimoaan intiimissä tilanteessa. Vaimo kertoi asiasta nauraen työkaverilleen, mutta sen sattui kuulemaan sivullinenkin.

Juttu lähti liikkeelle ja paisui ihan mielettömäksi. Kun alkuperäinen finnimies kuuli sen uudelleen, ei hän tietenkään tunnistanut siitä itseään. Tarinan mukaan aidsia sairastava, sukupuolielimensä syövän ja epäonnistuneen sukupuolenvaihdoksen takia menettänyt, halvaantuneena makaava seksikullu huumekauppias oli tappanut kymmeniä ihmisiä aidiin ja huumeisiin.

Näinhän nämä tarinat syntyvät. Tänään taisin lukea uuden urbaanitarinan synnyn -- .

Myös nykytarinoille tyypillinen ”kaverin kaverilta” tai ”tutun tutulta” -aloitus toimii tunnistamisen keinona:

Tämä on tyypillinen ns. maahanmuuttokriittisten jakama urbaanitarina. Jakaja antaa ymmärtää kuulleensa tutultaan ihan itse juuri äskettäin sattuneen tapauksen, joka todistaa maahanmuuttajien saavan toimeentulotukea ihan mitä keksivät pyytää. Tarina on levinnyt laajasti ja jokainen sen edelleen jakaja antaa ymmärtää kuulleensa itse tuon tarinan tutulta hammashoitajalta. (*Uskossa vahvat* 11.1.2015.)

Nykytarinoiden ystävän ystävälle (engl. *friend-of-a-friend*) -aloitusta on mahdollista tarkastella Potterin (1996, 134–135) mukaan retorisenä keinona, jossa ystäväkategoria implikoi positiivisia piirteitä ja luotettavuutta. Toisaalta se myös etäännyttää kertojan tarpeeksi kertomuksen sisällöstä, jotta mahdollisesti kertomusta seuraaviin jatkokysymyksiin ei ole vastauksia. Potterin mukaan aloituksesta on tullut niin tunnettu ja vakiintunut, että se on kääntynyt itseään vastaan: nykyään

sitä pidetään tunnuskuvallisena epätodennäköisille kertomuksille.³³ Tällaiseksi se tunnustetaan myös Uuninpankkopoika-blogissa, ja sillä pyritäänkin osoittamaan huhujen paikkansapitämättömyys ja naurettavuus. Etenkin ennen vuotta 2015 julkaistuissa huhuja kumoavissa blogikirjoituksissa tunnustetaan kiertäviä tekstejä ”urbanitarinoiksi” ja mainitaan niitä kuultavan tutun tutulta: ”Tämä on ilman muuta varma tieto, koska tuttu sosiaalityöntekijä oli asian kertonut työkaverin tutun äidille.” (*Finni persposkessa* 25.8.2011).

Urbanilegenda-termin popularisoimisessa ja nykytarina-genretietoisuuden lisääntymisessä on yleensä annettu tunnustusta Jan Harold Brunvandin *The Vanishing Hitchhiker* -teokselle (1981) (Donovan 2004, 3, 111). Samankaltaisessa roolissa Suomessa voidaan nähdä esimerkiksi Leea Virtasen populaarit nykytarinakokoelmat *Varastettu isoäiti: Kaupungin kansantarinoita* (1987) ja *Apua! Maksa ryömii: Nykyajan tarinoita ja huhuja* (1996) (Hakamies 2015, 49). Tietoisuus nykytarinoista tulee hyvin esiin, kun bloggaaja pohtii maahanmuuttajia ja lastenvaunuja koskevaa huhua: ”Milloin saamme poliitikon, joka vakavalla naamalla kertoo tarinaa haamuliftarista, ryömivästä maksasta tai pakastetusta isoäidistä?” (*Alkulähde* 17.9.2014).

Blogikirjoitus *Kanadan ankka* (21.10.2015) käsittelee kansainvälisestikin levinnyttä nykytarinaa, jonka mukaan Kanadan Dorvalin kaupungissa pormestari on kieltäytynyt muslimiasukkaiden pyynnöstä poistaa sianliha koulujen ruokalistoilta. Blogikirjoituksessa esitellään kuvakaappaus suomennetusta huhusta, joka on ilmeisesti levinnyt Facebookin välityksellä. Dorvalin kaupunki on itse kumonnut huhun tammikuussa 2015 verkkosivuillaan. Huhun kumoamisessa mainitaan samanlaisen kertomuksen levinneen belgialaisesta pormestarista vuonna 2013. Kiinnostava yksityiskohta on, että bloggaaja arvioi tämänkaltaisten kansainvälisten nykytarinoiden eroavan ”perinteisistä urbanitarinoista” siten, että niitä keksitään tarkoituksenmukaisesti. ”Perinteiset” nykytarinat esiintyvät toisin sanoen viattomampina kuin erityisesti muslimimaahanmuuttajia arvostelevat nykytarinat.

³³ Myös Russell Frank (2011, 21–22) huomioi tämän uutislorea (engl. *newslore*) käsittelevässä teoksessaan. Välitettävät viestit voivat alkaa myös esimerkiksi vakuutteluin ”tämä EI ole huijaus” tai ”en yleensä välitä tällaisia viestejä, mutta”. Samalla tavalla ”en ole rasisti, mutta” -aloitusta voidaan pitää tunnuskuvallisena ennakkoluuloja tai rasismia sisältävälle puheelle (ks. s. 52).

Folkloristit arvelivat aikanaan, että nykytarinoiden tunnistaminen arkipuheessa hajottaisi kerronnan ja saisi nykytarinat katoamaan, mitä ei kuitenkaan ole tapahtunut. Työkalut analysoida kertomuksia ovat kuitenkin siirtyneet muidenkin kuin tutkijoiden käyttöön. (Koski 1996, 25.) Tämä näkyy selkeästi myös Uuninpankko-poika-blogin huhujen kumoamisessa. Fine ja Ellis (2010, 109) ovat argumentoineet, että tietoisuutta huhuista ja nykytarinoista voidaan käyttää myös lisäämään kertomuksen uskottavuutta: kertojan on mahdollista todistella juuri kyseisen kertomansa tarinan totuudenmukaisuutta esimerkiksi mainitsemalla alkuun olevansa tietoinen huhuista ja nykytarinoista ja niiden luonteesta. Viitteitä tällaisesta nykytarinoiden tunnistamisen käytöstä ei kuitenkaan ole tutkimusaineistossani. Sen sijaan blogikirjoituksista on tulkittavissa yllättyneisyys siitä, kuinka huhujen ja nykytarinoiden genren ja kaavan tunnistamisesta huolimatta kiertävät kertomukset eivät häviä (Fine & Turner 2001, 8).

Kiintoisaa on myös se, että nykytarinoiden kaavan tunnistamista käytetään parissa blogikirjoituksessa kumoamaan huhuja jo tavallaan etukäteen – ennen kuin niistä on varsinaisesti muodostunut huhuja. Tällainen on esimerkiksi edellä esitelty kirjoitus *Finni persposkessa* (25.8.2011), joka jatkuu kertaamalla *Iltalehden* blogia. *Iltalehden* blogin kirjoittaja kertoo nähneensä maahanmuuttajaperheen lapsia, joiden uudet vaihdepyörät tämä oli päätelty hankittaneen harkinnanvaraisella toimeentulotuella. Verkkokeskustelijat olivat innostuneet tästä mainitusta yksityiskohdasta, ja tarina oli valmis paisumaan. Esimerkit tällaisesta huhupotentiaalin tunnistamisesta löytyvät tosin primaariaineiston eli vuoden 2015 tekstien ulkopuolelta (esim. *Uusi alkulähde* 29.8.2017).

Huhujen ja nykytarinoiden ominaisuuksien ja levinnäisyyden tunnistaminen on kuitenkin tärkeä kumoamisen keino vuoden 2015 blogikirjoituksissa. Kumoamisissa tunnistetaan myös vasta-argumentit, joihin maahanmuuttajia koskevien huhujen ja väitteiden oikaisija todennäköisesti törmää: huhun kumoaminen voidaan tyrmätä esimerkiksi sanomalla sen olevan ”suvakkien mädätystä ja valehtelua” (*Sakeaa soppaa* 20.10.2015). Lisäksi saatetaan väittää valtamedian, kuten Yleisradion, vaikenevan tai valehtelevan huhujen kuvailemista tapahtumista tai poliisin salailevan rikoksia, niiden luonnetta tai todellisia tekijöitä (esim. *Pimittävä poliisi?* 21.10.2015). Huhuissa esitettyjen maahanmuuttajia koskevien väitteiden lisäksi

blogikirjoituksissa tunnistetaan toisin sanoen myös yleisimmät kumoamisen vasta-argumentit. Huomattavaa on, että loppuvuotta 2015 kohden bloggaaja ei vaihda enää pureutumaan tarkemmin esiin nostamiinsa huhuihin, vaan tuo ne vain lyhyesti esille, sillä ”nämä tarinat on niin moneen kertaan todistettu valheiksi, että niihin uskovat enää vain aloittelijat” (*Provokaattorin aapinen* 1.12.2015).

Huhujen sisältämän informaation kieltäminen tai korjaaminen on aktiivista toimintaa, joka tähtää huhujen kumoamiseen. Blogikirjoitusten omaehtoinen huhujen kumoaminen on argumentointia sen puolesta, miksi huhuissa esitetty väite ei pidä paikkaansa tai on virheellinen. Huhujen kumoamiseen käytetään erilaisia retorisia keinoja, mutta argumenttien vastaanotto on lopulta oleellisin osa vaikuttavuuden rakentumista (Jokinen 2016c, 340). Sen takia on keskeistä tarkastella, millaiselle yleisölle blogikirjoitukset on suunnattu ja millä tavoin kommentoijat ottavat huhujen kumoamisen vastaan.

Blogikirjoitusten yleisösuhte

Tekstin yleisösuhteen tulkinta on luovaa valintojen tekoa, ja tulkintaa rakennetaan tekstin yksityiskohtien osoittamista johtolangoista (Suoninen 2016, 61). Peruskäsitteenä on, millainen yleisö blogikirjoitusten retoriikalla pyritään vakuuttamaan, ja pyritäänkö yleisön käsityksiä muuttamaan vai vahvistamaan. Tekstin yksityiskohtien lisäksi blogin vuorovaikutus on osa yleisösuhteen rakentamista – argumentin saama vastaanotto lukijakunnassa, tässä tapauksessa blogin kommentiosiossa, kertoo myös yleisöstä ja argumentaation onnistumisesta (Jokinen 2016c, 340).

Blogikirjoituksissa rakentuu pääasiassa kaksi yleisöä, joille huhuja kumoava argumentaatio on suunnattu: epävarmat huhujen kertojat, joiden käsityksiä vastaan argumentoidaan, ja samanmielinen yleisö, jonka käsityksiä huhuista ja niiden levittäjistä pyritään vahvistamaan. Pintapuolisesti tarkasteltuna huhujen kumoamisen voisi ajatella olevan suunnattu huhujen levittäjille. Blogikirjoitusten yleisösuhte kiinnittyy pahansuopaa ydinjoukkoa vahvemmin herkkäuskoisina pidettyihin huhujen kertojiin: huhun kumoaminen on suunnattu niille, jotka poikkeuksellisen turvapaikanhakijatilanteen saattamana ovat tarttuneet huhuihin, kenties epäroi-

vät huhujen totuudenmukaisuutta, eivätkä syystä tai toisesta näe motiiveja huhujen taustalla. Kirjoituksessa *Tyhmiä höynäytetään* (9.2.2015) maahanmuuttajien ajokortin ja autokoulun maksamiseen liittyvän huhun kohdalla puhutellaan avoimesti tällaista yleisöä: ”No niin, selvä näyttö, sanotte tietysti tekin. Eipäs ole, vaan tahallista valehtelua. - - Mitä me tästä opimme? Toivottavasti ainakin sen, että ns. maahanmuuttokriittisten juttuja ei pidä koskaan uskoa sellaisenaan.”

Osa blogikirjoitusten retoriikasta viittaa siihen, että ne on suunnattu nimenomaan huhuja levittäville. *Sormennäyttäjän puheenvuorossa* (19.3.2015) varaudutaan tyyppillisiin huhuissa esitettyihin väitteisiin esimerkiksi korostamalla sitä, että väärin huhujen kohteeksi joutunut somalinainen on tehnyt työtä ja maksanut muiden suomalaisten tavoin veroja, joista on kustannettu myös monen huhua levittäneen sosiaalietuudet: ”Miettikää tätä ennen kuin seuraavan kerran sytyttelette soihtuja ja etsitte heinähankoja ja hirttoköyksiä jonkin netin roskajulkaisun valheiden innoittamina.”

Blogikirjoitusten karkäs kielenkäyttö ja hyökkäävä retoriikka antaa kuitenkin viitteitä siitä, että argumentaatiolla ei usein suoraan pyritä muuttamaan huhujen levittäjien ja uskojien käsityksiä. Usein huhun kumoamista kehystetään esimerkiksi negatiivissävyytteisillä arvioilla huhujen kertojista, jotka esitetään tietämättöminä ja lähdekritiikittöminä, valmiina uskomaan mitä villeimpiä huhuja maahanmuuttajista (esim. *Herkkäuskoiset narrattavat* 2.3.2015). Tästä kertovat myös blogikirjoitusten otsikot, jotka kielivät tekstien näkökulmista: uutisankkoihin uskovia, heikolla muistilla varustettuja herkkäuskoisia ja tyhmiä narrataan ja huijataan.

Toinen yleisö, jota huhujen kumoamisissa puhutellaan, on bloggaajan kanssa tiettyjä lähtökohtaoletuksia jakava yleisö. Tämä yleisö jakaa oletettavasti tekstin lähtökohtapremissit kriittisyydestä, oman ajattelun ja kontekstin tärkeydestä. Argumentaatiolla pyritään pikemminkin vahvistamaan kuin muuttamaan käsityksiä huhuista ja niiden levittäjien epäloogisuudesta tai naurettavuudesta. Tämä yleisö ei ole netissä raivoavaa, väitteitä ilman perusteita esittävää joukkoa – jollaisena huhujen levittäjät usein esitetään – vaan asioiden suhteellisuuden ja monimutkaisuuden ymmärtävää yleisöä, joka suhtautuu ympäröivään informaatioon terveen kriittisesti ja epäilevästi. Samanmielinen yleisö ei välttämättä tarkoita sitä, että

kaikista asioista olisi oltava täysin yhdenmielisiä: eriävät mielipiteet ovat tervetulleita blogin kommenttiosioon, mutta mielipiteitä on pystyttävä perustelemaan asiaperustein (esim. *Demokratiaa ja räntäsadetta* 12.11.2015).

Blogikirjoitusten yleisösuhte ei kuitenkaan ole suoraviivainen, ja monen tekstin kohdalla se onkin monitulkintainen. Toisissa kirjoituksissa huhujen kumoaminen toimii ikään kuin varoituksena kaikille ennakkoluuloista, rasismista ja muista ilmiöistä, joita huhuihin katsotaan kietoutuvan. Esimerkiksi kirjoitus *Provokaattorin aapinen* (1.12.2015) päättyy pohdintaan ja varoitukseen siitä, kuinka sananvapauden nimissä levitetyt huhut ja netin vihapuhe saattavat pahimmillaan johtaa tilanteeseen, jossa sananvapautta rajoitetaan kaikilta.

Yleisösuhteen tulkinnan hankaluudesta kertoo myös se, kuinka argumentaation yleisösuhte voi vaihdella saman tekstin sisällä. Sanat voidaan osoittaa samanaikaisesti eri yleisöille tai puheenvuoron konstruoitu yleisö voi olla eri puheen tai kirjoituksen alussa ja lopussa (Gross & Dearin 2010, 42). *Uusi Lahti* -lehden poliisin tiedottamisohjeistusta koskevaa uutista ruotivassa blogikirjoituksessa puhutellaan avoimesti kahta erilaista yleisöä: samanmielistä yleisöä kehoitetaan viemään *Uuden Lahden* uutinen hyvän journalistisen tavan ja sanan- ja julkaisemisen vapautta puolustavan Julkisen sanan neuvoston tutkittavaksi. Toisaalta ohjeistetaan myös MV:n kautta blogiin löytäviä lukijoita: ”Jos olette riittävän tyhmiä uskomaan kaikki netissä liikkuvat valheet, niin älkää kiirehtikö todistamaan sitä tyhmyyttänne blogiini.” (*Pimittävä poliisi?* 21.10.2015.) On toisin sanoen mahdollista, että huhujen kumoamisessa puhutellaan yhtä aikaa erilaisia yleisöjä, ja siksi yleisösuhte ei ole kaikissa teksteissä suoraviivainen tai selkeä.

Huhujen kumoamisen yhteydessä esitetäänkin toisinaan arvioita siitä, että blogikirjoituksia eivät lue tai ymmärrä ne, joiden pitäisi – ainakaan pahimmat maahanmuuttokriittisiksi itseään kutsuvat, ydinjoukkoon kuuluvat, joiden katsotaan tehtailevan ja levittävän huhuja tietoisesti. Sitkeästi pintansa pitävien ja vuosia kiertäneiden huhujen kohdalla todetaankin, että yksikään huhujen oikaisu ei mene perille ja niin tulee olemaan myös kyseisen kumoamisen kohdalla (*Kolme myyttiä* 17.8.2015). Mainintoja huhujen kumoamisen tehottomuudesta on myös eri vuosien blogikirjoituksissa. Vuoden 2012 kirjoituksessa todetaan, etteivät ”tätä lue ne

joiden pitäisi, mutta saanpahan sanoa yrittäneeni taas kerran ennakkoluulot (sic)” (*Muuttuuko ihminen* 27.7.2012). Blogikirjoitusten mukaan tarjottu paikkansapitävä tieto ohitetaan raivokkaalla kommentoinnilla, ja tarinoiden ja huhujen oikaisija saa vain viharyöpyn niskaansa (*Totta tuo lienee* 15.4.2017; *Uusi alkulähde* 29.8.2017). Tällaiset esitetyt arviot antavat olettaa, että blogikirjoitusten kohdeyleisö ei ole yksinomaan huhuja uskovat ja levittävät. Kumoamisen ei toisin sanoen edes oleteta kantautuvan huhuja levittävien tietoisuuteen, ainakaan onnistuneesti. Toisaalta vastauksena siihen, miksi blogissa tartutaan MV:n kirjoituksiin, yhdeksi syyksi mainitaan toive siitä, että edes joku MV:n lukija alkaisi kyseenalaistaa luke- maansa (*Helppo maali* 2.11.2015).

Huhuja kumoavien blogikirjoitusten yleisösuhdetta pohtiessaan kaksi kommentoi- jaa puntaroivat osuvasti kirjoitusten erilaisia yleisöjä:

Kommentoija 1: On toki murheellista, että kuuroja korvia on paljon, mutta ehkäpä tällaisten kirjoitusten kohderyhmänä ei pitäisikään ajatella niitä päitä, joihin nämä kuurot korvat on kiinnitetty. Minä uskon, että on myös paljon ihmisiä, jotka ovat siinä kahden näkemyksen välillä, ja joiden mielipi- teisiin voi vaikuttaa. Heidän kannalta tällaiset kirjoitukset voivat olla te- hokkaita, muuten kaikki, joka heidän mielipidettään muovaa, on juuri tätä ”tulevat tänne ja raiskaavat lapset kun niiden uskonnossa niin saa tehdä”- puhetta.

Kommentoija 2: Toinen kohderyhmä ovat ne, jotka joutuvat kuuntelemaan rasistista roskaa muuten ihan kunnollisilta ihmisiltä. On ihan kiva tietää, et- tä joillain on vielä järki päässään. (Kommentoijat, *Taas höynäytetään tyhmiä* 29.10.2015.)

Myös erään huhun kumoamisen jälkimainingeissa, MV:tä ruotivassa *Taistelu sie- luista* (30.9.2015) -kirjoituksen yhteydessä, pari kommentoijaa pohtii, pitäisikö MV ja maahanmuuttajiin liittyvät huhut jättää kokonaan huomiotta:

Nämä totuuden esilletuomiset ja valheiden paljastukset auttavat siinä luki- jakunnassa, joka on siinä vaiheilla että onko näissä tarinoissa jotain totuus- pohjaa vai ei. Siellä saattaa vaakakuppi kääntyä oikeaan suuntaan kun kuu- leekin miten asiat oikeasti ovat. Niitäkin tämä auttaa, jotka eivät itse osaa tai ehdi penkoa näitä väitteitä, täällä autetaan näkemään näitä taktiikoita ja toimintatapoja mitä keskusteluissa ja julkaisuissa noudatetaan.

Mutta aina on ja aina tulee olemaan niitä ihmisiä, jotka kaikesta huolimatta uskovat johonkin, eivätkä itse eivätkä avustettuina tajua tai halua muuttaa näkökulmaa.

Kommentoinnissa esiintyvä laaja kirjo käsityksiä ja mielipiteitä tukee päätelmää siitä, että blogin lukijakunta on hyvin moninainen – siksi myös monien yleisöjen puhuttelu on loogista. Yleisösuhteen tarkastelu osoittaa kuitenkin, kuinka blogikirjoitusten päältä katsottu tavoite – huhun kumoaminen – ei välttämättä ole ainoa kirjoitusten tavoite. Argumentoinnilla ei pyritä välttämättä muuttamaan huhujen kertojien käsityksiä, vaan itse asiassa vahvistamaan samanmielisten lukijoiden käsityksiä huhuista ja niiden levittäjistä sekä varoittamaan huhujen seurauksista. Myös toiset kommentoijat vahvistavat tätä käsitystä, että blogikirjoitusten yleisö ei välttämättä ole se joukko, johon maahanmuuttovastaisten huhujen levittäminen liitetään. Huhujen kumoaminen on ennemminkin suunnattu varoitukseksi maahanmuuttokriittisten huhuihin ja valheisiin langenneille, aiemmin ”järkevinä pidetyille” ihmisille, joihin turvapaikanhakijatilanteen tulkitaan vaikuttaneen, vaikka itse huhun sisältö pyritäänkin myös samalla kumoamaan.

Huhun kumoamisen vastaanotto

Blogin luonne ja sisältö määräytyvät yleensä blogin pääasiallisen ylläpitäjän valintojen perusteella, ja blogia kuluttava lukijakunta tuntee usein vetoa näihin bloggaajan tekemiin valintoihin (Howard 2010, 247). Blogi-genren julkisuus ja sosiaalisuus näkyy tutkimusaineistossa selkeästi siinä, kuinka tekstit on selvästi suunnattu lukijoille, ja lukijoita myös puhutellaan avoimesti.

Maahanmuuttajia koskevien huhujen kumoaminen otetaan vastaan hyvin moniäänisin kommentein Uuninpankkopoika-blogin kommenttiosiossa: joukosta erottuu niin kumoamista puoltavia ja vastustavia kommentteja kuin myös aiheesta etääntyviä kommentteja. Huolimatta bloggaajan vaatimuksista pysytellä blogikirjoituksen aiheessa, kommentointi saattaa polveilla käsittelemään yleisesti maahanmuuttoa, nationalismia tai esimerkiksi muiden maiden maahanmuuttotilannetta. Myös kommenttien yleisö vaihtelee: usein kommentoijat suuntaavat sanansa bloggaajalle tai toisille kommentoijille, mutta käyttävät blogia myös yleisesti ajatustensa julki tuomiseen ilman, että kommentti olisi suoraan osoitettu jollekin toiselle keskustelijalle.

Arviointi ja osallistuminen

Kommentoijat reagoivat huhujen kumoamiseen muun muassa arvioimalla huhun sisältöä tai sen välittäjää, osallistumalla kumoamiseen tarkentamalla blogikirjoituksen tarjoamaa oikaisua ja kertomalla muita kuulemiaan huhuja. Yksi tapa huhun kumoamisen vastaanottoon on pyrkiä arvioimaan huhun sisältöä. Kommentteissa voidaan arvioida, mitkä elementit huhussa voivat pitää paikkansa ja mitkä puolestaan eivät. Huhussa, jossa somali vaatii hammaslääkärissä ”kulttuurinsa mukaisesti” kultapaikat hampaisiinsa, keskustelu kääntyy arvioimaan esimerkiksi sitä, voiko ylipäätään hammashoittoon saada sosiaalitoimiston maksusitoumusta ja vieläpä yksityiselle hammaslääkärille. Toisissa kunnissa tämä on kommentoijien omien kokemusten mukaan mahdollista, ja sosiaalitoimistojen käytännöt poikkeavatkin toisistaan eri paikkakunnilla. Diplomaattisimmissa kommenteissa todetaan, että molemmat arviot hammashoidon järjestämisestä saattavat siis pitää paikkansa, mutta kyseinen huhu lienee valhetta.

Jokaisessa huhussa on vähän totta. Tässä totta on, että köyhät saa maksuttoman hammashoidon. Tai ei se maksutonta ole, kunta maksaa. Tosin harvemmin yksityiselle puolelle. Että siinä jo kärkehti. Puhumattakaan kulta-hampaista.

Luovia satusetiä. (Kommentoija, *Uskossa vahvat* 11.1.2015.)

Myös huhu, jonka mukaan leipäjonon ruoat olisi Turussa jaettu turvapaikanhakijoille, herättää kommentoijat neuvottelemaan huhun paikkansapitävistä elementeistä: jaetaanko leipäjonossa kallista tonnikalaa tai maksaisiko ruoka-apua tarvitseva kolme euroa bussista päästäkseen leipäjonopaikalle? Huhun sisällön lisäksi arvioinnin kohteeksi joutuu usein huhun alullepanija tai välittäjä. Esimerkiksi leipäjonohuhun keskustelussa yksi kommentoijista esiintyy alkuperäisen huhun julkaisijana ja pyrkii todistelemaan huhun paikkansapitävyyttä. Osassa kommentteista myös puolustetaan huhun kertojaa vetoamalla siihen, että tämä on mahdollisesti vain välittänyt muualta kuulemaansa tietoa. Toisinaan kommentoijat pidättäytyvät myös ottamasta kantaa huhun sisältöön mielestään riittämättömien todisteiden valossa: ”Lue uudestaan! Olenko ottanut kantaa vastaan tai puolesta aiheeseen: Leipäjonossa ei riitä ruokaa, kun kaikki menee vastaanottokeskuksiin? Vastaus: No en ole vielä, koska ei ole v-a-r-m-a-a tietoa vielä onko kyseessä feikki vai tosiasia.” (Kommentoija, *Leipää, tonnikalaa ja mediakasvatusta* 14.9.2015.)

Osa kommentoijista osallistuu huhujen kumoamiseen tarkentamalla, minkälaisia epäloogisuuksia tai paikkansapitämättömyyksiä huhuissa on ja täydentämällä blogikirjoituksen kumoamista omilla huomiollaan tai oikaisuillaan. Kommenteissa voidaan myös kertoa mitä on omaehtoisesti tehty huhujen kumoamisen eteen muualla. Myös nykytarinoiden piirteitä ja logiikkaa tunnustetaan kiertävistä kertomuksista blogikirjoitusten tavoin. Kuultuja nykytarinoita saatetaan myös jakaa todisteena tarinoiden kestävydestä (esim. *Uskossa vahvat* 11.1.2015).

Huhujen kumoamiseen on mahdollista reagoida myös kertomalla muualta kuultu tai luettu huhu. Useimmiten nämä toimivat kommentoijien esimerkkeinä siitä, kuinka liikkeellä on kaikenlaisia paikkansapitämättömiä ja vähintäänkin liioiteltuja kertomuksia:

Itse kuulin viime viikolla eräässä chatissa tarinan, jossa erään keskustelijan sukulaistyttö oli ”yritetty raiskata”. Tämä ”raiskauksen yritys” osoittautui pienen kyselyn jälkeen siksi, että joukko maahanmuuttajia oli puhutellut häntä (en tiedä mistä asiasta tai millä kielellä). Tämä oli kuitenkin keskustelijan mukaan joukkoraiskauksen yritys. Että sellaista Suomessa 2015. (Kommentoija, *Taas höynäytetään tyhmiä* 29.10.2015.)

Parissa tapauksessa uusien huhujen kertomista koitetaan käyttää todisteluna maahanmuuttajien suosimisesta. Fine ja Ellis (2010, 106) ovat huomioineet, kuinka toisinaan huhujen levittäminen on hyväksynnän ja neuvojen hakemista. Huhumuotoista informaatiota tarjoamalla kommentoijan on mahdollista ottaa retorinen etäisyys kerrottuun. Esimerkiksi blogikirjoituksen *Uskossa vahvat* (11.1.2015) yhteydessä eräs kommentoija mainitsee, ettei tiedä mitä uskoa, ja kertoo tämän jälkeen iranilaisesta perheestä, joka hankki kolme autoa puolen vuoden oleskelun jälkeen. Silminnäkijäksi esittäytyvä kommentoija jättää sijaa epäilylle, mistä rahat autoihin olivat tulleet – vaikka autot olivatkin käytettyjä, monen auton hankkiminen kerralla herättää kommentoijan epäilykset.

Toisessa tapauksessa kommentoija kertoo netissä kiertävästä huhusta, jonka mukaan Irak ja Somalia ottavat ainoastaan vapaaehtoisesti palaavia turvapaikanhakijoita takaisin. Huhun mukaan Suomi on ainoa Pohjoismaa, jolla ei ole palautussopimuksia neuvoteltu. Kertoja kuitenkin etäännyttää itsensä huhun paikkansapitävyyden arvioimisesta: ”Eli jos tämä huhu on totta, koko turvapaikkastatuksen venailu on pelkkää sirkusta ja teatteria, kun joka tapauksessa saa jäädä.” (Kommen-

toija, *Halu uskoa* 20.9.2015.) Etäännyttäminen ei kuitenkaan toimi toivotulla tavalla, koska seuraava kommentoija ottaa puheenvuoron vastaan sarkastisesti: ”Ihan ko kuulit NETISSÄ KIERTÄVÄ HUHUN. Mieti ihan omalla medianlukutaidollasi, onko se totta vai ei. Onko sen HUHUN levittäjän nimi selvillä? Onko HUHUSI faktoja kukaan koskaan tarkastanut, vai voisitkohan jopa Sinä googlettaa totuuden esiin? (sic)” (Kommentoiija, *Halu uskoa* 20.9.2015.)

Tosiasiassa Suomi on neuvotellut kahdenvälistä palautussopimusta kommentissa mainittujen Irakin ja Somalian kanssa jo pitkään, eikä sopimusta ole syntynyt edelleenkään vuonna 2018. Maahanmuuttovirastolla on Somalimaan (ei Somalian) kanssa vapaaehtoista paluuta koskeva yhteistyöpöytäkirja. (Sisäministeriö 2018: Palautussopimukset.) Irak on myös pitkään hyväksynyt vapaaehtoisesti palaavat ja vastustanut niin sanottuja pakkopalautuksia (Takala 26.10.2018). Kommentoinnissa ei kuitenkaan tartuta informaation paikkansapitävyyteen, vaan nimenomaan huhuna esittämiseen, joka ei toisen kommentoijan mielestä ole hyväksyttävä muoto esittää informaatiota. Kommentointi jatkuu kuitenkin eräänlaisella huhumuotoisen informaation esittämisen puolustuspuheenvuorolla:

Eipä ainakaan googlaamalla löydy varmaa tietoa. Tässä kohtaa ei oikein jää muuta vaihtoehtoa kuin kysyä viranomaisilta. Mistä sinä tiedät, että se ei ole totta? Ilmeisesti oma päätöksentekosi on myös ihan henk.koht. arvauksen varassa. Olet siis ihan yhtä tyhmä, mutta myös kova syyttelemään ihmisiä. (Kommentoiija, *Halu uskoa* 20.9.2015.)

Etäännyttämällä itsensä kertoja voi esittää huhun kuitenkin faktana ja olla ottamatta kantaa esimerkiksi huhun implikoimiin rasistisiin elementteihin (Fine & Ellis 2010, 106). Edellä esitellyt esimerkit vastaanottaa huhujen kumoaminen kertomalla uusia huhuja kertoo tällaisesta tavasta pyrkiä neuvottelemaan huhujen sisällöstä ja niiden paikkansapitävyydestä.

Epäily ja vastustus

Blogikirjoitusten huhujen kumoamista ei oteta pureskelematta vastaan, vaan hyvin usein kumoamista epäillään, kyseenalaistetaan ja jopa vastustetaan kommenttiosiossa. Kumoamiseen saatetaan vaatia lisää todisteita, syyttää yksityiskohtiin takerumisesta tai liian pitkälle viedystä päättelystä huhun sisällöstä tai sen kertojista.

Epäily kohdistuu sekä huhun sisältöön, kumoamisen keinoihin että bloggaajan omiin intresseihin, ja kyseenalaistavien kommenttien retoriikka vaihtelee hyökäävästä retoriikasta ja bloggaajaa vähättelevästä argumentoinnista sovittelevampaan kritiikkiin.

Keskeisimmät argumentit, joilla huhujen kumoamista pyritään kyseenalaistamaan tai vastustamaan, liittyvät talouteen ja kustannuksiin – aivan kuten suurin osa aiheistossa esiintyvistä huhuista. Niin sanottu harkinnanvarainen toimeentulotuki eli kuntien myöntämä ehkäisevä tai täydentävä toimeentulotuki esiintyy kommentoinnissa usein, kun pyritään argumentoimaan maahanmuuttajien ja turvapaikanhakijoiden aiheuttamien suurten kustannusten puolesta – huolimatta siitä, että blogikirjoituksissa on pyritty kumoamaan sosiaalietuushuhujen väitteitä. Maahanmuuttajien suosimista pyritään usein perustelemaan vetoamalla siihen, että toimeentulotukea myönnetään helpommin maahanmuuttajalle kuin kantaväestöön kuuluvalla. Myös resurssien vähäisyys toistuu argumenteissa: Suomeen saapuvien turvapaikanhakijoiden pelätään vievän köyhiltä sekin vähä, mitä heille nyt annetaan. Usein tähän kuitenkin vastataan, ettei köyhille liikenesi yhtään enempää tukea ilman maahan saapuvia turvapaikanhakijoita.

Toisena keskeisenä huhujen kumoamista vastustavana argumenttina kommentoinnissa käytetään rikos- ja raiskaustilastoja ja -uutisia, joilla pyritään todistamaan maahanmuuttajien kantaväestöä korkeampaa rikollisuutta ja turvapaikanhakijatilanteen vaikutusta nykytilanteeseen. Turvattomuuden lisääntymisen lisäksi limittyvinä argumentteina käytetään eri kulttuurien ja tapojen sekä toisinaan islaminuskon yhteensopimattomuutta suomalaiseen elämänpiiriin. Kommentoijien välillä keskustelua puolesta ja vastaan herättää etenkin se, miten tilastoja tulisi tulkita: puhutaanko esimerkiksi loppuun asti tutkituista rikoksista vai vain tilastoiduista epäilyistä.

Tulkinnanvaraisuudet paitsi tilastoissa niin myös laissa ja säädöksissä ovatkin säännöllisen väännön kohteena kommenttiosiossa. Esimerkiksi EU-maiden Dublin-asetus, jonka avulla pyritään määrittelemään turvapaikkahakemuksen käsittelymaa, ja ulkomaalaislain kohdat rikokseen syyllistyneen ulkomaalaisen karkottamisesta tai käännäyttämisestä ovat jatkuvan väännön kohteena. Usein puoltavia ar-

gumentteja pyritään kumoamaan vasta-argumentein, joissa vedotaan tulkintaan: ”Voidaan karkoittaa EI tarkoita, että KARKOITETAAN. Se VOI tarkoittaa sitä, mutta todennäköisesti ei. (sic)” (Kommentoija, *Mitä tapahtui oikeusvaltiolle?* 25.11.2015.) Samalla tavoin pyritään todistelemaan systeemin mahdollistamaa maahanmuuttajien suosimista vetoamalla esimerkiksi inhimilliseen erehtyväisyyteen ja virkamiesten tekemiin virheisiin:

Oletko täysin varma, että tarveharkintaisen tuen ehdot ovat samat sekä maahanmuuttajalle, että kantaväestön edustajalle? En siis nyt puhu juridikkasta vaan käytännöstä. Sinä puhut jatkuvasti pykälistä, käytännön elämässä laki toimii kuitenkin juuri niin kuin sitä sovelletaan. (Kommentoija, *Halu uskoa* 20.9.2015.)

Edellä esitellyistä vastaanottamisen tavoista käy ilmi, kuinka monella tavalla huhujen kumoamiseen reagoidaan: puoltavien ja huhujen kumoamiseen osallistuvien kommenttien lisäksi kumoamista epäillään, kritisoidaan ja vastustetaan. Huhuista ja niiden sisällöstä käydään neuvottelua kommenttiosiossa, ja blogi tarjoaa paikan myös kommentoijien omaehtoiselle huhun kumoamiselle.

Kommentoinnissa vaatimuksia kriittisyyteen esitetään paljon: kriittisyyttä vaaditaan paitsi huhuja ja niitä jakavia tahoja, kuten MV-sivustoa, kohtaan, niin myös kaikkia mediajulkaisuja ja internet-sivustoja kohtaan. Kriittisyyttä katsotaan kuitenkin eri näkökulmista: toisten kommentoijien mielestä tarvitaan kriittisyyttä niin kutsuttua valtamediaa kohtaan, koska se vaikenee tai kirjoittaa yksipuolisesti turvapaikanhakijatilanteesta ja maahanmuuttoa koskevista ongelmista. Toisille kriittisyys on blogikirjoituksissakin peräänkuulutettua asioiden kyseenalaistamista, ja myös perinteisen median edustajiin on suhtauduttava kriittisesti. Huhupuheiden ja vastuullisen median uutisten rinnastaminen nähdään kuitenkin vaarallisenä:

Taas väärää tasapainoa yritetään ujuttaa meille. Vertauksesi ontuu pahasti, koska mikä hyvänsä vakiintunut julkaisu voittaa MV:n uskottavuudessa. Tähän MV ja muut roskajulkaisut pyrkivätkin – tasoittamaan kenttää ja hämärtämään laadun määritelmää. Kun kukaan ei kohta usko mihinkään, on helppo uskotella mitä milloinkin on kätevää. (Kommentoija, *Halu uskoa* 20.9.2015.)

Huhujen kumoamisen yhteydessä käyty nettikeskustelu paljastaa, että vastakkaisista näkökulmista asiaa katsovat kommentoijat tunnistavat toistensa tyypillisimmät argumentit ja osaavat varautua näihin vasta-argumentein. Tämä ei kuitenkaan

tunnu edistävän keskustelua. Sillä, minkälaisia keinoja huhujen kumoamiseen on käytetty, ei vaikuta olevan merkitystä – kumoaminen voidaan aina kyseenalaistaa, vähintäänkin vetoamalla omakohtaisiin kokemuksiin.

Huhujen vastaanotto toimii esimerkkinä siitä, kuinka huhuista neuvotellaan. Kiinnostavaa on, että toisinaan eriävien mielipiteiden vaientamisesta syytetty blogi sisältää itse asiassa hyvinkin moniäänisiä puheenvuoroja – moderoinnista huolimatta. Aineistossa on nähtävissä, kuinka maahanmuuttajiin liittyvät huhut toimivat myös kimmokkeena keskustella esimerkiksi ajankohtaisesta turvapaikanhakijatilanteesta, maahanmuuton eri puolista sekä perinteisestä ja sosiaalisesta mediasta. Uuninpankkopoika-blogissa on huomattavissa myös keskustelun tietynlainen ajallinen kehittyminen: kommenttiosion keskustelu etenee vuoden 2015 aikana huhuista ja sosiaalityistä väittelystä sekä köyhien asemasta keskustelusta netin vihapuheen, huhujen ja niitä levittävien tahojen vahingollisten vaikutusten arviointiin. Syksyn kommentteissa alkaa näkyä myös arvioita faktoista, totuuksista ja keskustelun ääripäistä. Vuoden 2015 jälkeisten blogikirjoitusten kommentteissa näkyy kiivaimman keskustelun laantumisen, ja huhujen kumoamisten yhteydessä palataan keskustelemaan huhuista ja tarinoista yleisemmällä tasolla ja jopa reflektoidaan vuoden 2015 tapahtumia. Eräs blogin vakiokommentoija pohtii syksyllä 2017 uudelleen kiertoa lähtenyttyä, syksyllä 2015 *Uusi Lahti* -lehden välittämää huhua, jonka mukaan poliisia on kielletty tiedottamasta turvapaikanhakijoiden tekemistä rikoksista:

Oikea kysymys ei siksi ole, että ”mistä näitä sikiää”. Kyllä sikiää, kun maa ja sen ihmiset nyt vain ovat tällaiset kuin ovat.

Sietäisi sen sijaan kysyä, että haluavatko ihmiset edes muuttaa itseään/maataan paremmaksi. - - Miettikää siis ennemmin sitä, että mitä valemediat oikein kertovat teille itsestänne ja maailmastanne. (Kommentoija, *Mistä näitä sikiää?* 4.8.2017.)

Tarjotut ratkaisut: kuinka huhuja tulisi kumota?

Ennalta odottamattomina puheenvuoroina analyysissä nousivat kommentit, joissa arvioidaan huhun kumoamista ja tarjotaan ratkaisuehdotuksia huhujen käsitteelyyn. Tällaisia kommentteja esiintyy toistuvasti huhuja kumoavien blogikirjoitusten yhteydessä. Osa kommentoijista näkee huhujen kumoamisen turhana; osa puolestaan ehdottaa avoimuutta ja faktatietoa ratkaisuksi huhujen käsittelyyn.

Huhujen kumoamisen turhana näkevissä kommentteissa vedotaan usein käsityksiin huhujen kertojista: huhuja levittävät eivät ota vastaan tai ymmärrä kumoamisen argumentteja. Siinäkin tapauksessa, että kumoaminen huomioitaisiin, huhujen levittäjät saattavat vain vaihtaa argumenttiaan, eikä kumoaminen mene perille:

Ja lienee turha vedota niiden pahoinpitelijöiden oletettuun järkeen ja todistaa heidän kustannusväitteensä vääriksi. He vaihtavat vain argumenttia. Tuulee mieleen huvipuistoissa usein tavattu peli nimeltä Whack-a-mole jossa se myyrä nousee milloin mistäkin ilkkumaan yritystä nitistää se. (Kommenttoija, *Puhutaan sitten kustannuksista* 24.8.2015.)

Turhaksi kumoaminen nähdään myös siksi, että huhujen levittäminen on paljon helpompaa ja nopeampaa kuin niiden kumoaminen. Blogikirjoituksen *Sakeaa sop-paa* (20.10.2015) kommentteissa pohditaan ihmisen mielen ja muistin osuutta huhujen elinkaareissa. Erään kommenttoijan mielestä huhujen oikaisujen sijaan ihmisten mieleen jäävät huhut, jotka epäluotettavasta alkuperästään huolimatta saattavat alkaa elää omaa elämäänsä ja muodostaa uskottavan totuuden monelle. Toinen kommenttoija huomioi, kuinka tietyt mielikuvat jäävät ihmisten muistiin. Esimerkkinä tämä käyttää sitä, kuinka netissä esiintyy tiheään tahtiin juttuja Ylen epäluotettavuudesta. Tällaisilla viesteillä pystytään kommenttoijan mukaan vaikuttamaan, kun viestejä on tarpeeksi ja kun ihmiset lukevat nettikeskusteluissa pääasiassa ainoastaan otsikoita tutustumatta sisältöön tarkemmin. Muistissa yhdistyvät tällöin sanat "Yle" ja "epäluotettava". Myös toisen blogikirjoituksen alla käytävässä keskustelussa tunnustetaan sama ilmiö: alkuperäinen huhu leviää laajemmalle kuin sen kumoaminen:

Tässäkin uutisessa on vaan se ongelma, että vaikka tämä kävi jopa NYT-lehden sivuillakin, niin Suomessa edelleen on tuhansia ihmisiä, jotka näkivät tämän otsikon somessa ja pitivät sitä totuutena. Tämä pätee kaikkiin MV-lehden artikkeleihin. Propagandaa ja disinformaatiota on niin helppo levittää netissä - -. (Kommenttoija, *Suvakin kääntymys* 21.9.2015.)

Huhujen vastaiseen taisteluun ehdotetaan erilaisia toimia, kuten rangaistusta tahallisen valheellisen tiedon levittämisestä. Eräs kommenttoija toivoo esimerkiksi Uuninpankkopoika-blogin kaltaisten yksittäisten kirjoittajien lisäksi jonkinlaista keskitettyä sivustoa, jossa voisi käydä vilkasta, moderoitua keskustelua ja joka toimisi MV:n kaltaisten sivustojen vastapainona (Kommenttoija, *Kanadan ankka* 21.10.2015). Useimmissa ehdotuksissa kuitenkin vedotaan nopeaan, faktuaaliseen ja objektiiviseen tiedotukseen tehokkaimpana tapana kumota maahanmuuttajiin ja

turvapaikanhakijoihin kohdistuvia huhuja. Vaikeneminen nähdään ongelmallisena, sillä se antaa tilaa epäilykselle, joka puolestaan ruokkii huhuja: ”Nopea ja faktapohjainen tiedotus katkaisee huhuilta siivet, mutta siihen ei vielä tänä päivänä julkinen valta halua alentua suomalaisille tyypillisesti vaikenemista suosien. Muutosta ei tule, joten huhut elävät jatkossakin.” (Kommentoija, *Uskossa vahvat* 11.1.2015.)

Avoimuutta ehdotetaan usein ratkaisuksi etenkin huhujen kumoamisen kyseenalaistavien kommentteissa. Avoimuutta peräänkuuluttavissa kommentteissa ehdotetaan esimerkiksi sosiaalietuuspäätöksien julkisuutta ja myönnettyjen tukien määrien sekä saajaryhmien tilastoimista. Usein näissä kommentteissa argumentoidaan viranomaistoiminnan läpinäkymättömyyden ruokkivan huhuja. Tällaisiin kommentteihin esitetään kuitenkin aina myös vasta-argumentteja, joissa vedotaan tällaisen avoimuuden mahdottomuuteen, sillä jokaisella on oikeus yksityisyyteen.

Joissakin kommentteissa huhujen kumoamista ehdotetaan tehtäväksi yleisellä tasolla ja ilman minkään ryhmän leimaamista tietynlaiseksi. Huhuja halutaan kumotavan faktoilla ja oikealla tiedolla. Eräs kommentoija näkee maahanmuuttajiin ja turvapaikanhakijoihin liittyvissä huhuissa pelkoja, joita ei ole syytä tukahduttaa kieltämällä:

Keskustelu on hyvä – ilman syyttelyä. Maahanmuuttovastaisuuskin lähtee pääosin peloista, uhista joita ei tunneta. Jos lapsi sanoo: -en uskalla nukkua yksin, huoneessani on mörkö. Ei siihen pidä vastata -höpö höpö, eikä ole! Heti sänkyyn siitä! Oikein on mennä yhdessä katsomaan, tarkistaa sängyn alusta ja todeta että kaikki on kunnossa. Ellei tätä tee, saavat mörkötarinat lasten keskuudessa yhä hurjempia muotoja.

Ei tukahduteta pelkoja, vaan puhutaan, puhutaan faktoista. Eikä syytellä ketään. (Kommentoija, *Kolme myyttiä* 17.8.2015.)

Kommentoijat suhtautuvat huhujen kumoamiseen epäkiitollisena tehtävänä: sosiaalisen median mahdollistama nopea ja kontrolloimaton viestintä edesauttaa huhujen leviämistä ja mieleen painumista. Kumoamisen ei usein edes oleteta saavutettavan huhuja levittäviä, jotka eivät oikaisua ymmärtäisi kuitenkaan. Etenkin huhujen sanomaa puoltavissa ja huhujen kumoamista epäilevissä kommentteissa korostuvat vaatimukset avoimuudesta, jolla voitaisiin poistaa huhujen muodossa leviävät epäilykset. Toisissa kommentteissa ratkaisuksi puolestaan ehdotetaan faktoihin perustuvaa oikean tiedon nopeaa levittämistä. Yhteistä kommentteissa esiintyvillä argumenteilla on, että nykytilanteessa nähdään jotakin vikaa, oli vika sitten median tai viranomaisten toiminnassa.

Näitä roskauutisia ja -julkaisuja putkahtelee kuitenkin siihen tahtiin, että ei niiden perässä jaksa kukaan juosta oikomassa. Niitä ilmestyy tasan niin kauan kuin niillä riittää lukijoita ja heitähän riittää. On niin mukava uskoa kaikkea kamalaa, kunhan se vain liittyy turvapaikanhakijoihin, viranomaisiin ja salaliittoihin.

(Pimittävä poliisi? 21.10.2015)

5. HUHujen VOIMA JA VERNAKULAARI AUKTORITEETTI

Huhuissa on voimaa, joka myös tunnustetaan Uuninpankkopoika-blogin kirjoituksissa ja kommentteissa: huhuilla arvioidaan usein olevan negatiivisia seurauksia, kuten epäluulojen lietsominen. Tarkastelen tässä luvussa huhujen voimaa niiden kulttuurisen logiikan sekä vernakulaarin auktoriteetin kautta. Ensimmäiseksi syvennyn kuitenkin blogin keskustelussa esiintyvien auktoriteettien rooleihin, jotka paljastavat myös tiettyjä lähtökohtia blogikirjoitusten ja kommentoinnin argumentoinnissa.

Erilaisiin auktoriteetteihin vetoaminen on argumentaatioissa hyvin tärkeä ja usein käytetty vakuuttamisen keino. Todellisuuden tuottaminen kielenkäytössä liittyykin keskeisesti kategorisointiin eli asioiden ja ihmisten sijoittamiseen erilaisiin ryhmiin, joilla ajatellaan olevan tiettyjä ominaisuuksia, ja joilla voidaan myös arvottaa asioita ja ryhmiä. Erilaisilla kategorioilla voidaan pyrkiä lisäämään argumentin tai argumentin esittäjän vakuuttavuutta ja toisaalta, kuten nykytarinaksi kategorisoimalla, vähentämään esitetyn kertomuksen luotettavuutta. Retorisen diskurssianalyysin näkökulmasta keskeistä on, että kategorioista, joihin erilaiset auktoriteetitkin kuuluvat, voidaan neuvotella, sillä ne ovat inhimillisen toiminnan tulosta. (Jokinen 2016c, 341–342; Potter 1996, 114, 133–134.)

Auktoriteettien rooli huhuista neuvottelussa

Tutkimusongelmani kannalta keskeisimmät sekä huhuissa että huhujen kumoamisessa esiintyvät auktoriteettitahot ovat media ja poliisi sekä erilaiset asiantuntijalähteet. Erilaiset auktoriteetin lähteet esiintyvät tutkimusaineistossani monisyysisissä rooleissa, eivät pelkästään retoriikan keinona. Argumentaatiokontekstin ja argumentaation lähtökohtaoletusten tulkitseminen auktoriteettien kautta osoittaa

myös, kuinka huhujen kumoaminen osallistuu yleisempään keskusteluun perinteisen median, medialukutaidon ja kriittisyyden roolista.

Perinteistä mediaa³⁴ ja poliisia pidetään tavanomaisesti vahvoina auktoriteetin lähteinä, vaikka niiden valta ei missään tapauksessa ole kyseenalaistamatonta tai muuttumatonta. Maahanmuuttajia koskevissa huhuissa ja huhujen kumoamisessa perinteinen media asettuu varsin mielenkiintoiseen asemaan. Huhujen kontekstissa ja toistuvissa käsityksissä niiden levittäjistä perinteinen media edustaa eliittistä valtamediaa, joka vaikenee turvapaikanhakijoiden tekemistä rikoksista ja maahanmuuttajien suosimisesta (esim. *Soihdut ja talikot* 14.8.2014). Tässä näkyy myös vahvasti Suomimedian ja MV:n kaltaisten sivustojen vaikutus ja profiloituminen nimenomaan valtamedian vastapainoksi.³⁵ Kuitenkin maahanmuuttajiin liittyvissä huhuissa perinteistä mediaa, kuten Ylen uutisia, käytetään – toisinaan sellaisenaan, toisinaan sopivasti rajattuna tai tulkittuna – perustelemaan huhuissa esitettyjä väitteitä (esim. *Kolme myyttiä* 17.8.2015; *Halu uskoa* 20.9.2015). Huhuissa pyritään todistelemaan uutisilla ja raporteilla maahanmuuttajien suosimista ja turvapaikanhakijoiden aiheuttamia kustannuksia, kun taas kumoamisessa osoitetaan oikea tapa tulkita uutista tai raporttia sekä asetetaan asiat suhteelliseen mittakaavaan. Maahanmuuttajiin liittyvissä huhuissa samanlaisia auktoriteetin lähteitä saatetaankin käyttää toisinaan argumentoinnin tukena sekä huhuissa että niiden kumoamisessa.

Huhujen kumoamisessa perinteisen median rooli ei ole yksiselitteinen. Medialähteitä käytetään huhujen kumoamisen retoriikan osana ja tukena, kuten kirjoituksessa *Uskomisen halu* (29.9.2015), jossa lainataan suoraan Ylen uutista ja poliisin kannanottoa liikkuneisiin huhuihin, tai esimerkiksi linkittämällä blogikirjoituksen yhteyteen uutinen, jossa sosiaalisessa mediassa kiertänyt huhu kumotaan (esim. *Leipää, tonnikalaa ja mediakasvatusta* 14.9.2015; *Pimittävä poliisi?* 21.10.2015). Uutislinkkeihin viittaaminen blogikirjoituksissa kielii myös siitä, kuinka huhujen runsaus vaati myös perinteisen median edustajilta ja poliisilta reagointia vuoden 2015 aikana.

³⁴ Tarkoiton perinteisellä medialla tässä ammattimaisesti toimivia sanoma- ja aikakauslehtiä sekä televisiokanavia, jotka tuottavat journalistisia ja viihdesisältöjä. Raja perinteisen ja sosiaalisen median välillä ei kuitenkaan ole selväpiirteinen tai yksiselitteinen (esim. Ekström et al. 2011).

³⁵ Esim. Suomimedia-sivuston iskulause on ”Uutisia Suomesta josta valtamedia vaikenee”.

Median lailla poliisi näyttäytyy erilaisena auktoriteettina huhujen kertojien ja kumoajien näkökulmasta. Huhujen levittäjien käsityksissä poliisin mainitaan vaikean maahanmuuttajien tekemistä rikoksista tai vähintäänkin rikoksen tekijän etnisestä taustasta (*Soihdut ja talikot* 14.8.2014; *Sakeaa soppaa* 20.10.2015; *Provokaattorin aapinen* 1.12.2015). Toisaalta poliisi voi olla huhuissa myös hyväksyttävä tiedonlähde, mutta vain, jos tällä voidaan tukea esitettyä väitettä tai omaa mielipidettä (*Uusi alkulähde* 29.8.2017). Huhujen kumoamisissa keksityt ja paikkansapitämättömät huhut ovat poliisin resurssien tuhlaamista ja vaarallista toimintaa, koska ne saavat epäilemään kaikkia, myös paikkansapitäviä kertomuksia (*Taas höynäytetään tyhmiä* 29.10.2015; *Paimenpoika ja susi* 2.2.2016).

Perinteisen median rooli koetaankin ongelmalliseksi paitsi huhujen leviämisessä niin myös niiden kumoamisessa. Perinteinen media tai poliisi ei ole erehtymätön, ja ne saavat myös huhujen kumoamisen ohessa kritiikkiä. Median roolin pohtiminen kietoutuu huhujen kumoamisessa keskusteluun etenkin MV-sivustosta. Erään kommentoijan mukaan huhujen kumoamisessa korostettu perinteisen median epäluotettavuus on kuitenkin ongelmallista:

Tuon propagandan kumoamisen tekee hankalaksi se pirullinen koukku, jonka mukaan kaikki muu media valehtelee paitsi MV. Näytäpä tuohon uskoon hurahtaneelle mikä tahansa tilasto, uutinen tai muu fakta, niin se on saman tien kumottu, koska MV on kertonut, ettei mikään muu taho ilmeisesti koko maailmassa puhu totta kuin se. (Kommentoija, *Huonoilla jäljillä* 23.11.2015.)

Perinteinen media kietoutuu osaksi huhuprosessia: se voi toimia yhtälailla huhujen lähteenä, niiden levittäjänä kuin kumoajanakin. Tämän tähden siihen ei myöskään suhtauduta huhujen kumoamisessa kritiikittömästi – päinvastoin, perinteinen media on saanut Uuninpankkopoika-blogissa kritiikkiä osakseen myös monissa muissa yhteyksissä.

Auktoriteettien roolin tarkastelu paljastaa paitsi niiden käytön retoriikan osana niin myös blogikeskustelun argumentaatiokontekstin ja argumentaation lähtökohtaoletusten piirteitä. Argumentit ovat aina vuorovaikutuksen osia, ja niillä osallistutaan johonkin keskusteluun (Jokinen 2016c, 339). Argumentaatiokontekstilla pyritään kiinnittämään huomio juuri tähän yksittäisiä argumentteja laajempaan

keskusteluun. Auktoriteetteihin vetoamista tärkeämmäksi blogikirjoituksissa nousevat vaatimukset omasta ajattelusta ja kriittisyydestä – myös auktoriteettitahoja kohtaan.

Ensimmäinen oleellinen lähtökohta oletus blogikirjoitusten argumentaatiossa on, että asioita on luettava niiden kontekstissa. Tilastoja luettaessa tai turvapaikanhakijoiden kustannusten kohdalla on ymmärrettävä lukujen suhteellisuus (esim. *Puhutaan sitten kustannuksista* 24.8.2015; *Taas höynäytetään tyhmiä* 29.10.2015). Huhuissa on paljon esimerkkejä siitä, kuinka tekstiä tai kuvia irrotetaan alkuperäisestä käyttöyhteydestään. Huhun kumoamisessa puolestaan pyritään usein osoittamaan alkuperä ja kontekstin tärkeys.

Toinen tärkeä lähtökohta oletus liittyy kriittisyyteen ja omaan ajatteluun. Netissä kirjoitettuun pitäisi suhtautua epäillen ja tarpeen tullen tarkistaa faktoja itse, koska se on suhteellisen helppoa ja nopeaa internetin avulla:

Tarkistakaa itse asia tuosta MV:n jutun kuvassa näkyvästä linkistä. En minä viitsi teille kaikkea eteen kantaa. Näin helppoa on todistaa MV:n olevan valehteleva roskajulkaisu. Minulta vei alle puoli tuntia tarkistaa asia, ottaa kuvat ja kirjoittaa tämä juttu. Kuka tahansa olisi voinut tarkistaa nämä asiat viidessä minuutissa. (*Halu uskoa* 20.9.2015.)

Jo aiemmin olen esittänyt, kuinka osalle kommentoijista oman kriittisyyden korostaminen suhteessa kritiikittömiin huhujen levittäjiin on tärkeää. Blogikirjoituksissa kriittisyyteen ja omaan ajatteluun liittyy myös vaatimus kyvystä tunnistaa oikea uutinen ja oikea tieto tai vähintäänkin olla paljastamatta oma ymmärtämättömyytensä. Kaikissa blogikirjoituksissa nämä eivät pelkkiä implisiittisiä argumentaation lähtökohtia, vaan vaatimuksia näistä kyvyistä ilmaistaan myös eksplisiittisesti:

Vaikka osaisitte tilastotiedettä yhtä heikosti kuin minä, niin älkää nyt sentään ihan kyselemättä nielkää mitä tahansa. Ja jos nielettekin, niin älkää ainakaan viitsikö näyttää omaa tyhmyyttänne kaikelle kansalle levittämällä valhetta eteenpäin. (*Taas höynäytetään tyhmiä* 29.10.2015.)

Samalla tavalla kuin huhut asettuvat osaksi laajempaa, maahanmuuttoa koskevaa kritiikkiä, niin huhujen kumoaminen Uuninpankkopoika-blogissa osallistuu keskusteluun medialukutaidon, kriittisyyden ja oman ajattelun puolesta. Vaatimus medialukutaidosta ei koske pelkästään huhuja tai huhumaisia tekstejä, vaan myös perinteistä mediaa. Kiinnostavaa on se, että sekä huhujen kertojat että niitä ku-

moavat vaativat tietynlaista mediakriittisyyttä, vaikkakin hyvin erilaisista lähtökohdista (esim. *Huonoilla jäljillä* 23.11.2015). Omaehtoisessa huhujen kumoamisessa auktoriteettien ambivalentti rooli saattaa kuitenkin hankaloittaa kumoamista, sillä huhujen väitteiden rinnalle on haastavaa tarjota yksiselitteistä informaatiota.

Huhujen kulttuurinen logiikka

Kulttuurisesta logiikasta on etsitty selitystä sille, miksi hurjalta ja uskomattomalta kuulostavia huhuja ja nykytarinoita kerrotaan eteenpäin, ja miksi ne levitessään muokkautuvat tietynlaisiksi. Yhdysvaltain etnisten ryhmien välisiä jännitteitä ja narratiiveja tutkineet Fine ja Turner (2001, 18–21, 68, 79) ovat tarkastelleet huhuja uskottavina totuusväittäminä. Heidän mukaansa huhut tukeutuvat niin sanottuun kulttuuriseen logiikkaan: huhuilla on tapana muokkautua kulttuuristen olettusten mukaisiksi, ja se tekee niistä uskottavia. Donovan (2004, 119, 137–140) kutsuu tätä nykytarinoiden ja huhujen symboliseksi totuudeksi, joka on usein vahvoilla kertomusten faktoilla kumoamista vastaan. Rikostarinoiden kertojia ja kumoajia tutkiessaan tämä on huomionut, kuinka tarinoihin uskovat voivat julistaa kertomuksen sisällön totuudenmukaisuuden irrelevantiksi ja sen sijaan löytää rikostarinoista arvokkaan viestin tai opetuksen, johon on parempi olla suhtautumatta välinpitämättömästi. Kertomuksen symbolinen totuus maailmasta on toisin sanoen tärkeämpää kuin yksityiskohtien faktuaalinen paikkansapitävyys.

Huhujen kumoamista epäilevissä kommenteissa kulttuurista logiikkaa käytetään eräänlaisena argumentaation keinona: toisinaan huhuja puolustavissa kommenteissa vedotaan siihen, että huhu voisi pitää paikkansa. Huhun kumoamisen edessä voidaan taipua esimerkiksi myöntämään, että kyseinen tapaus ei pidä paikkaansa, mutta huhun sisältö on muutoin linjassa muualla kuullun kanssa. Näin käy ilmi esimerkiksi eräästä kommentista turvapaikanhakijoita panettelevan ”Niina”-valeprofiilin paljastavan blogikirjoituksen kommenteissa:

Niina Salminen oli huono tsoukki, mutta sinänsä se mitä hän sanoi, ei kauheasti poikkeaa siitä mitä saa kuulla aitojen avustustyöntekijöiden suusta. SPR/seurakuntalaiset Torniossa sanoi vähän samantyyppisiä asioita, ei ehkä ihan noin kärjekkästi. Kuulemma apu ei kelpaa. (Kommentoiija, *Suvakin kääntymys* 21.9.2015.)

Huhun paikkansapitävyyttä tärkeämpänä pidetään sen välittämää sanomaa, ja se oikeuttaa myös puolustamaan huhun esittämiä väitteitä. Toisinaan puolustelemaan pyritään myös ”tarkoitus pyhittää keinot” -tyylisellä argumentoinnilla:

Mieluummin jaetaan vaikka 100 valheellista tarinaa ja yksi aito, kuin se, että se aito uhri ei uskalla kertoa tarinaansa leimaamisen pelossa. Kyllä poliisiedät sitten osaavat kertoa mikä on totta ja mikä ei. Eikö sinun mielestäsi kaikkia raiskauksen uhreja pidä puolustaa? (Kommentoija, *Taas höynäytetään tyhmiä* 29.10.2015.)

Uuninpankkopoika-blogin keskustelussa tällainen ”mutta se olisi voinut olla totta” -argumentti tunnustetaankin tavaksi vedota huhun sanomaan:

Aina on juorumyllyjä, jotka eivät vaivaudu selvittämään levittämänsä sadun, tarun tai valheen todenperäisyyttä. Ja sitten kun jäävät kiinni, asenne on heillä sellainen ”no mutta se OLISI VOINUT olla” kuten Kauma-Halla-aho - tapauksessakin. (Kommentoija, *Uskossa vahvat* 11.1.2015.)

Huhujen kumoamista puoltaville huhun sanomaan vetoaminen toimii kuitenkin huonona argumenttina. Blogikirjoituksissa ja kommentoinnissa tällaista argumentointitapaa kutsutaankin pariin otteeseen Enkeli-Elisa-puolustukseksi: ”He jopa puolustautuvat sillä kuuluisalla Enkeli-Elisa - puolustuksella: *Mutta se olisi voinut tapahtua.* (sic)” (*Uskomisen halu* 29.9.2015). Enkeli-Elisalla viitataan kertomukseen koulukiusatusta ja itsemurhan tehneestä Elisasta, jonka tarinaa toistettiin vuonna 2012 julkisuudessa ja mediassa totena. Kertomus paljastui lopulta keksityksi, ja sen kirjoittaja puolusteli tekoaan sillä, että fiktiivisten hahmojen takana oli todellisia henkilöitä ja kokemuksia. (Matilainen 18.7.2012.)

Blogikirjoituksissa kulttuurisen logiikan tunnistaminen toimii tavallaan osana huhujen kumoamisen keinoja, aivan kuten nykytarinoiden tunnistaminen. Kirjoituksissa on useita arvioita siitä, että maahanmuuttajiin ja turvapaikanhakijoihin liittyvät huhut resonoivat niitä eteenpäin jakavien ajattelussa. Huhuissa esitettyjen väitteiden katsotaan sopivan niitä eteenpäin jakavien käsityksiin maahanmuuttajista ja maailmasta. Tätä kuvaillaan erityisen osuvasti toukokuussa 2013 julkaistussa kirjoituksessa:

Tietääkö ihminen näkemänsä perusteella vai näkeekö tietämänsä perusteella? Näkemistä tietämisen perusteella sanotaan kognitiiviseksi dissonanssiksi. Ihminen ottaa vastaan vain sellaista tietoa, joka myötäilee hänen ennakkoluulojaan ja ennakkokäsityksiään. Kaikki niistä poikkeava sivuutetaan kokonaan. - - Kun hän seuraavan kerran lukee jostain, kuinka kummin

kaima oli kuullut tutun sosiaalityöntekijän sanoneen, että maahanmuuttajille kustannetaan ihan kaikki, hän riehaantuu. Tämä vastaa täysin hänen omaksumiaan ennakkosenteita, joten tieto on ilman muuta uskottava. (Lukko päässä 26.5.2013.)

Blogikirjoituksissa esitetään toistuvasti ajatus siitä, että huhuja jaetaan eteenpäin, koska jakajat haluavat uskoa niihin – koska huhut ovat linjassa heidän aiempien käsitystensä ja uskomustensa kanssa. Huhujen uskottavuuden tulkitaan toisin sanoen syntyvän juuri niiden kulttuurisesta logiikasta. Arvioita esitetään myös siitä, että uuden tiedon sisäistäminen on aiemmin omaksuttujen ennakkokäsitysten takia hankalaa. Huhuja tehtailevien katsotaan myös käyttävän tätä kulttuurista logiikkaa hyväkseen. Tämä tulee esille esimerkiksi blogikirjoituksessa *Huonoilla jäljillä* (23.11.2015) esitellyssä tapauksessa, jossa MV-sivuston kirjoitusta jaettiin todistuksena maahanmuuttajayrittäjien epärehellisyydestä. Huhun alkuperä oli yksityishenkilön Facebookiin lisäämässä kuvassa, ja sen yhteyteen liitettyssä kertomuksessa, jonka mukaan eräs autopesula ei ollut halunnut antaa pesusta kuittia. Kun asiakas vihdoinkin sai kuitin, pesun sijaan siinä oli veloitettu lounaskebabista. MV:n jutussa kuva kuitista muuntui maahanmuuttajien huijausyritykseksi. Alkuperäisen kuvan Facebookiin lisännyt henkilö oikaisi itse MV:n jutun kertomalla, että kyseessä oli ”supisuomalaisten kavereiden pitämä putiikki”. MV kuitenkin hyödynsi satoja kertoja jaetussa jutussaan huhujen kulttuurista logiikkaa, jonka näkökulmasta huhun voi tulkita sopineen sitä jakaneiden käsityksiin kebabravintolayrittäjien etnisestä taustasta ja toisaalta epärehellisistä maahanmuuttajista. Samalla tavoin huhut maahanmuuttajien paremmista sosiaalietuuksista voivat olla uskottavia, koska ne sopivat käsityksiin näiden etnisesti ja kulttuurisesti toisten epäilyttävyydestä ja epärehellisyydestä. Toisaalta huhuja saatetaan pitää uskottavina myös, koska sosiaaliturvasysteemi on monimutkainen ja päätöksiä tekevät virheisiin kykenevät ihmiset, kuten käy ilmi edellä huhujen kumoamisen vastaanoton tarkastelussa.

Blogissa esitetyt käsitykset huhujen käyttämisestä ennakkoluulojen vahvistajana tuovat esiin huhut kommunikaation muotona: niillä ajatellaan välitettävän kiinnostavaa informaatioita samalla tavalla ajatteleville. Blogikirjoituksessa *Kanadan ankka* (21.10.2015) arvioidaan myös, että huhut ja muut kertomukset ovat keino päästä arvostelemaan maahanmuuttajia ja erityisesti islaminuskoisia ja kohottaa sankariksi kertojan omia arvoja edustava henkilö.

Folkloristiikan näkökulmasta huhuja on lähestytty usein viitteinä siitä, mitä kertojat pitävät mahdollisena maailmassa. Kertojat voivat esimerkiksi tuntea itsensä voimattomiksi kontrolloimattomilta tuntuvien taloudellisten ja poliittisten voimien edessä, ja konstruoivat erilaisia uskomuksia, joita huhut tukevat. Eliitteihin liitetyt salaliittoteoriat ovat hyvä esimerkki tästä; salaliittoteorioista ja huhuista voidaan saada lohdutusta tai niillä voidaan lietsoa vastarintaa tai vihaa. (Fine & Ellis 2010, 177.) Uuninpankkopoika-blogin omaehtoisessa huhun kumoamisessa tulkintaa ei kuitenkaan viedä näin pitkälle, vaikka huhujen yhteys ennakkoluuloihin ja niiden käyttö kommunikaationa tunnustetaan.

Donovanin (2004, 119, 123, 126–130, 186–187) mukaan huhuja ja nykytarinoita kumoavat eivät yleensä tunnista narratiivien symbolista totuutta, eivätkä tarjoa tilalle sopivaa vastakertomusta (engl. *counter-narrative*). Kumoamisessa keskitytään käyttämään faktoja, eikä tartuta kertomusten symbolisiin väittämiin. Toisin sanoen syitä huhuihin ja tarinoihin uskomisen taustalla ei kohdata. Tämä näkyy myös omassa tutkimusaineistossani: kommentoinnin keskustelu ei etene pohtimaan syvällisesti syitä huhujen taustalla, lukuun ottamatta muutamia hajanaisia kommentteja. Myöskään vastakkaisten puheenvuorojen lähtökohdat eivät kohtaa: huhujen kulttuurista logiikkaa huhujen puolustamiseen käyttävät saattavat asettaa keskustelun lähtökohdaksi argumentin ”näin voisi tapahtua”. Uuninpankkopoika-blogissa tällaista argumentointia ei kuitenkaan hyväksytä keskustelun lähtökohdaksi, ja se tyrmätään usein kommentoinnissa huonona argumenttina.

Kun omaa aatemaailmaansa täytyy ajaa eteenpäin valheita keksimällä ja niitä levittämällä on kyse pelkästään vihasta ja ilkeydestä. Ja kun valehtelusta narahtaessa vielä turvautuu ”mutta näin voisi tapahtua”-verukkeeseen tietoinen mielialan saastuttaminen muuttuu vielä vähän näkyvämmäksi. Hölmö on jos valehtelijaa uskoo, pahantahtoinen jos jatkaa valhetta eteenpäin valheen jo paljastuttua. Likaista peliä. (Kommentoiija, *Tyhmiä höynäytetään* 9.2.2015.)

Huonoksi huhujen kumoamista vastustavaksi argumentiksi mainitaan myös vaatimus osoittaa, että huhu ei pidä lainkaan paikkaansa. Maahanmuuttajiin liittyvistä väitteistä keskustelun hankaluus todetaan esimerkiksi vuoden 2014 kirjoituksessa *Roskiksien tonkijat* (12.3.2014), jossa pohditaan, kuinka etenkin maahanmuuttokriittisiksi itseään kutsuvien kohdalla usein pelkkä väite riittää todisteeksi ja on vastaan argumentoivan tehtävä osoittaa väite vääräksi. Tätä ei kuitenkaan pidetä järkevänä lähtökohtana keskustelulle.

Jo edellä on todettu, kuinka huhut toimivat sosiaalisena ja poliittisena diskurssina, ja ne saattavat tuottaa kollektiivista toimintaa; huhujen emotionaalisen vastakaiun takia niitä on usein kuitenkin vaikea kumota (Fine 2005, 5). Koska Uuninpankkopoika-blogissa tunnistetaan edellä mainitut ominaisuudet ja täten huhut sosiaalisina käytänteinä, onkin syytä kysyä, miksi omaehtoista huhun kumoamista tehdään. Seuraavaksi siirrynkkin tarkastelemaan tutkimusaineistoani vernakulaarin auktoriteetin valossa.

Vernakulaari auktoriteetti

Internet ja sosiaalinen media on avannut tilaa tavallisten ihmisten kommunikaatiolle ja tarjonnut alustoja, joissa yksilöt voivat toimia omaehtoisesti. Vernakulaarit verkostot mahdollistavat yhteisesti tuotetun vernakulaarin auktoriteetin rakentumisen (Howard 2013, 82). Olen käyttänyt vernakulaarin auktoriteetin käsitettä tutkimusaineiston lukutapana: poiminut viitteitä vernakulaariin auktoriteettiin blogikirjoituksista ja kommentoinnista ja eritellyt, minkälaisia vernakulaarin auktoriteetin muotoja aineistossa esiintyy. Vernakulaari auktoriteetti tuo esiin maahanmuuttajiin liittyvissä huhuissa ja niiden omaehtoisessa kumoamisessa nähdyn tavallisten ihmisten ilmaisun voiman ja toisaalta sosiaaliselle medialle ja internet-kulttuurille tyypillisen vernakulaarin ja institutionaalisen sekoittumisen.

Vernakulaarin auktoriteetin tunnistaminen

Uuninpankkopoika-blogissa maahanmuuttajia koskevien huhujen kontekstissa vernakulaari auktoriteetti käy ilmi kahdella merkittävällä tavalla: käsityksissä huhuista ja niiden kertojien ydinjoukosta sekä bloggaajan ja osan kommentoijista yhteisesti rakentamana, jolloin näiden välisessä vuorovaikutuksessa tuotettu vernakulaari auktoriteetti nojaa bloggaajan ominaisuuksiin ja tämän kirjoituksille annettuun asemaan.

Blogikirjoituksissa tunnistetaan etenkin huhujen kertojien ydinjoukon verkostoissa rakentuva vernakulaari auktoriteetti, josta maahanmuuttajia koskevat huhut ovat vain yksi ilmenemistapa. Kirjoituksissa muun muassa luonnehditaan ydinjou-

kon ajatusten ”samassa padassa muhimista”, kuvaillaan uskon vahvistamista huhuilla ja tarinoilla ja puhutaan kertojien halusta pitää totena uskomattomimpiakin huhuja (esim. *Sakeaa soppaa* 20.10.2015). Sekä blogikirjoituksissa että kommentteissa tehdään edellä mainittuja tulkintoja huhujen kertojista, kuten luvussa 4 käy ilmi.

Esimerkiksi vuoden 2017 kirjoituksessa *Totta tuo lienee* (15.4.2017) palataan aiempiin huhujen kumoamisiin, jotka ovat käsitelleet lastenvaunutapausta, kultapaikkoja hampaisiinsa vaatinutta henkilöä ja maahanmuuttajille maksettua ajokoulua.³⁶ Kirjoituksessa kuvataan seuraavasti:

Uskonveljet ja -sisaret eivät aina tarvitse edes johtajia, vaan hartaan seurakunnan tavoin he vahvistavat toistensa uskoa. Itse tarina saa olla miten läpinäkyvää valhetta tahansa, kaikki käy. Itse asiassa ne kaikkein läpinäkyvimmat valheet uppoavat ja leviävät kaikkein parhaiten. - - Joskus jutun liikkeelle laittaja on selvästi epävarma itsekin, joten hän hakee vahvistusta uskollen.

Blogikirjoituksessa kuvataan osuvasti vernakulaarissa verkostossa rakentuvaa auktoriteettia, joka syntyy ihmisten välisessä kommunikaatiossa ja vahvistaa itse itseään. Howardin (2013, 82–83) mukaan vernakulaarit verkostot ja niissä rakentuva auktoriteetti voi olla yksilöä ja yhteisöä voimaannuttavaa tai vastakohtaisesti sisäänpäin kääntynyttä ja poissulkevaa. Jälkimmäisellä tavalla toimiva vernakulaari auktoriteetti voi estää uuden tiedon ja ajatusten vastaanottamisen. Etenkin huhuja tehtaileva ydinjoukko tulkitaan blogikirjoituksissa ja kommentteissa tällaiseksi: tälle joukolle huhujen oikaisua ja oikean tiedon jakamista pidetään blogikeskustelussa turhana ja mahdottomana. Huhujen kertojien vernakulaareissa verkostoissa rakentuvan vernakulaarin auktoriteetin tulkitaan toisin sanoen olevan vahva ja uutta informaatiota poissulkeva.

Kiinnostavaa on, että osa kommentoijista näkee ongelmallisena huhujen sijaan pikemminkin sen, että maahanmuuttajia koskevat huhut ja niihin liittyvä muu valtavirrasta poikkeava keskustelu on siirtynyt omista vernakulaareista verkostoituaan aiempaa laajempaan tietoisuuteen:

Mutta se oma tärkeä älämölö pitää saada julkaistua jossain. Koska ainutkaan asiallinen media ei sitä julkaise, niin älämölöttäjä pyrkii julkaisemaan sen kaikilla mahdollisilla keskustelupalstoilla ja blogien kommenttiosioilla.

³⁶ Lastenvaunuihin ja ajokouluun liittyvät huhut ks. s. 43–44. Kultapaikoista hampaissa ks. s. 67.

- - Sinänsä mitävittupalsta saisi puolestani olla olemassa, jos se pysyisi mitävittupalstalla. Kuten tuhannet muut salaliitto-, illuminati-, ufo- ja muut hörhöpalstat jotka ovat olemassa, mutta eivät mitenkään häiritse päivittäistä nettisurffailuani tunkemalla agendojaan kaikkialle. (Kommenttija, *Paimenpoika ja susi* 2.2.2016.)

Kommentin tulkinnan mukaan myös maahanmuuttajia koskevat huhut ovat osa vernakulaaria puhetta, jota on olemassa joka tapauksessa. Itse huhut eivät ole ongelma, vaan se, että ne leviävät kyseisen kommentoijan vierailemiin *online*-paikkoihin. Tällaiset kommentit vahvistavat puolestaan käsitystä, jonka mukaan ongelmallisena ei nähdä huhuja tehtailevaa ja levittävää ydinjoukkoa – jonka olemassaolo nähdään jonkinlaisena vakiona – vaan tietämättömät ja hyväuskoiset huhujen eteenpäinvälittäjät.

Toinen keskeinen tapa, jolla vernakulaari auktoriteetti ilmenee tutkimusaineistossa, on Uuninpankkopoika-blogissa rakentuva auktoriteetti, joka ammentaa kirjoittajan blogissaan julkituomasta henkilö kuvasta. Bloggaamisessa kirjoittaja rakentaa kuvaa itsestään ja asettuu persoonallaan sanottavansa taakse huolimatta siitä, että persoona voi olla tarkoituksenmukaisesti konstruoitu tai fiktiivinen (Koskinen 2014, 132). Vaikka Uuninpankkopoika on bloggaajan omien sanojen mukaan kirjoittajan alter ego (ks. Liite 1), blogin argumentaation vakuuttavuus rakentuu osaksi bloggaajan asiantuntijuuden varaan. Asiantuntijuus puolestaan perustuu sekä institutionaalisiin tekijöihin että kokemukseen. Koulutus, työ- ja luottamustoimikokemus ovat luonteeltaan institutionaalisia asiantuntemuksen lähteitä, joilla on laaja kulttuurinen hyväksyntä Suomessa. Esittelykirjoituksessaan *Kuka on Uuninpankkopoika?* (ks. Liite 1) bloggaaja listaa koulutuksensa sekä työhistoriaansa ja luottamustoimiaan ja asettaa tämän esittelykirjoituksen kautta omat kirjoituksensa tiettyyn kontekstiin: asiantuntijuutta löytyy monelta alalta. Institutionaalisesti tuotetun asiantuntemuksen lisäksi bloggaaja tuo kuitenkin vahvasti esiin myös kokemuksen kautta tuotettua asiantuntijuutta: esimerkiksi kokemus sosiaalityöntekijänä toimimisesta tulee esiin etenkin työttömyyttä ja työvoimapolitiikkaa käsittelevissä teksteissä, mutta sen voi tulkita liittyvän myös läheisesti sosiaalietuusteemaisten huhujen kumoamiseen. Myös kokemus blogin pitämisestä ja blogiin liittyvän palautteen vastaanottamisesta tuodaan usein esiin (esim. *Hullut päivät* 15.3.2015).

Instituutioiden ulkopuolisuuteen vetoaminen on olennainen osa vernakulaarin auktoriteetin rakentumista, ja vernakulaari rakentuukin aina suhteessa institutio-naaliseen ja on kytköksissä siihen (Howard 2013, 80–81; Howard 2008b, 497). Asiantuntijuuden ja kokemuksen lisäksi Uuninpankkopoika-blogissa vakuutta-vuutta rakennetaan vetoamalla tavallisuuteen ja ulkopuolisuuteen. Vernakulaarin dialektinen luonne näkyy blogissa, joka ammentaa argumentoinnissa ja vakuutta-vuuden luomisessa tavallaan sekä vernakulaarista että institutionaalisesta. Blogi-kirjoituksissa tasapainotellaan sisä- ja ulkopiiriläisyyden välillä: argumentaatiossa vedotaan asiantuntijuuteen ja riittävään sisäpiiriläisyyteen ja ymmärrykseen, jotta voidaan pätevästi kommentoida ajankohtaisia asioita. Tämä käy ilmi esimerkiksi kirjoituksissa, joissa pyritään kumoamaan huhu sosiaalietuuksia tai toimintatapoja selittämällä. Toisaalta on säilytettävä tietty ulkopuolisuus, jotta kritiikki on va-kuuttavaa. Tämä näkyy esimerkiksi tavassa kumota huhuja muun muassa oikaise-malla ja haastamalla valta-asemassa olevia poliitikkoja ja perinteistä mediaa, ja vedota jokaisen sekä oikeuteen että velvollisuuteen tutkia ja ymmärtää asioita itse.

Edellä mainitut vakuuttavuuden lähteet eivät kuitenkaan välttämättä avaudu yksit-täistä blogikirjoitusta lukevalle. Tutkimusaineistoni eli maahanmuuttajia koskevia huhuja kumoavat kirjoitukset muodostavat vain pienen osa blogin kaikista teks-teistä ja kirjoitusteemoista. Bloggaajan asiantuntijuuteen ja kokemukseen perus-tuva vakuuttavuus rakentuukin blogissa kokonaisuutena.³⁷

Oleellista vernakulaarille auktoriteetille on yhteisö, jonka vuorovaikutuksessa auk-toriteettia yhteisesti tuotetaan. Pelkät internetissä julkaistut blogikirjoitukset eivät yksinään rakenna vernakulaaria auktoriteettia, vaan oleellista on kirjoituksia luke-va ja kommentoiva yhteisö (ks. Howard 2013, 86). Bloggaajaan liitetty asiantunti-juus ja kokemus ovat oleellinen osa blogissa rakentuvaa auktoriteettia ja argumen-toinnin vakuuttavuutta, mikä näkyy kommenttiosion keskustelussa sekä negatii-vissa että positiivissa kommenteissa. Huhuista neuvottelussa ja kriittisissä kom-menteissa blogikirjoitusten vakuuttavuutta yritetään heikentää esimerkiksi blog-

³⁷ Blogin ymmärtäminen kokonaisuutena näkyy myös yleisösuhteessa (ks. s. 62–66) ja komment-tiosion keskustelukulttuurissa. Vakiokommentoijien puheenvuoroissa on viitteitä siitä, että he tun-nistavat blogin tyylin ja kommentoinnin keskustelukulttuurin sekä bloggaajan asettamat säännöt keskustelulle. Tämä käy ilmi esimerkiksi uusien kommentoijien ojentamisessa.

gaajan persoonaan liittyvällä vähättelyllä. Myös bloggaajan kokemus on väittelyn aiheena.³⁸

Osa Uuninpankkopoika-blogin kommentoijista tunnustaa bloggaajan asiantuntijuuteen ja kokemukseen perustuvan auktoriteetin. Tämä näkyy etenkin positiivisissa ja kannustavissa kommenteissa: bloggaaja nähdään esimerkiksi perinteisen median ja valtakunnan tasoista politiikkaa harjoittavien ulkopuolisena, joka kiinnittää huomiota epäkohtiin, puolustaa köyhiä ja tuo esiin asioiden oikean laidan. Huhujen kumoamisen vastaanotossa käy ilmi, kuinka useissa kommenteissa kannustetaan bloggaajaa ja kiitellään tämän viitseliäisyyttä pyrkiä kumoamaan maahanmuuttajia ja turvapaikanhakijoita koskevia huhuja:

Hyvä herra Timonen, en ymmärrä miten jaksat taistella päivästä toiseen järjen ja faktojen puolesta, mutta kiitän sinua siitä – sekä nasevista ja ajankohtaisista kirjoituksistasi, että kärsivällisyydestä mitä suurimman urpouden edessä. Kun on huono päivä ja usko alkaa mennä, luen kirjoituksiasi. Kiitos, kumarrus ja hatunnosto. Ei mulla muuta. (Kommentoija, *Suvakin kääntymys* 21.9.2015.)

Poliisiin en luota pätkääkään. Valta turmelee ja ehdoton valta turmelee ehdottomasti. - - Silti luotan heihin enemmän kuin harhaisiin persuihin ja muihin natseihin. Tämä kansa on jo kahtia.

Sakuun luotan! Kiitos, Saku! Olet läjäpäin parempi ihminen kuin minä, koska jaksat toivoa ja yrittää parempaa. Minä en enää jaksa. (Kommentoija, *Pi-mittävä poliisi?* 21.10.2015.)

Edellä esitellyissä kommenteissa on nähtävissä myös se, kuinka Uuninpankkopoika-blogi esiintyy jonkinlaisena ”järjen äänenä” toisille kommentoijille turvapaikanhakijatilanteen ja huhujen aiheuttaman epävarmuuden ja aggressiivisen internet-keskustelun keskellä, ja puheenvuoroissa saatetaan hakea jonkinlaista vertais-tukea bloggaajasta ja muista kommentoijista. Etenkin blogia usein kommentoivien vakiokommentoijien kohdalla onkin mahdollista tulkita blogi osaksi näiden vernakulaaria verkostoa, jossa rakennetaan yhteisesti kriittistä suhtautumista ympärillä tapahtuvaan ja korostetaan oman ajattelun tärkeyttä; blogi saattaa näyttäytyä paikkana, jossa jakaa tällaisten samanmielisten, ”järkevien” ihmisten kanssa ajatuksia.

³⁸ Bloggaaja on esimerkiksi itse toivonut, että blogin lukijat keskittyisivät enemmän kirjoitusten sisältöön kuin häneen henkilönä. Työttömyyttä käsittelevien kirjoitusten kohdalla tämä on mainittu, että puolet arvostelijoista ”kuvittelee minun kirjoittavan omista kokemuksistani ja toinen puoli väittää, että en voi tietää asiasta mitään, koska minulla ei ole kokemusta”. (*Huonoilla jäljillä* 23.11.2015.)

Vernakulaarin auktoriteetin rakentuminen osana Uuninpankkopoika-blogin vakuuttavuutta on hienovaraisempaa kuin huhujen kertojiin ja näiden vernakulaareihin verkostoihin liitetyissä käsityksissä. Blogissa ei asetuta institutionaalisten tahojen vastakohtaksi – kuten selkeästi tehdään valtamediaa vastaan käyvillä sivustoilla – vaan blogin vernakulaari auktoriteetti sekä tukee että haastaa institutionaalista (Howard 2008a, 205). Vaikka kommenttiosiossa esiintyy monia käsityksiä maahanmuuttajiin liittyvistä huhuista, on sieltä löydettävissä kuitenkin riittävästi vernakulaariin auktoriteettiin viittaavia piirteitä. Yksilöllinen pääsy informaation äärelle, vapaus valita kulutettava informaatio ja itseilmaisuuksien rinnalla ovatkin oleellisia piirteitä, joita blogissa painotetaan (ks. Howard 2012, 26, 42; Howard 2013, 82–83).

Myös blogin moniäänisyys tekee blogissa rakentuvasta vernakulaarista auktoriteetista hankalasti havaittavan. Vaikka vastustavissa kommentteissa luonnehditaan blogia monesti ”samanmielisten keskustelukerhoksi”, etenkin elokuussa 2015 tapahtuneen *Imagen* sivustolle siirtymisen ja lukijakunnan kasvun myötä, analyysi kuitenkin osoittaa blogin varsin moniääniseksi, josta erilaiset tulkinnat huhujen kumoamisesta ja tarkoituksesta sekä monet vasta-argumentit kumoamiseen ovat osoituksia. Uuninpankkopoika-blogia onkin mahdollista pitää moniäänisenä vernakulaarin puheen paikkana.

Vernakulaarin ja institutionaalisen sekoittuminen

Blogigenreen sisäänrakennettu ajatus vuorovaikutuksesta mahdollistaa moniäänisyyden ja tarjoaa alustan vernakulaarille puheelle, mutta samalla myös hämärtää rajoja institutionaalisen ja vernakulaarin välillä. Maahanmuuttajiin liittyvien huhujen kumoamisen kontekstissa tämä rajan hämärtyminen käy ilmi erityisesti sekä itse blogissa että maahanmuuttajia koskevissa huhuissa.

Maahanmuuttajia koskevissa huhuissa näkyy hyvin sosiaalisen median vernakulaari, joka on pikemminkin yhdistelmä institutionaalista ja vernakulaaria kuin institutionaalisen vastakohta (Howard 2008b). Huhuissa ja niiden ympärillä käydyssä keskustelussa korostuu epäluottamus erilaisiin yhteiskunnan instituutioihin: tämä

näkyä muun muassa valtamediavastaisuudessa ja käsityksissä sosiaalitoimiston salaliitosta ja poliisin salailusta. Fine ja Ellis (2010, 111) ovatkin huomioineet, kuinka huhut saattavat paljastaa heikentyneen luottamuksen instituutioihin: huhujen levittäjät näkevät usein perinteisistä auktoriteettilähteistä tulevan tiedon vääränä tai vajavaisena. Huhuissa näkyy myös, kuinka rajaa vernakulaarin ja institutionaalisen välillä pyritään häivyttämään tarkoituksenmukaisesti. Tämä käy ilmi etenkin huhuissa, joiden väitteiden perustelemiseen on nähty paljon vaivaa tai jotka muistuttavat muodoltaan uutisia.

Tahallinen vernakulaarin ja institutionaalisen sekoittaminen ei kuitenkaan jää huomaamatta Uuninpankkopoika-blogin kumoamisissa, vaan sen paljastamista käytetään kumoamisen keinona tunnistamalla esimerkiksi huhujen alkuperä ja huhujen levittämisen motiiveja. Huhujen kumoamisen kannalta haastavaksi muodostuu kuitenkin se, että myös blogissa käydään köydenvetoa vernakulaarin ja institutionaalisen välillä; sekä huhuissa että niiden kumoamisessa saatetaan vedota institutionaalisiin lähteisiin, kuten lakiin tai tilastoihin. Lähteiden tulkinta osoittautuu kuitenkin kiistakapulaksi. Perinteisen median uutisia saatetaan käyttää sekä osoituksena luotettavasta huhun kumoamisesta että huhujen sisältämien väitteiden vahvistamiseen. Huhuissa ja etenkin niistä neuvottelussa näkyykin se, että institutionaalinen koetaan usein hankalaksi tulkittavaksi – tilastot, lakipykälät, näiden oikea tulkinta, välttämättä medialukutaitokaan, eivät ole itsestään selviä taitoja.

Uuninpankkopoika-blogin asemoituminen institutionaalisen ja vernakulaarin väliin aiheuttaa myös tiettyjä jännitteitä, jotka näkyvät blogissa käydyssä keskustelussa. Howardin (2010) mukaan tekijyys ei ole olennaisin vernakulaaria määrittävä ominaisuus, vaan myös esimerkiksi institutionaaliset toimijat voivat käyttää vernakulaaria diskurssia. Uuninpankkopoika-blogin siirtyminen *Image*-lehden sivustolle elokuussa 2015 aiheutti sen, että bloggaajan oli usein perusteltava kirjoittavansa oman mielensä mukaan ja edustavansa omia mielipiteitään. Blogin on kuitenkin selvästi nähty tuottavan *Imagelle* lisäarvoa, koska se siirtyi lehden sivustolle. Kiinnostavaa onkin, että maahanmuuttajiin liittyviä huhuja kumoavissa kirjoituksissa vaikuttavuus syntyy siitä, että blogikirjoitukset katsotaan – riittävästi – institutionaalisten toimijoiden ulkopuolella tapahtuvaksi toiminnaksi, jossa raken-

netaan jonkinlaista omaa vernakulaaria auktoriteettia. Uuninpankkopoika-blogissa huhujen kumoaminen nojaakin analyysini perusteella asemoitumiseen institutio-naalisen ja vernakulaarin väliin.

Sosiaalinen media on vahvistanut arkipäiväisen kommunikaation ja tavallisten ihmisten ilmaisun voimaa. Howard (2010, 256–257) näkee sosiaalisen median vernakulaarin hybridiluonteen pääasiassa positiivisessa valossa, koska sillä on mahdollisuus haastaa vallitseva diskurssi. Tavallisten ihmisten vernakulaarin puheen on mahdollista päästä esiin instituutioiden rinnalla sosiaalisen median kautta ja saada aikaan muutosta. Maahanmuuttajiin liittyvissä huhuissa sosiaalisen median voima ja huhujen leviäminen omista vernakulaareista verkostoistaan nähdään kuitenkin pääasiassa negatiivisena asiana. Finen ja Ellisin (2010, 105) mukaan huhut eivät koostu pelkästään epätosiksi tai tosiksi tuomituista väitteistä, vaan ne ilmaisevat tietynlaisia ideoita ja käsityksiä, jotka puolestaan vastaavat sosiaaliseen tarpeeseen ja joita voidaan käyttää toiminnan perusteena. Tutkimusaineistossa on viitteitä siitä, että huhuilla on vaikutusta esimerkiksi poliisin ja perinteisen median toimintaan sekä yleiseen ilmapiiriin. Huhujen lietsoma vihamielinen ilmapiiri ja mahdollinen johtaminen toimintaan ovat yksi syy sille, miksi toiset blogissa keskusteluun osallistuvat ovat huolissaan huhuista.

Vaikka maahanmuuttajia koskevien huhujen kumoaminen osoittautuu hyvin hankalaksi tehtäväksi, on huhuja kumoavat blogikirjoitukset mahdollista nähdä omaehtoisena toimintana, joka edustaa vastarintaa huhuja ja niiden levittäjiä kohtaan; blogikirjoituksissa korostetaan usein huhuista kirjoittamista toimintana ja vaikeamisen seurauksia. Vaikeneminen nähdään syynä huhujen ja niihin linkittyvän maahanmuuttovastaisen puheen dominoimiseen sosiaalisessa mediassa (esim. *Pelon riivaamat* 14.12.2015). Uuninpankkopoika-blogia itsessään voidaan kuitenkin pitää osoituksena vernakulaarin ilmaisun voimasta: Tavallisuudesta, riittävästä ulkopuolisuudesta ja yksilön kriittisestä ajattelusta ammentavan blogin kirjoitukset nousivat laajan yleisön tietoisuuteen vuoden 2015 aikana, ja blogi saavutti jonkinlaisen auktoriteettiaseman maahanmuuttoa ja huhuja ruotivien kirjoitusten kautta. Bloggaajan ja ammattijournalistin eroja ruotivan kirjoituksen *Eri puntarilla* (18.2.2016) kommenttiosiossa eräs kommentoija kuvailee Uuninpankkopoika-blogin saavuttamaa auktoriteettiasemaa osuvasti:

Blogisi on suunnattoman laadukas, ja et todellakaan kuulu tuhansien muiden blogaajien joukkoon satunnaisena kasvona. Sinut on huomioitu monella tasolla, ja olet saanut arvostetun palkinnonkin tästä; sinua mitataan eri skaalalla ammattitaitosi vuoksi. Se on sekä kiro että kehu. Blogiasi käytetään monessa keskustelussa lähteenä jne. joten sen laatu on jatkuvan suurennuslasin alla monien silmissä.

Omaehtoinen huhujen kumoaminen ei tutkimukseni tapausesimerkissä ole yhden-tekevää, sillä tutkimusaineisto osoittaa myös, kuinka blogikirjoituksiin reagoidaan yksityishenkilöiden, muiden blogisivustojen ja median edustajien toimesta (esim. *Pimeät mielet* 16.3.2015; *Lynkataan kansalainen* 3.7.2015; *Mediajulkisuutta* 23.9.2015). Myös huhujen kumoamisella voidaan toisin sanoen todeta olevan todellisia sosiaalisia vaikutuksia, vaikka itse huhutekstin elinkaari ei päätykään kumoamiseen. Huhujen kumoamisen merkityksellisyydestä kertovat myös Uuninpankkopoika-blogin saama mediahuomio ja blogia kommentoivien kokemus toiminnan tärkeydestä. Analyysini osoittaa, että Uuninpankkopoika-blogin omaehtoinen huhujen kumoaminen on enemmänkin kamppailua vernakulaarin puheen tilasta kuin pelkästään pyrkimystä kumota maahanmuuttajiin liittyviä huhuja paikansapitävällä informaatiolla.

Huoh. Netti oli parempi paikka ennen kuin idiootit oppivat käyttämään tietokonetta.

(Kommentoija, *Pimittävä poliisi?* 21.10.2015)

6. YHTEENVETO JA POHDINTA

Tutkimuksessani olen tarkastellut omaehtoista huhun kumoamista ja sitä, kuinka huhujen kumoaminen asettuu osaksi huhuprosessia. Lähtökohtana olen pitänyt sitä, että huhut ovat kulttuurisessa kontekstissa muotoutuneina tekstejä, ja kulttuurituotteet kertovat myös niitä ympäröivästä sosiaalisesta todellisuudesta. Tavoitteenani on ollut tuoda läpinäkyvyyttä huhuprosessiin ja vähän tutkittuun huhujen kumoamiseen. Tarkastelemalla Uuninpankkopoika-blogissa käytyä keskustelua olen myös pyrkinyt valaisemaan sitä, minkälaisia puheenvuoroja esitettiin toistaiseksi varsin poikkeuksellisessa turvapaikanhakijatilanteessa vuonna 2015.

Tutkimusaineistonani toimivien blogikirjoitusten päältäpäin katsottu tavoite oikeista huhujen maahanmuuttajiin liittyviä väitteitä ei osoittaudu tutkimuksessani ainoaksi kumoamisen tavoitteeksi: blogikirjoitusten yleisösuhte antaa viitteitä siitä, että kumoamisella pyritään vahvistamaan myös samanmielisen yleisön käsityksiä huhuista ja niiden kertojista ja toisaalta varoittamaan kaikkia lukijoita huhujen mahdollisista negatiivisista seurauksista. Huhujen kumoaminen on blogissa kommentoiville väylä keskustella huhuissa esiintyviä väitteitä laajemmista teemoista, kuten maahanmuutosta ja median roolista.

Folkloristiikan näkökulmasta on kiintoisaa, kuinka tietoisuus suullisen perinteen lajeista näkyy aineistossa: nykytarinoiksi tunnistamista käytetään blogikirjoituksissa ja toisinaan myös kommentoinnissa eräänlaisena huhujen kumoamisen keinona. Analyysissa tehdyt huomiota tukevat myös aiempaa huhututkimusta: huhujen sisällöstä ja merkityksistä neuvotellessaan toiset kommentoijat saattavat esimerkiksi vedota huhujen sanomaan eli niiden kulttuuriseen logiikkaan tai symboliseen totuuteen. Vuoden 2015 huhumyllyjen pyöriessä huhuja eteenpäin välittävät nähtiin myös herkkäuskoisina ja naiiveina. Tämä toistaa aiempia tutkimustuloksia siitä, että huhut nähdään usein kielteisenä ilmiönä, joka täytyy poistaa kierrosta ja tarjota tilalle älykkään ihmisen arvoista informaatiota (Fine & Turner

2001, 24). Huhujen levittäminen ja tehtaileminen tulkitaan blogikirjoituksissa ja kommenteissa toisinaan myös vahvasti poliittiseksi toiminnaksi, ja huhuilla arvioidaan olevan negatiivisia seurauksia. Tämä mukailee esimerkiksi Finen ja Ellisin (2010, 105) ajatusta siitä, että huhut ovat sosiaaliseen tarpeeseen vastaavia käsityksiä, joita voidaan käyttää myös toiminnan perustana.

Blogissa esiintyvissä käsityksissä herkkäuskoisten huhun levittäjien rinnalle piiryykin kuva pahansuovasta, maahanmuuttovastaisesta ydinjoukosta, joka myös tehtailee huhuja tarkoituksenmukaisesti. Etenkin huhuja levittävien maahanmuuttovastaisien sivustojen toiminnassa näkyy se, kuinka huhujen kulttuurista logiikkaa saatetaan hyödyntää huhujen tehtailussa: kontekstistaan irrotettu kuva tai uutinen voidaan tulkita uudelleen niin, että se istuu huhujen kertojien käsityksiin etnisesti ja kulttuurisesti toisten epäilyttävyydestä ja epärehellisyydestä. Vuoden 2015 maahanmuuttajiin ja turvapaikanhakijoihin liittyvät huhut linkittyvätkin vahvasti maahanmuuttokeskustelussa käytettyyn talousretoriikkaan ja toisaalta maahanmuuttovastaisesta puheesta tuttuihin teemoihin.

Huhut ja niiden kumoaminen ovat osa sosiaalista todellisuuttamme, joka rakentuu myös internetissä ja sosiaalisessa mediassa – millaiseksi yksilön sosiaalinen todellisuus rakentuu riippuu kuitenkin tämän vernakulaareista verkostoista. Yksilöillä on globaalin kommunikaatioteknologian ja sosiaalisen median ansiosta enemmän vaihtoehtoja valita kuluttamansa sisältöjä ja myös enemmän tilaisuuksia kuluttaa vernakulaaria sisältöä. Tämä lisää vernakulaarin auktoriteetin valtaa, sillä yksilöt voivat valita kuluttaa omien arvojensa mukaista sisältöä. (Howard 2013, 82.) Uunipankkopoika-blogissa keskustelevat näkevätkin ongelmallisena juuri sen, että maahanmuuttovastaisen ydinjoukon vuosia toistamat väitteet levisivät vuoden 2015 huhujen mukana omista vernakulaareista verkostoistaan laajan yleisön tietoisuuteen.

Uunipankkopoika-blogi osoittautui tutkimuksessani yllättävän moniääniseksi vernakulaarin puheen paikaksi – alun perin tutkimusaineistoa valitessani pohdin pitkään, tekeekö esimerkiksi blogin moderointi aineistossa esiintyvistä puheenvuoroista yksipuolisia. Tutkimusprosessissa haastavaksi koin erityisesti materiaalin runsauden ja aineiston rajaamisen – vuodesta 2010 lähtien toimineessa ja lähes päivittäin julkaisevassa blogissa analysoitavaa materiaalia olisi riittänyt. Tutki-

mukseni hahmottelee vain yhden näkökulman blogiin, jossa käsitellään maahanmuuttoteeman ja huhujen lisäksi paljon muitakin ajankohtaisia aiheita; mahdollisuus saada myös sensuroidut kommentit mukaan tai seurata blogin keskustelua reaaliajassa voisi piirtää toisenlaisen kuvan huhuista käydyn keskustelun luonteesta. Tutkimusasetelmassani olen kuitenkin pyrkinyt ottamaan nämä internet-aineiston asettamat haasteet huomioon.

Internet ja sosiaalinen media onkin ollut tutkimukseni tärkeä konteksti, jonka olemusta ja roolia olen pohtinut useaan otteeseen tutkimusprosessin aikana. Sosiaalisen median vaikutus on helppoa nähdä yksittäisten kirjoitusten ja otsikoiden jakamisen nopeudessa ja helppoudessa, kuten maahanmuuttajia koskevien huhujen laaja ja nopea leviäminen vuoden 2015 aikana osoittaa. Huhuihin kietoutuu kuitenkin informaation välityksen nopeuden lisäksi oleellisempia kysymyksiä internet-kommunikaation luonteesta, jota olen pyrkinyt analysoimaan ja havainnollistamaan vernakulaarin auktoriteetin käsitteellä. Internet ja sosiaalinen media on tarjonnut alustan vernakulaarin auktoriteetin, tavallisten ihmisten *online*-kommunikaatiossa syntyvän auktoriteetin, rakentumiselle. Selvimmin tämä näkyy juuri maahanmuuttajiin liittyvissä huhuissa ja etenkin käsityksissä huhujen kertojien ydinjoukosta, jonka verkostoissa syntyvä auktoriteetti nähdään uutta informaatiota poissulkevana. Tulkitsen kuitenkin myös Uuninpankkopoika-blogin itsessään osoitukseksi vernakulaarista auktoriteetista, joka on saanut tunnustusta esimerkiksi *Image*-lehden sivustolle siirtymisen myötä. Vernakulaari auktoriteetti havainnollistaakin arkipäiväisen kommunikaation ja tavallisten ihmisten ilmaisun voimaa. Tämä ilmaisun voima näkyy vahvasti tutkimusaineistossa, ja on myös yksi syy sille, miksi toiset keskusteluun osallistujat ovat huolissaan huhuista.

Huhujen kumoamisessa olen ollut kiinnostunut siitä, kuinka sekä huhuissa että niiden kumoamisessa on kyse vernakulaarista, omaehtoisesta toiminnasta, johon kuitenkin sekoittuu poliittisia ja institutionaalisia piirteitä. Aineistossani esiintyvien käsitysten mukaan huhuilla on negatiivisia seurauksia, kuten pelon, epäluulon ja vihan lietsominen. Nämä käsitykset yhtenevät myös julkisuudessa esitettyjen arvioiden kanssa turvapaikanhakijoita ja maahanmuuttajia koskevista, vuonna 2015 liikkuneista huhuista. Huhujen kumoaminen asettuu osaksi huhuprosessia; esimerkiksi Donovan (2004, 101, 119–121) on huomionnut, kuinka kumoaminen vaikuttaa huhujen ja nykytarinoiden kehitykseen sosiaalisina käytänteinä. Kerto-

muksen kertaaminen internetin keskustelupalstalla – vaikkakin pyrkimyksenä kumota se – saattaa Donovanin mukaan vakiinnuttaa nykytarinat ja huhut tiettyyn muotoon, tehdä niistä monimutkaisempia ja ylläpitää niitä. Myös Fine ja Ellis (2010, 44) ovat huomioineet, kuinka esimerkiksi poliisi ja perinteisen median edustajat osallistuvat huhuja kumotessaan huhujen poliittisen ja retorisen sijainnin määrittelyyn julkisessa keskustelussa. Myös Uuninpankkopoika-blogissa kustelevat osallistuvat tällaiseen keskusteluun ja asettuvat näin osaksi huhuprosessia. Uuninpankkopoika-blogin rooli itse huhutekstien elinkaareissa vaatisi kuitenkin huhujen kumoamisen vastaanoton tarkastelua laajemmin erilaisissa kanavissa ja sivustoilla.

Tutkimukseni ei anna vastauksia siihen, kuinka huhuja tulisi kumota – huolimatta siitä, että olen eritellyt blogissa esiintyviä kumoamisen keinoja ja kommentoissa ehdotettuja kumoamisen tapoja. On mahdollista pohtia, olisiko huhuja kumoavissa blogikirjoituksissa ja niihin liittyvässä kommentoinnissa tilastojen ja lakipykäliden sijaan ollut hedelmällisempää tarjota tilalle parempi ”vastakertomus” ja pureutua näin huhujen symboliseen totuuteen, kuten Donovan (2004, 186–187) ehdottanut. Koska blogikirjoitusten kumoamista ei kuitenkaan ole suunnattu yksinomaan huhujen kertojille, tarvittaisiin tällaisiin kysymyksiin vastaamiseen toisenlainen aineisto.

Huomioni on kiinnittynyt ennemminkin siihen, miksi huhuja pyritään omaehtoisesti kumoamaan. Tulkintani mukaan Uuninpankkopoika-blogissa tehty huhun kumoaminen on osoitus omaehtoisesta vastarinnasta huhujen ja niiden rinnalla kulkevan maahanmuuttovastaisen puheen dominointipyrkimyksiä vastaan. Kommentoinnissa on puolestaan viitteitä siitä, kuinka osa kommentoijista hakee jonkinlaista vertaistukea: blogissa tehty huhujen kumoaminen toimii osoituksena siitä, että epäselvässä yhteiskunnallisessa tilanteessa ja kärjistyneen keskustelun keskellä on järkeviä, kriittisiä ja ajattelevia ihmisiä.

Vernakulaarilla ilmaisulla on valtava voima; tämän tähden myös vuoden 2015 jälkimainingeissa on käyty huolestunutta keskustelua MV:n kaltaisten populististen vastamedioiden noususta. On mahdollista, että vernakulaaria auktoriteettia hyödynnettäisiin tarkoituksenmukaisesti ja kielteisesti vaikuttavin tarkoituksin –

aivan kuten huhujen kulttuurista logiikkaa. Tämä näkyy jo nyt julkisuudessa esitetyissä arvioissa siitä, kuinka vaikeaa on löytää kanavia, joita pitkin tavoittaa valtaosa väestöstä; voimme valita yhä enemmän kuluttamamme informaation. Internetin myötä vahvistunut omaehtoinen kulttuurituotanto on nähty jo pitkään haasteena institutionaalisille toimijoille, kuten perinteiselle medialle. Toisaalta on esitetty myös ajatuksia siitä, kuinka internetiä läpäisevä kaupallisuus tunkeutuu vernakulaarin alueelle, ja instituutiot pyrkivät myös hyödyntämään internetissä omaehtoisesti tuotettua sisältöä. Tämä näkyy hyvin juuri esimerkiksi bloggaamisen ammattimaistumisena. Uuninpankkopoika-blogin suosion kasvamisen myötä, ja sen vakiinnutettua asemansa *Imagen* ja myöhemmin Apu.fi-mediasivustolla, onkin kiintoisaa pohtia, missä kulkee raja institutionaalisen ja vernakulaarin, omaehtoisen toiminnan välillä. Internet-kommunikaatiossa rakentuvaan vernakulaariin auktoriteettiin ei kuitenkaan pidä suhtautua kielteisenä ilmiönä, vaan kuten Howard (2010, 256–257) on huomauttanut, nähdä myös mahdollisuus positiiviseen sosiaaliseen muutokseen vernakulaarin transformatiivisessa voimassa. Erilaiset laajalle levinneet ja vaikuttavat some-kampanjat toimivat hyvänä osoituksena tästä.

Akateemisessa tutkimuksessa on vuoden 2015 jälkeen tartuttu esimerkiksi faktantarkistukseen ja populistisiin vastamedioihin. Poliittisten voimasuhteiden ja huhu- ja kertovien käsitysten ja motivaatioiden tarkastelu on jäänyt oman tutkimukseni ulkopuolelle. Erot huhuja tehtailevien ja toisaalta moninaisten välittäjien motivaatioiden välillä olisikin kiintoisa jatkotutkimuksen aihe. Vuonna 2015 saapuneiden turvapaikanhakijoiden keskuudessa ja sosiaalisessa mediassa on myös kerrottu liikkuneen erilaisia huhuja, joilla on arveltu olleen vaikutusta ihmisten liikkumiseen (Mäntymaa 10.3.2018). Huhujen kohteena olleiden turvapaikanhakijoiden ja eri maahanmuuttajaryhmien ääni jääkin kokonaan tämän tutkimuksen ulkopuolelle (ks. Fine & Ellis 2010, 118–121). Folkloristien tulisi tarkastella vernakulaarin ja institutionaalisen ilmaisun suhdetta yhä syvemmin, sillä suhtautuminen internetissä kukoistavaan vernakulaariin auktoriteettiin tulee olemaan lähitulevaisuuden haaste.

LÄHTEET

Kaikki internet-osoitteet tarkistettu 15.11.2018.

Tutkimusaineisto

Uuninpankkopoika Saku Timonen -blogi. Saatavilla:
<<http://blogit.apu.fi/uuninpankkopoikasakutimonen/>>

Aineisto pdf-tallenteina kirjoittajan hallussa.
Primaariaineisto tallennettu 14.9.2017.
Sekundaariaineisto tallennettu aikavälillä syyskuu 2017 – tammikuu 2018.

Primaariaineisto

Uskossa vahvat 11.1.2015
Tyhmiä höynäytetään 9.2.2015
Herkkäuskoiset narrattavat 2.3.2015
Hullut päivät 15.3.2015
Sormennäyttäjän puheenvuoro 19.3.2015
Kanan muisti 20.7.2015
Yhteensattumia ja kuulopuheita 2.8.2015
Se vaarallinen juttu 9.8.2015
Kolme myyttiä 17.8.2015
Lisää myyttejä 19.8.2015
Puhutaan sitten kustannuksista 24.8.2015
Leipää, tonnikalaa ja mediakasvatusta 14.9.2015
Kun mikään ei kelpaa 19.9.2015
Halu uskoa 20.9.2015
Suvakin kääntymys 21.9.2015
Uskomisen halu 29.9.2015
Mamukriittisten nigerialaiskirjeet 19.10.2015
Sakeaa soppaa 20.10.2015
Kanadan ankka 21.10.2015
Pimittävä poliisi? 21.10.2015
Taas höynäytetään tyhmiä 29.10.2015
Huonoilla jäljillä 23.11.2015
Provokaattorin aapinen 1.12.2015

Sekundaariaineisto

Muiden vuosien (2010–2017) huhuja kumoavat blogikirjoitukset

Finni persposkessa 25.8.2011
Muuttuuko ihminen? 27.7.2012
Lukko päässä 26.5.2013
Luetun ymmärtämättömyyttä 27.8.2013
Öykkärit ja maan hiljaiset 6.1.2014

Roskiksien tonkijat 12.3.2014
Näyttö vahvistuu 13.3.2014
Soihdut ja talikot 14.8.2014
Apinaa koijataan 29.8.2014
Alkulähde 17.9.2014
Perimmäinen syy 22.1.2016
Paimenpoika ja susi 2.2.2016
Kun kansa tuli hulluksi 3.2.2016
Melkein tapahtunut todellisuus 7.2.2016
Kolme myyttiä II 17.8.2016
Höynäytettäviä riittää 26.8.2016
Totta tuo lienee 15.4.2017
Sitkeä myytti 24.4.2017
Mistä näitä sikiää? 4.8.2017
Uusi alkulähde 29.8.2017

Muut vuoden 2015 kontekstikirjoitukset

Mamut vai perustuslaki? 6.2.2015
Viisasten kerho 27.2.2015
Pimeät mielet 16.3.2015
Kynnistä rahastusta 20.3.2015
Nettiraivo ja itsetunto 1.4.2015
Turha aloite 15.4.2015
Totuus sattuu 16.5.2015
Verenhimoa 24.6.2015
Kansalainen vs. kansanedustaja 2.7.2015
Lynkataan kansalainen 3.7.2015
Tissiposkifasistit 8.7.2015
Rikollinen performanssi 27.7.2015
Puhtaaksi harjausta 1.8.2015
Puhtaalta pöydältä 9.8.2015
Demokratian viholliset 9.8.2015
Tiedättekö mistä puhutte? 20.8.2015
Elintasosurffarit meritaksissa 21.8.2015
Puhutaanko persua? 23.8.2015
Missä someraivo? 26.8.2015
"Maahanmuuttokriittisten" sananvapauskäsitys 28.8.2015
Ääripäät ja sananvapaus 5.9.2015
Sopivat syntipukit 10.9.2015
Valikoitu totuus 18.9.2015
Askelten kaiku 20.9.2015
Mediajulkisuutta 23.9.2015
Syyttömät ja syylliset 24.9.2015
Haaste lukijoille 28.9.2015
Taistelu sieluista 30.9.2015
Näin nämä asiat koetaan 1.10.2015
Ymmärrysvajetta 10.10.2015
Lyhyet jäljet 23.10.2015
Lauman elämää 1.11.2015
Helppo maali 2.11.2015

Tiedote ja uutiset 3.11.2015
Tilannekatsaus 6.11.2015
Siveyden sipulit 10.11.2015
Demokratiaa ja räntäsadetta 12.11.2015
Näin narrataan 13.11.2015
Tyhmien dialogia 18.11.2015
Mitä tapahtui oikeusvaltiolle? 25.11.2015
Turvallisuusuhka 27.11.2015
Kohta palaa taas 2.12.2015
Pelon riivaamat 14.12.2015
Joulun sanoma 21.12.2015
Uskonnon ja sananvapauden asialla 27.12.2015

Muut kirjoitukset

Lauman älykkyys 12.3.2010
Suurmieshöpinää 12.3.2010
Paikkarin torppa ja mens sana in corpore sano 12.3.2010
Median vika 28.4.2012
Eri puntarilla 18.2.2016
Tästä eteenpäin 10.4.2017

Sanomalehdet ja verkkojulkaisut

Auvinen, Henni & Matti Pitkänen 2015: Kemijärvi majoittaa turvapaikanhakijat kerrostaloon - vanhat asukkaat halutaan muualle. *Iltalehti* 18.9.2015.
<<https://www.iltalehti.fi/uutiset/a/2015091820372977>>

Hamilo, Marko 2014: Helsingissä Kalliossa muhii punavihreä kupla. *Suomen Uutiset* -verkkojulkaisu 7.7.2014. <<https://www.suomenuutiset.fi/helsingissa-kalliossa-muhii-punavihrea-kupla/>>

Hentunen, Karita 2015: Sakari Timosen blogi on yksi Suomen luetuimmista – ”Kun jokin asia uutisissa jää vaivaamaan, selvitän sen”. *Karjalainen* 25.12.2015.
<<https://www.karjalainen.fi/uutiset/uutis-alueet/kotimaa/item/93497>>

Lehto, Mika 2015: Perussuomalaisten puoluesihteerin Jyväskylän väkivaltaisuuksista: ”Meillä ei ole sinne puolueena minkäänlaisia yhteyksiä”. *Ilta-Sanomien* 2.8.2015.
<<https://www.is.fi/kotimaa/art-2000000970489.html>>

Lehtonen, Veli-Pekka & Mari Koppinen 2015: Krista Kosonen: Vaalitulokset ei edusta minun Suomeani, en tunne ketään perussuomalaisia äänestänyttä. *Helsingin Sanomat* 20.4.2015. <<https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002817904.html>>

Matilainen, Ville 2012: Tapaus Enkeli-Elisa. Yle Elävä arkisto 18.7.2012.
<<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2012/07/18/tapaus-enkeli-elisa>>

MTV Uutiset 2015: Vastaanottokeskus kumoaa some-huhut ”väärauskoisten” pattojen polttamisesta. *Kotimaa* 4.9.2015.

<<https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/vastaanottokeskus-kumoaa-some-huhut-vaarauskoisten-patiojen-polttamisesta/5296072#gs.69NvOvA>>

Mäntymaa, Eero 2018: Analyysi: Miksi 21 000 irakilaista haki turvapaikkaa juuri Suomesta? Tässä 6 syytä. Yle Uutiset 10.3.2018. <<https://yle.fi/uutiset/3-10102351>>

Nieminen, Tommi 2018: Ilja Janitskin loi ja hylkäsi MV-lehden, ja nyt hän kääntää selkensä sen kannattajille – ”Olen saanut tarpeekseni isänmaallisten skenestä, siitä pelleilystä”. *Helsingin Sanomat* 18.2.2018. <<https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000005569875.html>>

Niemistö, Elina 2015: Poliisi tyrmää huhut pommintekovälineistä Kauhavan vastaanottokeskuksessa. Yle Uutiset 18.11.2015. <<https://yle.fi/uutiset/3-8465189>>

Nironen, Saija 2015: Tuli roihunnut useissa vastaanottokeskuksissa – Yle koosti syksyn tapaukset yhteen. Yle Uutiset 10.12.2015. <<https://yle.fi/uutiset/3-8517586>>

Rautio, Marjatta & Ville Juutilainen 2016: Näin Suomi muuttui – katso miten turvapaikkakriisi eteni ja näkyi vuonna 2015. Yle Uutiset 17.1.2016. <<https://yle.fi/uutiset/3-8595369>>

Salminen, Solmu 2018: MV-valemediaa julkaissut Ilja Janitskin on tuomittu viharikoksista vankilaan – käräjäoikeus: ”Täysin poikkeuksellinen kokonaisuus”. *Iltalehti* 18.10.2018. <<https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/74d9be88-77d5-4908-b4be-952bc8132392>>

Siivikko, Jarmo 2015: Infektiolääkäri: Turvapaikanhakijat eivät levitä tauteja. Yle Uutiset 2.12.2015. <<https://yle.fi/uutiset/3-8498013>>

Solla, Katja 2017: Valheenpaljastajan Johanna Vehkoo: En arvannut, kuinka isoksi ilmiöksi valeuutiset paisuvat. Yle Oppiminen. Valheenpaljasta. 20.1.2017. <<https://yle.fi/aihe/artikkeli/2017/01/20/valheenpaljastajan-johanna-vehkoo-en-arvannut-kuinka-isoksi-ilmioksi>>

Takala, Anna 2018: Suomi on keskeyttänyt pakkopalautukset Irakiin – Irak ei suostu ottamaan palautettuja vastaan. *Helsingin Sanomat* 26.10.2018. <<https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005877886.html>>

Turun Sanomat 2015: Saksalaisristeilijä Turkuun – huhu teki eläkeläisistä pakolaisia. 14.9.2015. <<https://www.ts.fi/uutiset/paikalliset/814970/Saksalaisristeilija+Turkuun++huhu+teki+elakelaisista+pakolaisia>>

VR Group Junablogi 2015: VR toivottaa kaikki matkustajat tervetulleiksi junaan. 10.9.2015. <<http://www.junablogi.fi/fi/junablogi/?article=vr-toivottaa-kaikki-matkustajat-tervetulleiksi-junaan>>

Verkkosivut

Inspiration Blog Awards 23.4.2016: Vuoden inspiroivimmat blogit palkittu Inspiration Blog Awards -gaalassa – katso voittajat ja kuvat!

<<http://www.inspirationblogawards.com/2016/04/23/vuoden-inspiroivimmat-blogit-palkittu-inspiration-blog-awards-gaalassa-katso-voittajat-kuvat/>>

Jyväskylän yliopisto 2018: Kansalaisjournalismi. Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali: Sanat-kansio. <<http://kans.jyu.fi/sanasto/sanat-kansio/kansalaisjournalismi>>

Kielitoimiston sanakirja 2018: suvakki. Kotimaisten kieltenkeskus ja Kielikone Oy. <<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/suvakki>>

Maahanmuuttovirasto 2018: Sanasto. <<https://migri.fi/sanasto>>

Sisäministerio 2018: Palautussopimukset. Maahanmuutto: Vapaaehtoinen paluu ja palauttaminen. <<https://intermin.fi/maahanmuutto/vapaaehtoinen-paluu-ja-palauttaminen/palautussopimukset>>

Tieteen termipankki 2018: Folkloristiikka: huhu. <<http://tieteentermipankki.fi/wiki/Folkloristiikka:huhu>>

Tieteen termipankki 2018: Folkloristiikka: kansa. <<http://tieteentermipankki.fi/wiki/Folkloristiikka:kansa>>

Väestöliitto 2018: Maahanmuuttajien määrä. <http://www.vaestoliitto.fi/tieto_ja_tutkimus/vaestontutkimuslaitos/tilastoja/maahanmuuttajat/maahanmuuttajien-maara/>

Raportit ja tiedotteet

Euroopan muuttoliikeverkosto (EMN) 2016: Maahanmuuton tunnusluvut 2015. Saatavilla: <http://www.emn.fi/files/1363/EMN_maahanmuuton_tunnusl_2015_tumma.pdf>

Eurostat News Release 44/2016. 4.3.2016. Saatavilla: <<https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf/>>

Sadankomitea 2015: Sadankomitean rauhanpalkinto bloggaaja Sakari Timoselle. Tiedote 4.12.2015. <<http://www.sadankomitea.fi/rauhanpolittiikkaa/tiedote/sadankomitean-rauhanpalkinto-bloggaaja-sakari-timoselle>>

Suojelupoliisi (Supo) 2015: Turvapaikanhakija ja kansallinen turvallisuus. Lehdistötiedote 3.11.2015. Saatavilla: <https://www.poliisi.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/poliisiwwwstructure/40822_20151103_Lehdistotiedote_tp-hakijat_ja_kansallinen_turvallisuus.pdf?9d408f553ee4d288>

Suulliset tiedonannot

Pyrhönen, Niko 2018: Kansallismielisten tarinoiden kaaret uudesta vanhaan mediaan. Studia Generalia -luento Turun kaupunginkirjastossa 5.4.2018.

Kirjallisuus

Aittola, Tapio & Vesa Raiskila 1995: Jälkisanat. – Peter L. Berger & Thomas Luckmann, *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma*. 213–231. Suom. ja toim. Vesa Raiskila. Helsinki: Gaudeamus.

Allport, Gordon & Leo G. Postman 1947: *The Psychology of Rumor*. New York: Holt.

Anttonen, Pertti 2005: *Tradition through Modernity. Postmodernism and the Nation-State in Folklore Scholarship*. Studia Fennica Folkloristica 15. Helsinki: Finnish Literature Society.

Aro, Jari 1999: *Sosiologia ja kielenkäyttö. Retoriikka, narratiivi, metafora*. Tampere: Tampereen yliopisto. Väitöskirja. Sosiologian ja sosiaalipsykologian laitos.

Baym, Nancy K. & Annette N. Markham 2009: Introduction. Making Choices on Shifting Ground. – Markham, Annette N. & Nancy K. Baym (eds.), *Internet Inquiry. Conversations about Method*. vii–xix. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: Sage Publications.

Berger, Peter L. & Thomas Luckmann 1995 [1966]: *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen. Tiedonsosiologinen tutkielma*. Suom. ja toim. Vesa Raiskila. Helsinki: Gaudeamus.

Blank, Trevor J. (ed.) 2009: *Folklore and the Internet. Vernacular Expression in a Digital World*. Logan, Utah: Utah State University Press.

Blank, Trevor J. 2013: *The Last Laugh. Folk Humor, Celebrity Culture, and Mass-Mediated Disasters in the Digital Age*. Madison, Wisconsin: The University of Wisconsin Press.

Bordia, Prashant & Nicholas DiFonzo 2005: Psychological Motivations in Rumor Spread. – Gary Alan Fine, Véronique Campion-Vincent & Chip Heath (eds.), *Rumor Mills: The Social Impact of Rumor and Legend*. 87–101. New Brunswick, New Jersey: Aldine Transaction.

Brunvand, Jan Harold 1981: *The Vanishing Hitchhiker. American Urban Legends and their Meaning*. New York: Norton.

Burr, Vivien 2015 [1995]: *Social Constructionism*. London, New York: Routledge.

Castells, Manuel 2009: *Communication Power*. Oxford, New York: Oxford University Press.

- Dalziel, Greg 2016: The Reputation of a Genre. Understanding the Changing Meaning of Rumor. – Kaarina Koski, Frog & Ulla Savolainen (eds.), *Genre – Text – Interpretation. Multidisciplinary Perspectives on Folklore and Beyond*. Studia Fennica Folkloristica 22. 426–445. Helsinki: Finnish Literature Society.
- Donovan, Pamela 2004: *No Way of Knowing. Crime, Urban Legends, and the Internet*. New York, London: Routledge.
- Ellis, Bill 2005: Legend / Antilegend. Humor as an Integral Part of the Contemporary Legend Process. – Gary Alan Fine, Véronique Campion-Vincent & Chip Heath (eds.), *Rumor Mills. The Social Impact of Rumor and Legend*. 123–140. New Brunswick, New Jersey: Aldine Transaction.
- Ekström, Anders, Solveig Jülich, Frans Lundgren & Per Wisselgren (eds.) 2011: *History of Participatory Media. Politics and Publics, 1750–2000*. New York, London: Routledge.
- Fagerjord, Anders 2010: After Convergence: *Youtube* and Remix Culture. – Jeremy Hunsinger, Lisbeth Klastrup, Matthew Allen (eds.), *International Handbook of Internet Research*. 187–200. Dordrecht: Springer.
- Fine, Gary Alan 2005: Rumor Matters: An Introductory Essay. – Gary Alan Fine, Véronique Campion-Vincent & Chip Heath (eds.), *Rumor Mills. The Social Impact of Rumor and Legend*. 1–7. New Brunswick, New Jersey: Aldine Transaction.
- Fine, Gary Alan & Bill Ellis 2010: *The Global Grapevine. Why Rumors of Terrorism, Immigration, and Trade Matter*. Oxford: Oxford University Press.
- Fine, Gary Alan & Patricia A. Turner 2001: *Whispers on the Color Line. Rumor and Race in America*. Berkeley, Los Angeles, London: University of California Press.
- Frank, Russell 2011: *Newslore. Contemporary Folklore on the Internet*. Jackson: University Press of Mississippi.
- Gross, Alan G. & Ray D. Dearin 2010: *Chaim Perelman*. Rhetoric in the Modern Era - series. Carbondale, Edwardsville: Southern Illinois University Press.
- Hakala, Salli & Juho Vesala 2013: Verkkokeskustelut ja sisällön erittely. – Salla-Maaria Laaksonen, Janne Matikainen & Minttu Tikka (toim.), *Otteita verkosta: Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. 216–244. Tampere: Vastapaino.
- Hakamies, Pekka 2015: Folkloristiikka ja sen tutkimuskohde. – Jaana Kouri (toim.), *Askel kulttuurien tutkimukseen*. 45–51. Turku: Folkloristiikka, kansatiede ja uskontotiede, Turun yliopisto.
- Heimo, Anne 2011: Saatteeksi: Folkloristit ja internet – Aave koneessa? *Elore*, vol. 18, 1/2011, 3–7. Saatavilla: <http://www.elore.fi/arkisto/1_11/saate_heimo.pdf>
- Hine, Christine 2009: Question One: How Can Qualitative Researchers Define the Boundaries of Their Project? – Annette N. Markham & Nancy K. Baym (eds.),

Internet Inquiry. Conversations about Method. 1–20. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore: Sage Publications.

Howard, Robert Glenn 2008a: Electronic Hybridity. The Persistent Processes of the Vernacular Web. *Journal of American Folklore* 121 (480), 192–218.

Howard, Robert Glenn 2008b: The Vernacular Web of Participatory Media. *Critical Studies in Media Communication* Vol. 25, No. 5, 490–513.

Howard, Robert Glenn 2010: The Vernacular Mode. Locating the Non-institutional in the Practice of Citizenship. – Daniel C. Brouwer & Robert Asen (eds.), *Public Modalities. Rhetoric, Culture, Media, and the Shape of Public Life.* 240–261. Tuscaloosa: The University of Alabama Press.

Howard, Robert Glenn 2012: How Counterculture Helped Put the "Vernacular" in Vernacular Webs. – Trevor J. Blank (ed.), *Folk Culture in the Digital Age. The Emergent Dynamics of Human Interaction.* 25–45. Logan: Utah State University Press.

Howard, Robert Glenn 2013: Vernacular Authority. Critically Engaging Tradition. – Trevor J. Blank & Robert Glenn Howard (eds.), *Tradition in the Twenty-First Century. Locating the Role of the Past in the Present.* 72–99. Boulder, CO: Utah State University Press.

Huttunen, Laura 2009: Mikä ihmeen maahanmuuttaja? – Suvi Keskinen, Anna Rastas & Salla Tuori (toim.), *En ole rasisti mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisudesta ja kritiikistä.* 117–122. Tampere: Vastapaino & Nuorisotutkimusverkosto.

Hynninen, Anna, Antti Lindfors & Minna Opas 2015: Valta ja toimijuus. – Jaana Kouri (toim.), *Askel kulttuurien tutkimukseen.* 173–187. Turku: Folkloristiikka, kansatiede ja uskontotiede, Turun yliopisto.

Jaakkola, Magdalena 2009: *Maahanmuuttajat suomalaisten näkökulmasta. Asenne-
muutokset 1987 – 2007.* Tutkimuksia 2009/1. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Jokinen, Arja 2016a: Poliitikkojen puheet puntarissa. Kaupunginvaltuutettujen asunnottomuuspuheiden retoriikkaa. – Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen, *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö.* 179–211. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja 2016b: Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. – Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen, *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö.* 249–265. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja 2016c: Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. – Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen, *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö.* 337–368. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja & Kirsi Juhila 2016: Valtasuhteiden analysoiminen. – Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen, *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö.* 75–104. Tampere: Vastapaino.

- Jokinen, Arja, Kirsi Juhila & Eero Suoninen 2016: *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, Kirsi 2016a: Miten tarinasta tulee tosi? – Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen, *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. 145–178. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, Kirsi 2016b: Kulttuurin jatkuvasti rakentuvat kehät. – Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen, *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. 369–407. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, Kirsi & Eero Suoninen 2016: Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. – Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen, *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. 445–463. Tampere: Vastapaino.
- Kalmre, Eda 2013: *The Human Sausage Factory. A Study of Post-War Rumour in Tartu*. Amsterdam, New York: Rodopi.
- Keskinen, Suvi 2009: Pelkkiä ongelmia? Maahanmuutto poliittisen keskustelun kohteena. – Suvi Keskinen, Anna Rastas & Salla Tuori (toim.), *En ole rasisti mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. 33–46. Tampere: Vastapaino & Nuorisotutkimusverkosto.
- Keskinen, Suvi, Anna Rastas & Salla Tuori (toim.) 2009: *En ole rasisti mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. Tampere: Vastapaino & Nuorisotutkimusverkosto.
- Knopf, Terry Ann 2006 [1975]: *Rumors, Race, and Riots*. New Brunswick, London: Transaction Publishers.
- Knuuttila, Seppo 2010: Tutkimusaineistojen muodostaminen. – Jyrki Pöysä, Helmi Järviluoma & Sinikka Vakimo, *Vaeltavat menetelmät*. Kultaneito VIII. 19–42. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.
- Korvela, Paul-Erik & Johanna Vuorelma (toim.) 2017: *Puhun niin totta kuin osaan. Poliittikka faktojen jälkeen*. Jyväskylä: Docendo.
- Koski, Kaarina 1996: Moderni, postmoderni ja nykyperinne. – Eeva-Liisa Kinnunen, Kaarina Koski, Riikka Penttilä & Minttu Pietilä (toim.), *Vitsistä videoon. Uusia kirjoituksia nykyperinteestä*. Tietolipas 146. 17–32. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Koski, Kaarina 2011: Mediakulttuurin murros, Youtube ja folklore. – *Elore* vol.18, 1/2011. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry. Saatavilla: http://www.elore.fi/arkisto/1_11/kats_koski.pdf
- Koskinen, Kaisa 2014: Tunteella ja tuttavallisesti. Margot Wallströmin blogi osana Euroopan komission viestintää. – Marja-Liisa Helasvuo, Marjut Johansson & Sanna-Kaisa Tanskanen (toim.), *Kieli verkossa. Näkökulmia digitaaliseen vuorovaikutukseen*. 127–147. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Kuula, Arja 2011: *Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys*. Tampere: Vastapaino.

Laaksonen, Salla-Maaria & Janne Matikainen 2013: Tutkimuskohteena vuorovaikutus ja keskustelu verkossa. – Salla-Maaria Laaksonen, Janne Matikainen & Minttu Tikka (toim.), *Otteita verkosta: Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. 193–215. Tampere: Vastapaino.

Laaksonen, Salla-Maaria, Janne Matikainen & Minttu Tikka (toim.) 2013: *Otteita verkosta: Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät*. Tampere: Vastapaino.

Lee, Jon D. 2014: *An Epidemic of Rumors. How Stories Shape Our Perception of Disease*. Boulder, Colorado: Utah State University Press.

Lehtonen, Tuomas M.S. 2013: Mikä pitää koossa folkloristiikkaa? *Elore* vol. 20 2/2013, 77–93. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry. Saatavilla: <http://www.elore.fi/arkisto/2_13/lehtonen.pdf>

Lindahl, Carl 2012: Legends of Hurricane Katrina: The Right to Be Wrong, Survivor-to-Survivor Storytelling, and Healing. *Journal of American Folklore* 125(496), 139–176.

Markham, Annette N. 2003: Metaphors Reflecting and Shaping the Reality of the Internet: Tool Place, Way of Being. University of Illinois at Chicago. Conference paper. Saatavilla: <<http://annettemarkham.com/writing/MarkhamTPW.pdf>>

Mullen, Patrick B. 1972: Modern Legend and Rumor Theory. *Journal of the Folklore Institute* Vol. 9, No. 2/3, 95–109.

Noppiari, Elina & Ilmari Hiltunen 2018: Populistinen vastamedia eliittejä haastamassa. – Mari K. Niemi & Topi Houni (toim.), *Media & Populismi*. 236–272. Tampere: Vastapaino.

Peltonen, Ulla-Maija 1996: *Punakapinan muistot: Tutkimus työväen muistelukerronnan muotoutumisesta vuoden 1918 jälkeen*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Pesonen, Heikki & Mika Lassander 2001: Taivaskanava on auki. Retoriikan yleisöteoria. – Tuula Sakaranaho (toim.), *Retorinen tutkimus uskontotieteessä*. Uskontotiede 7. 45 – 61. Helsinki: Helsingin yliopiston Uskontotieteen laitos.

Potter, Jonathan 1996: *Representing Reality. Discourse, Rhetoric and Social Construction*. Los Angeles, London, New Delhi, Singapore, Washington DC: Sage.

Raittila, Pentti 2009: Journalismin maahanmuuttokeskustelu: hymistelyä, kriittisyyttä vai rasismien tukemista? – Suvi Keskinen, Anna Rastas & Salla Tuori (toim.), *En ole rasisti mutta... Maahanmuutosta, monikulttuurisuudesta ja kritiikistä*. 67–75. Tampere: Vastapaino & Nuorisotutkimusverkosto.

Salmi, Leena 2014: Digitaalisen vuorovaikutuksen sanastoa. – Marja-Liisa Helasvuo, Marjut Johansson & Sanna-Kaisa Tanskanen (toim.), *Kieli verkossa*.

Näkökulmia digitaaliseen vuorovaikutukseen. 185–209. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Sakaranaho, Tuula (toim.) 2001: *Retorinen tutkimus uskontotieteessä.* Uskontotiede 7. Helsinki: Helsingin yliopiston Uskontotieteen laitos.

Shibutani, Tamotsu 1966: *Improvised News. A Sociological Study of Rumor.* Indianapolis, New York: The Bobbs-Merrill Company.

Summa, Hilka 1996: Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan. Burke, Perelman, Toulmin ja retoriikan kunnianpalautus. – Kari Palonen & Hilka Summa (toim.), *Pelkkää retoriikkaa.* 51–83. Tampere: Vastapaino.

Suominen, Jaakko 2009: Johdannoksi: netin kulttuurihistoriaa. – Petri Saarikoski, Jaakko Suominen, Riikka Turtiainen & Sari Östman (toim.), *Funetista Facebookiin. Internetin kulttuurihistoria.* 7–22. Helsinki: Gaudeamus.

Suoninen, Eero 2016: Kielenkäytön vaihtelevuuden analysoiminen. – Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen, *Diskurssianalyysi. Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö.* 51–73. Tampere: Vastapaino.

Turner, Patricia A. 2005: Introduction. – Gary Alan Fine, Véronique Campion-Vincent & Chip Heath (eds.), *Rumor Mills. The Social Impact of Rumor and Legend.* 169–172. New Brunswick, New Jersey: Aldine Transaction.

Turtiainen, Riikka & Sari Östman 2009: Tavistaidetta ja verkkoviihdettä. Omaehtoisten verkkosisältöjen tutkimusetiikkaa. – Maarit Grahn & Maunu Häyrynen (toim.), *Kulttuurituotanto. Kehykset, käytäntö ja prosessit.* Tietolipas 230. 336–358. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Vakimo, Sinikka 2010: Periaatteista eettiseen toimijuuteen – tutkimusetiikka kulttuurintutkimuksessa. – Jyrki Pöysä, Helmi Järviluoma & Sinikka Vakimo (toim.), *Vaeltavat metodit.* Kultaneito VIII. 79–113. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.

van Dijk, Teun A. 1993: *Elite Discourse and Racism.* Sage Series on Race and Ethnic Relations, Volume 6. Newbury Park, London, New Delhi: SAGE Publications.

Virtanen, Leea 1982: Henkilökohtainen kerronta. – Irma-Riitta Järvinen & Seppo Knuuttila (toim.), *Kertomusperinne. Kirjoituksia proosaperinteen lajeista ja tutkimuksesta.* Tietolipas 90. 171–205. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Virtanen, Leea 1987: *Varastettu isoäiti. Kaupungin kansantarinoita.* Helsinki: Tammi.

Virtanen, Leea 1996: *Apua! Maksa ryömii. Nykyajan tarinoita ja huhuja.* Helsinki: Tammi.

White, Luise 2000: *Speaking with Vampires: Rumor and History in Colonial Africa.* Berkeley, Los Angeles & London: University of California Press.

Wrede, Sirpa 2010: Suomalainen työelämä, globalisaatio ja vieraat työssä. – Sirpa Wrede & Camilla Nordberg (toim.), *Vieraita työssä. Työelämän etnistyvä eriarvoisuus*. 7–31. Helsinki: Palmenia, Helsinki University Press.

Zerubavel, Eviatar 1991: *The Fine Line. Making Distinctions in Everyday Life*. Chicago & London: University of Chicago Press.

Liite 1

Kuvakaappaus blogin päiväämättömästä *Kuka on Uuninpankkopoika?* -esittelykirjoituksesta. Tallennettu pdf-muodossa 26.9.2017.

Kuka on Uuninpankkopoika?

Uuninpankkopoika on 59-vuotiaan sosionomi, oikeustieteen kandidaatti Sakari Timosen alter ego, joka tarkastelee ja kommentoi yhteiskunnan eri ilmiöitä kriittisesti. Juridiikka, politiikka ja tiedonvälitys ovat mielenkiintoni tavallisimmat kohteet, mutta aihepiiri ei ole niihin rajattu. Saatan kirjoittaa ihan mistä tahansa ihan milloin tahansa.

Olen tähänastisen elämäni aikana toiminut mm. haudankaivajan apulaisena, taksikuskina, kirjastoapulaisena, Maaningan kunnan taloussihteerinä, Vantaan kaupungin lastensuojelun sosiaalityöntekijänä, Tiehallituksen ylitarkastajana, Helsingin kaupungin apulaiskaupunginsihteerinä ja Helsingin kaupungin rakennusviraston toimistopäällikkönä sekä avustajana oikeudenkäynneissä erinäisiä kertoja. Olen myös Juuan kunnanvaltuuston ja kunnanhallituksen jäsen (SDP). Älkää siis antako Uuninpankkopojan ylvään tittelin hämätä.

Uuninpankkopoika ei kirjoita iloa tihkuvaa tekstiä. Hyväntuulinen Sakari Timonen löytyy joko henkilökohtaisen tuttavuuden kautta tai jopa facebookista kaveripyynnöllä. Yleensä hyväksyn kaveripyynnöt, jos profiilin takana näyttää olevan ihan oikea henkilö.

Asiattomuuksia kirjoittelevat poistan kavereista ja laitan eston päälle. Fb-kaveruus ei tarkoita sitä, että voisitte kaataa lakiongelmanne minulle ilmaisten neuvojen toivossa. Sähköpostitse en enää ota vastaan henkilökohtaista palautetta. Oma lähestymistapanne määrittelee minun suhtautumiseni. Asiallisiin asioihin suhtaudun asiallisesti, huumoriin huumorilla ja rähisijät otan vastaan ilkeydellä tai mykkyydellä. Kunnianloukkaukset ja laittomat uhkaukset käsitellään käräjäoikeudessa.